

**K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
ANA BİLİM DALI**

**DİSİPLİN CEZASI ALMIŞ LİSE
ÖĞRENCİLERİNDE PROBLEM ÇÖZME
BECERİSİ VE BENLİK İMGESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

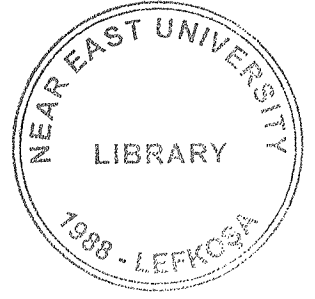
Hazırlayan

Asuman BOLKAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ebru ÇAKICI

Lefkoşa- 2005

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

**Asuman BOLKAN'a ait "DİSİPLİN CEZASI ALMIŞ LİSE
ÖĞRENCİLERİNDE PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ VE BENLİK İMGESİ "**
adlı çalışma jürimiz tarafından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim
Dalında oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....

Doç.Dr. Aydın ANKAY

Üye.....

Doç.Dr. Ebru ÇAKICI

Üye.....

Doç.Dr.Mehmet ÇAKICI

ONAY : Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

3 Mart 2006

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırma; lise öğrencilerinin uyum ve davranış bozuklukları sonucunda disiplin cezası almalarının kökeninde benlik imgesi ve problem çözme becerilerinin etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu amaçla Lefkoşa ve Girne Bölgesinden 6 değişik lise ve meslek lisesinden hazırlık, lise bir, iki ve üçüncü sınıf 102 disiplin cezası almış 102 de ceza almamış öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyodemografik değişkenler araştırılmıştır. İkinci bölümde problem çözme becerileri ölçeği 'Problem Çözme Envanteri' ve üçüncü bölümde benlik imgesi değerlendirilirken 'Offer Benlik İmgesi Ölçeği' kullanılmıştır. Bu araştırma da elde edilen bilgiler, SPSS ortamında istatistiksel çözümlemeye tabii tutulmuştur. Grup ortalamaları arası farkın düzeyini belirlemek için t testi ve ki kare analizleri yapılmıştır.

Kontrol grubu rehber öğretmen yardımıyla disiplin cezası alan öğrencinin sınıfından benzer aile yapısında olan öğrencilerin seçilmesiyle oluşturulmuştur. Disiplin cezası alan ve almayan öğrenciler sosyo-ekonomik düzeyleri, anne-baba ilişkileri, birlikte yada ayrı yaşamaları, kardeş sayıları, kaçınıcı çocuk olduğu, anne babanın eğitim düzeyleri, aile içinde şiddetin varlığı yönünden benzer özellikler taşımaktadır.

Araştırma sonucun da disiplin cezası alan öğrencilerin sınıf tekrarları daha fazla ders başarıları düşük, yaş ortalamalarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Disiplin cezası alan öğrencilere cinsiyet açısından bakıldığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görüldü. Ayrıca disiplin cezası alan öğrenciler de Problem Çözme Becerilerinin de beklenildiği gibi düşük olmadığı tesbit edildi. Anne babaların eğitim düzeylerinin düşük olması beklenirken kontrol grubuna göre lise üstü eğitim daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca disiplin cezası alan öğrencilerin çevreyle uyumları, kararlılıkları, özgüveni belirleyen başatme ve aile

ilişkisi alt ölçekleri de beklenildiği gibi düşük değil kontrol grubuna göre yüksek çıkmıştır. Türkiye’den göç eden çocuklar arasında disiplin suçunun daha yaygın bulunması, çocuğun bireysel olarak benlik imgesi ve problem çözme yetilerinden çok çevresel-kültürel faktörlerin disiplin suçu işleme üzerine daha etkili olabileceğini düşündürmektedir. Gençlerin bu tutum ve davranışlarında olumlu etkiler yaratabilmek için aşağıdaki çalışmaların başlatılmasında yarar vardır.

Ülkede başlayan yeni eğitim planlamasında okullardaki Psikolojik Danışmanlık Rehberlik Merkezleri etkin hale getirilmelidir. Öğrenci sayısına uygun sayıda danışman bulundurulmalı ve verdikleri hizmetler bakanlık tarafından yönlendirilmeli ve çalışanlara hizmetiçi eğitim imkanı sağlanmalıdır. Gençlere yönelik kültür merkezleri kurulup gençlerin boş zamanlarını değerlendirmelerine yardımcı olunmalı. Kitle iletişim araçları ve ana-baba okulu aracılığı ile ailelerin çocuklara karşı tutum ve davranışlarında olumlu etkiler yaratılmalı, Okul Disiplin Yönetmeliği daha çağdaş bir yapıya kavuşturulmalı ve demokratik okul disiplin kuralları yaşama geçirilmeli.

SUMMARY

This research examines the effects of problem solving skills and self concept on disciplinary punishment of students given as a result of mal adaptation and misbehaviour .

The research was conducted in the fall semester of 2004-2005 academic year in 6 different high schools and vocational lycees with 204 students -102 of whom have taken disciplinary punishment while the other half haven't. The questionnaire used in the research consists of 3 sections. In the first section socio-demographic variables were examined. The second section deals with problem solving skills measure 'Problem Solving Inventory ' and in the last section 'Offer Self- Concept Measure' is used while assessing self-concept. The data collected through this research were analysed with SPSS programme and chi - square analyses and student's t-test were done in order to find out the level of differences between the group averages.

The control group was chosen with the help of the school counselor and consisted of students with similar family backgrounds as the ones who have taken disciplinary punishment. No meaningful difference was found between the two group students' socio-economic level , mother- father relationships, number of brother or sister, the education level of parents and the presence of domestic violence.

It was observed that students who have taken disciplinary punishment are less academic, and older compared to the students in the control group.

As for the sex of the students, the results showed that male students were in majority when compared to female students. The Problem Solving Ability of students who had disciplinary punishment was not row as expected. Moreover their parents' education level was higher than those in the control group.

Interestingly enough the data revealed that these students' self- confidence, perseverance, adaptation to environment and family relationships were higher when compared to the students in the control group.

In the light of our research it is advisable to do the following in order to create positive effects on teenagers' behaviour.

The new education planning which has recently started in our country should include early diagnosis studies, life skills programmes and as a preventive measure PDRM early diagnosis centres should be set up. Besides these counselling services at schools should be made more effective.

To help the teenagers spend their free time cultural youth clubs can be opened, besides these with the help of media, parents should be guided to create positive effects on their behaviour towards their children. Schools code of conduct should be updated and democratic rules ought to be taken up. Above all encouraging education opportunities should be created for teachers and they should be created for theachers and they should be economically supported.

The fact that the rate of misbehaviour among students who came from turkey is higher can be concluded that these teenagers were more affected by environmental and cultural factors rather than their problem solving skills and personal self concept.

ÖNSÖZ

Bu çalışma K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Genel Ortaöğretim ve Mesleki Teknik Öğretim Dairelerine bağlı Lefkoşa ve Girne İlçesindeki liselerde çalışma yapılmıştır. Disiplin cezası alan ve almayan gençlerin demografik durumları incelenmiş ve Problem Çözme Becerileri ile Benlik İmgesi arasındaki bağ araştırılmıştır. Okullarda özellikle liselerde, ve bu liselerin belli başlı okulların da disiplin suçlarının artışı endişe vermiş, bahse konu bu okullarda eğitimi zor bir hale getirmiştir. Okul İdaresini ve öğretmenleri yıpratıcı, yıldırıcı stresli bir ortamda, bilgi alış verişinin sağlıklı olmadığı, verimi, kaliteyi düşürdüğü yadsınamaz bir gerçek. Bu sorunu yaşıyan ilgili tüm paydaş kurumlara katkı koymak amacıyla gençlerdeki bu uyum ve davranış bozukluklarının kökenindeki nedenleri bilimsel yolla tesbit edip çözmek amaçlanmıştır. Sorun alanlarının tesbitinin ardından çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Psikiyatri ve Psikoloji alanında bir ekol olan her zaman üreten, yaratan çalışmalarında bana bilgi ve deneyimleri ile sabırla yol gösteren, desteğini esirgemeyen çok saygı ve sevgi duyduğum değerli hocam ve danışmanım Doç.Dr.Ebru ÇAKICI' ya, yaşamımın dönüm noktasında psikolojik danışmanlık ve rehberlik mesleğinde kendimi yetiştirme çabalarımın her zaman destek veren, motive eden, bilgi birikimi tecrübe ve engin öngörülerıyla toplum sorunlarına parmak basan, yaralarına neşter vuran her zaman saygı ve sevgi duyduğum değerli hocam Doç.Dr. Mehmet Çakıcı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmalarımıza her zaman özveri ile katkı koyan PDR Bölüm Başkanı değerli hocam Doç.Dr. Aydın Anay'a, Dr. Müge Beitoğlu'n'a, Doç. Dr. Mehmet Çağlar'a eğitimim sırasında bilgi ve deneyimleriyle koymuş oldukları katkılardan dolayı teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışma ile K.K.T.C.nin Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına, ve bakanlığa bağlı Genel Ortaöğretim ve Mesleki Teknik Öğretim Dairelerinin Lefkoşa ve Girne ilçelerindeki ilgili Lise ve meslek liselerindeki okul idaresi, müdür, öğretmen ve öğrencilerine de bana yardımcı olup çalışmaya katkı koydukları için teşekkür ederim.

KISALTMALAR

K.K.T.C.	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
M.E.K.B.	: Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı
K.T.O.E.Ö.S.	: Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası
G.O.D	: Genel Ortaöğretim Dairesi
M.T.Ö.D.	: Mesleki Teknik Öğretim Dairesi
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
Çev.	: Çeviren
s.	: Sayfa
DSM -1V-TR.	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders , Fourth Edition, Text Revision
M.E.Y.	: Milli Eğitim Yasası
O.O.K.İ.D.U.K.D.T.	: Ortaokullar ile Ortaöğretim Kurumları İçinde ve Dışında Uyulacak Kurallar ve Disiplin Tüzüğü
O.K.S.U.	: Okuldan Kısa Süreli Uzaklaştırma
P.D.R.M.	: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi

İÇİNDEKİLER

	Sayfa no
ÖZET	II1
SUMMA	IV
ÖNSÖZ	V11
KISALTMALAR.....	V111
İÇİNDEKİLER.....	IX
<u>BÖLÜM I:</u>	
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	3
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırmanın Önemi.....	5
Sayıtlılar.....	6
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
Tanımlar.....	7
<u>BÖLÜM II: ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ</u>	
I. Ergenlik Döneminin Psikolojik Özellikleri.....	9
2.1.1. Ergen ve Benlik Kavramı Gelişimi.....	14
2.1.1.a - Benlik Kavramı Ve Kimlik Oluşumu İlişkisi	23
2.1.1.b - Aile ilişkilerinin Benlik Gelişimindeki Rol.....	26
2.1 2. Ergen ve Problem Çözme Becerilerinin Gelişimi.....	28
II. A. Ergenlerde Uyum ve Davranım Bozuklukları	36

2.2.A.1. İnsanlara ve hayvanlara karşı gösterilen saldırganlık.....	37
2.2.A.2. Eşyalara zarar verme.....	37
2.2.A.3. Dolandırıcılık yada hırsızlık.....	37
2.2.A.4. Kuralları ciddi bir biçimde bozma (ihlal etme).....	38
2.2.A.5. Karşıt Olma- Karşıt Gelme Bozukluğu.....	39
2.2.A.6. Başka Türli Adlandırılmayan Yıkıcı Davranış Bozukluğu...	39
II B. K.K.T.C. Liselerinde Disiplin Suçları.....	41
2.2.B K.K.T.C. liselerinde disiplin suçları.....	41

BÖLÜM III:

3.1 Araştırmanın Yöntem	44
3.2 Araştırmanın yeri ve zamanı	44
3.3 Evren Ve Örneklem	44
3.4 Veri Toplama Araçları	45
3.5 Veri Toplanması	50
3.6 Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri.....	50

BÖLÜM IV.

Bulgular ve Yorumlar.....	51
---------------------------	----

BÖLÜM V.

5.1 SONUÇ.....	67
5.2 ÖNERİLER.....	71

5.2.1 Gençliğin Suça Yönelmesini Önlemek İçin Yapılması Gereken Hizmetler	72
5.2.2 Suça Yönelmiş Çocukların Yeniden Topluma Kazandırılması İçin Çocuklara ve Ana babalara Verilmesi Gerekli Hizmetler	74

KAYNAKÇA.....	75
----------------------	-----------

EKLER

1.Öğrenci anket formu	86
2.Ortaöğretim okul disiplin yönetmeliği.	94
3.Bakanlık tarafından verilen izin belgesi	

BÖLÜM I

GİRİŞ

Her çağda ve her toplumda çocuk, yaşamın temeli sayılmıştır. Bizler onları sağlıklı olarak doğumundan, sağlıklı beslenmesi ve barındırılması, öğretiminden eğitime kadar çeşitli sorunları ile karşıkarşıya kalıyoruz. Her çağ ve toplum bu sorunları töreler, sosyo-ekonomik, eğitsel, kültürel ve düşünsel yapıları ışığında farklı yöntemlerle çözmüştür.

Çocukluk, ergenlik çağının başlaması ile sona ermektedir. Ergenliğin başlaması ise, ırk, coğrafi koşul, sosyo-ekonomik durum, kişinin biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimi gibi birbirinden ayrılmayan birçok etmene bağlıdır.

Her toplumda ve tabii olarak okullarda bireyin yararına düzeni sağlamak amacı ile konulmuş birtakım yazılı ve yazısız kuralları vardır. Okullardaki yazılı kuralları okul disiplini tüzükleridir. Okul kurallarına uymayan, uyum ve davranış bozukluklarını alışkanlık haline getiren gençler ise disiplin suçu işlemiş sayılmaktadırlar.

Hiçbir çocuk suçlu olarak dünyaya gelmez. Çocuğun suça yönelmesinde; doğuştan sahip olduğu fizyolojik ve biyolojik özellikleri yanı sıra toplumsal yapı, ekonomik nedenler, aile yapısı, eğitim ve bireyler arasındaki ilişkiler, sağlıksız yaşam koşulları, göçler, kentleşme ve sanayileşmenin meydana getirdiği hızlı değişim sonucu toplumsal değerlerde ortaya çıkan uyumsuzluklar da önemli rol oynamaktadır(Gümüşçubuk, 1991).

Uyumlu aile ilişkileri, çocuğun okulu, kişilik özelliği geliştirmesi ve toplumda iyi ilişkiler kurabilmesi açısından önemlidir. Ailesi tarafından sevilen ve desteklenen

çocuk özsaygısını(benlik) kazanarak hoşgörölü olmayı, toplum içerisinde bağımsız davranmayı öğrenebilir. Toplum kurallarını, iyi-kötü, doğru-yanlış, kavramlarını benimsedikçe toplum içerisinde kendi kendini yönetmeyi başarabilir(Yörüköğlü, 1984).

Sevgi, saygı ve güvenli aile ortamından mahrum olan anne ve baba tarafından sürekli azarlanan, hor görülen genç ise kendine ve çevreye karşı güvensiz bir kişilik geliştirebilir, karmaşık duygu, düşünce ve çelişkiler içerisinde bunalıp, büyüklerin ilgi ve sevgisini çekmek için gereksiz davranışlara yönelebilir. Bu davranışlar gencin çevreye uyumunu bozmaktadır. Önceleri sinirlilik, yalancılık, kavgacılık, söz dinlememe, kaygı ve korku hali şeklinde davranış bozuklukluları gözlenmektedir. Daha sonraları bu tür davranışlar topluma ve çevreye uyum bozukluğu şekline dönüşerek evden ve okuldan kaçma, hırsızlık, sürekli baş kaldırma, saldırganlık, alkol, sigara ve uyuşturucu kullanmak şekline dönüşebilir.(Yavuzer,1987).

Toplumsallaşma bir etkileşim sürecidir ve bu süreçte birey bir kimlik kazanır ve yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelir. Toplumsallaşma sürecinde, toplumun yeni üyelerine o toplumda var olan yerleşmiş, görenek, değer, tutum ve davranışların ne olduğunu, bunlara uyum sağlamanın ve öğrenmenin yolları gösterilir(Özkalp,2002).

Çağdaş eğitimin esas amacı da; ruh ve beden sağlığı yerinde, yapıcı, üretken ve topluma yararlı bireyler yetiştirmektir. Eğitimin bu amaca ulaşabilmesi için öğrencilerin olumsuz düşünce ve davranışlarının kökenindeki sebepleri önceden tesbit edip çözmek ve bireyde davranış değişikliği yaratacak bir tutum geliştirilmesi gerekmektedir. Araştırmada bu amaçla öğrencilerin benlik değeri ve problem çözme becerilerinin disiplin suçu işlemleri ile ilişkisi incelenmiştir.

PROBLEM DURUMU

Genel olarak gelişmiş bir toplumda birey, toplum yapısı, kültürün maddi ve manevi ögeleri arasında sıkı bir bağlantı ve denge vardır. Gelişmekte olan toplumlarda ekonomik bunalım, sanayileşme, kötü kentleşme, hızlı nüfus artışı, dengesiz gelir dağılımı, işsizlik v.b. çok önemli sorunlar bu bağlantıyı gevşetir ya da koparır, dengeyi bozar uyumsuzluk yaratır. Buna kültür bunalımı ya da boşluğu denir. Başka bir deyişle, teknoloji, ideoloji dengesizliği biçimde belirlenen boşluk, bireysel ve toplumsal alanda ağır sorunların kaynağını oluşturur.

İnsanlar yaşadıkları kültür ve altkültür ortamında, yaşlarına, cinsiyetlerine göre, ahlak, gelenek, görenek, töre, alışlagelen davranış, eğitim mezhep, tarikat, etnik köken, milliyet, hukuk düzeni, parti, ulusal ve uluslararası değerlerden oluşan toplumsal kurumlar, kuruluşlar, sistemler içinde kimlik kazanır.

Çocuk ve genç, toplumsallaşma sürecinde içinde yaşadığı kültürün gelenek, görenek, din eğitimi hukuk düzeni gibi temel toplumsal kurumlardan gelen davranış kalıplarını benimser. Bu kalıplar insanın yaşamında bireysel ilkeleri, kuralları, idealleri inaçları oluşturur.

Günümüzde göç; bireysel, toplumsal, ulusal ve uluslararası çatışmalara, tartışmalara yol açan ekonomik, kültürel, toplumsal, yasal boyutları olan, saldırgan davranışların, uyum ve davranım bozukluklarının, şiddet eylemlerinin nedenleri içinde yer alan önemli bir sorundur.

Bugüne kadar toplanan bilgilerin ışığı altında göçün, bireyin ruhsal yaşantısında çatışma, çelişme yarattığı, toplumsal ortama uyumu zorlaştırdığı, birey ve toplum arasındaki iletişimi bozduğu görülmüştür(Köknel,1999).

Gençler için okul, hem öğrenim ve arkadaşlık yeri, hem de öğretmenlerle yeni ve değişik ilişkiler kurulan toplumsal bir ortamdır. İlkokul çocuğu büyük ölçüde edilgen bir öğrenci durumundadır. Oysa ortaokuldan başlayarak, gençlerle öğretmenler arasında etkin bir iletişim doğar. Gençlerin tutum ve davranışları, bağımsızlık girişimleri, öğretmen-öğrenci ilişkisine değişik nitelik kazandırır.

Genellikle gençler, ana babalarına karşı takındıkları olumsuz tutuma ve erişkinlere karşı besledikleri genel kuşku ve güvensizliği öğretmenlerine aktarırlar. Kimi zaman anlayışlı ve ilgili öğretmen bile gençlerin bu tepkilerine hedef olmaktan kurtulamaz .

Son yıllarda özellikle lise çağındaki gençlerin okul disiplin suçlarında artış gözlemlenmektedir. Bu araştırmanın amacı; Okuldaki eğitimin kalitesini ve verimliliğini düşüren uyum ve davranım bozukluklarının nedenlerini araştırıp bulmak ve çözüm yolları önermek amaçlanmaktadır. Lise çağındaki bu gençlerin aile yapıları, kültürel, mesleki, ekonomik, sosyal yapıları, ders başarıları, aile içi şiddetin varlığı, kendisi ve çevresi ile uyumu, problem çözme becerileri ile benlik imgelerinin düşük olup olmayışı ile uyum ve davranım bozukluğu arasındaki ilişkisi araştırılmıştır.

Bu çalışmada denence olarak; Disiplin cezası alan öğrencilerin

1. Problem Çözme Becerileri düşüktür
2. Benlik İmgeleri düşüktür.
3. Ders başarıları düşüktür.
4. Bu öğrencilerin anne- baba eğitim düzeyleri düşüktür,
5. Bu öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri düşüktür.
6. İşçi sınıfı ailelerin çocuklarıdır .
7. Bu öğrencilerin ailesinde aile içi şiddet vardır.
8. Göç etmiş ailelerin çocukları daha fazla suç işler.
9. Ayı yaşayan anne – babaların çocukları daha fazla suç işler.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Lise öğrencilerinin aile yapıları, benlik imgeleri ve problem çözme becerilerinin disiplin cezası alıp almamaları üzerindeki etkisini araştırmak amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı Genel Ortaöğretim ve Mesleki Teknik öğretim Dairelerine bağlı devlet ve özel lise, kolej, meslek liselerindeki uyum ve davranım bozukluklarını ve buna bağlı disiplin suç ve cezalarını araştıran, inceleyen ilk çalışmadır.

Bu davranışları alışkanlık haline getiren gençlerin okul disiplinini sürekli bozdukları, okul idaresi ve öğretmenlerin müdahalede zorlandıkları ve zaman zaman da yetersiz kaldıkları gözlemlenmiştir. Okul ortamında oluşan huzursuzluk, endişe, kaygı, stres ve kurallara aykırı davranışların aynı ortamdaki tüm öğrencilerin akademik başarılarını etkilediği her yönüyle yadsınamaz bir gerçektir.

Bu çalışma bize risk faktörlerini göstererek, disiplin suçu işlemeyen önce rehberlik hizmetleri ile riskli öğrencilere ulaşarak önleme programları ışığında önlem alınmasında yol gösterecektir. Suç işlemeyi alışkanlık haline getiren öğrencilere de periyodik, etkili, kalıcı ve yapıcı psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile davranım değişikliği kazandırılmasına yardımcı olunacaktır.

SAYILTILAR

1. Araştırmada kullanılan anket formunda yer alan soruların, araştırmanın amaçları kısmında yer alan maddelerin tanımladığı alanlarda bilgi toplama yeterliliğine sahip olduğu varsayılmıştır.
2. Araştırmada ankete cevap veren öğrencilerin , sorulara doğru ve gerçek cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

ARAşTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- a) Sonuçlar K.K.T.C. Genel Orta ğretim Ve Mesleki Teknik Dairelerine bağlı Lefkoşa ve Girne İlçesindeki lise, meslek lisesi, kolej ve anadolu liselerindeki Hazırlık, Lise 1-2-3. c sınıf öğrencileri temsil etmektedir.
- b) Araştırmanın içeriği hazırlanan anketin kapsamıyla sınırlıdır.

TANIMLAR

Problem Çözme: Problemlili bir durum ile başa çıkabilmek için potansiyel olarak etkili olabilecek çeşitli alternatiflerin üretilmesi, elde edilmesi ve bu alternatifler arasında en etkili olanın seçilme olasılığının artırılmasıdır(D'Zurilla & Goldfried, 1971).

Benlik İmgesi (Self-image): kişilerin yaşamlarında kendileri ile ilgili düşüncelerinin fenomenolojik örgütlenmesidir. (İnanç, 1987).

Benlik kavramı (Self- concept) : Bireyin yaşamlarının her yönünde kendileri ile ilgili yaşantı ve fikirlerinin fenomenolojik örgütlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Combs,1981)

Özsaygı: Bireyin benlik imgesi ile ideal benliği arasındaki farkı değerlendirmesidir (Kuzgun, 1999).

Ergenlik: Çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir (Yörükoğlu, 1989).

Aile: İnsan yaşamı üzerinde, doğumdan önce başlayan ve ilk gelişim yıllarından ömrünün sonuna dek etkisini sürdüren bir kurum (Yavuzer, 2001)

Stres Tanımlama Bozukluğu :Stres etkenlerinin başlangıcından sonraki 3 ay içerisinde gözlemlenebilir stress etkenlerinde bir tepki olarak duygusal ya da davranışsal semptomların gelişmesi (DSM-IV, 2001)

Davranım Bozukluğu: Başkalarının temel haklarına saldırma ya da yaşa uygun başlıca toplumsal değerlerin ya da kuralların hiçe sayıldığı, yineleyici bir biçimde ya da sürekli olarak görülen bir davranış örüntüsü (DSM-IV; 2001)

Lise Öğrencisi : 14 yaşını bitirmiş ve 18 yaşından büyük olmayan ergen (M.E.Y.1999) .

Ortaöğretim Kurumları: Resmi ve özel liseleri ve bunların dengi okulları (M.E.Y.1999)

Disiplin Tüzüğü: Ortaokullar ile Ortaöğretim kurumları içinde ve dışında uyulacak kurallar ve disiplin işlerine ilişkin esaslar(K.T.O.E.Ö.S.yayınları, 1999).

Disiplin Cezası . Okul disiplin kurallarını bozan kusurlu veya ceza gerektiren davranışların niteliklerine göre uygulanan yaptırımlar (K.T.O.E.Ö.S. yayınları, 1999).

Uyarma: Öğrencinin davranışlarında kusurlu olduğunun bir yazı ile dikkatinin çekilmesi.(D.T. 1999)

Mahrumiyet: Öğrencinin belli bir süre için ders dışı eğitim ve toplu etkinliklere (spor çalışmaları, okul gösteri ve gezileri gibi) alınmama.(D.T.1999)

Kınama: Öğrenciye cezayı gerektiren davranışta bulunduğunu ve tekrarından kaçınmasının yazılı olarak bildirilmesi.(D.T.1999)

Okuldan Kısa Sürekli Uzaklaştırma: Öğrencinin 1 günden 5 güne kadar okulun açık olduğu sürede okula devamına izin verilmemesi (D.T.1999).

Okuldan Tasdikname ile Uzaklaştırma: Öğrenci başka bir okulda öğrenimine devam etmek üzere bulunduğu okuldan uzaklaştırılması(D.T.1999).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

Bu bölümde araştırmaya temel teşkil eden ergenlerin liselerdeki davranım ve uyum bozukluklarına neden olan davranışlarının açıklanması, ergenlik döneminin psikolojik özellikleri, benlik imgesi ve problem çözme becerileri, ergenlerde uyum ve davranım bozuklukları tanımı ile ergenlerin liselerdeki davranım ve uyum bozukluklarına neden olan davranışların açıklanması yer almaktadır.

2.1. ERGENLİK DÖNEMİNİN PSİKOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Çocuklukla erişkinlik arasında gençlik çağı vardır. Bedensel, ruhsal ve toplumsal değişme ve gelişme süreçlerinin yaşandığı gençlik çağını kapsayan yaş dilimleri ülkeden ülkeye, yayından yayına farklıdır. UNESCO gençlik çağı olarak 12-24 yaş dilimlerini kabul etmiştir. Gençlik çağı, geçmiş çocukluk çağının bedensel ve ruhsal özellikleri, bilgi, deney ve yaşantı birikimi ile insan yaşamının gelecek erişkinlik, olgunluk çağlarını etkiler. Gençlik çağı bedensel değişimle başlar. Bunu ruhsal ve toplumsal değişme ve gelişme izler (Köknel, 1990).

Ergenlik dönemi dengesiz ve düzensiz bir evredir. Bu evre “gence hiçbirşey anlatılamadığı için anlatma çabasının yoğun olduğu bir dönem” olarak açıklanabilir. Bu dönem bir çelişkiler dönemidir. Yalnızlıktan duyulan hazzın yanı sıra bir gruba katılma özlemi, yetişkini hor görme ama ona dayanma, endişe ve umutsuzluğa karşı geleceğe coşkuyla yöneliş bu çelişkilerin en belirginleridir. Bu evrede duyguların

şiddet kazandığı görülür. Bunlar sinirlilik, öfke, bağırma, herşeye karşı gelme gibi özelliklerdir(web.bkolej.edu.tr).

Adams (1995), ergenlik, yüzleşilmesi gereken temel görevler olarak eğitim, olgunlaşma ve beklemeyi içeren bir dönemdir. Bu nedenle ergenlik döneminin yaşla ilişkili bir dönem olarak tanımlamanın bir yararı yoktur. Çocuk ailenin gözetimine ve korumasının güvenliğine daha az gereksinim duymaya başladığında, fizyolojik ve hormonol gelişim yetişkin düzeyine yaklaştığında ve fizyolojik olgunluk çocuğu toplumda sorumluluk yüklenme yönünde zorladığında ergenlik başlamıştır demektedir.

Ergenlik döneminin diğer dönemlere kıyasla kendi içinde gerilimli ve kendi içinde sorunları olan bir dönem olduğunu savunmuşlardır. Çocukluktan yetişkinliğe geçişi belirleyen süreçler çeşitli işlev alanlarında ortaya çıkarsa da, bu süreçlerin süresiz, zorlayıcı ve genç için üstesinden gelmenin zor olması, ortak özelliklerdir. Bu dönemde, yeni talepler isteyen,yeni okul yapısı, arkadaş ilişkilerinde ve etkisinde artış, ana-babadan kopuş hareketinin başlaması görülmektedir(Rabichow ve Skylans, 1980).

Ergenlik ve bu dönemin hemen peşinden gelen bir iki yıl içinde bulunan, değişik kesimlerden, farklı ekonomik ve toplumsal düzeylerden gelen, kız ve erkek öğrenciler üzerinde yaptığımız anket araştırmaları, gözlem ve konuşmalar bunların yüzde otuzunun bedensel değişme ve gelişmeden kaynaklanan iletişim sorunları olduğunu ortaya koymuştur. Bu sorunlar sıklık sırasına göre, aşırı duyarlılık ve coşku, utangaçlık, çevreden uzaklaşma, sorumluluktan kaçma, bilişsel süreçlerde azalma, girişim yetersizliği, ilgisizlik olarak sıralanabilir.

Gençlik çağı, abartılmış, aşırı, çabuk ve kolay değişen duygulanım ve coşkularla yaşanır. Genç kaygıdan mutluluğa, sevinçten sıkıntıya, kızgınlıktan taşkınlığa değişen çeşitli duygulanım ve coşku durumlarından kaynaklanan iletişimleri kurar. Başkalarının tatlı ve yumuşak bakışı, gülümseme, bir iki övgü sözcüğü onu mutlu eder. Asık bir yüz , sert mimik ya da jest, örseleyici bir iki sözcük, onu kaygının,

kızgınlığın, umutsuzluğun derinliklerine srekler. İlgi ve sevgi ile iletişim kurduğu insanlara karşı bir süre sonra kin ve nefret duyar. Kızıp fkelenendiğini beğenip yüceltir. ekininip korktuğuna sokulup yaklaşır.

Gençlik ağına özgü duygulanım ve coşkular, algı, dikkat, bellek, düşünme, mantık, uslanlama gibi bilişsel (bilgiyle ilgili) (cognitive) işlevleri de olumsuz yönde etkiler. Başarı, alışma, yaratıcılık, verim düşer. Bilişsel alandaki bu olumsuz değişme, ergenlik ve onu izleyen bir iki yıl içinde görülen okul başarısızlığı ve kazaların temel nedeni olarak kabul edilmiştir(Köknel,1990).

Gencin hormonal faaliyeti gerçek olgunluğunu bu devre'de kazanmıştır. Bu onda huzursuzlukla birlikte hareket artmasına sebep olur. Bu devrede genç kendisini bulmaya ve bağımsızlığını kazanmaya çalışır.

Genç kendi içgüdü ve duygularının, çevreden öğretilenlerin tesiri ile hayatını yaşamak ister. Öğretilen yaşam şekilleri, normlar ve prensipler hakkında zaman zaman yorumlar yapar, eleştirileri beğenmez. Herşeyi yapabilecek gte olduğunu sanarak sosyal hayat şartlarına ve otoritelere karşı gelecek, yada içine kapanıp, karamsar olacak, birşeye yaramadığına inanacak, başarısız olacaktır. 'Kendi hayatını yaşama' sloganı, bunlardan başka gençte alkol, sigara, uyuşturucu ve toksik madde alışkanlığı ve cinsi sapıklıklar ortaya çıkacaktır.

evresi ile bir sürü çatışmalara giren ve dış tesirlere karşı çok duyarlı bulunan genç, gerek kendi bünyesinden, gerekse dışardan gelsin herhangi bir zorlanma, bir stress ile karşılaşırsa beden ve ruh yapısı dengesini bozar. Bu durumda gencin kişiliğinin ego'sunun gerilemesi söz konusudur(Aksoy,1982).

Ergenlik döneminde kendini kabul ettirmeye doğru bir eğilim, araştırıcı girişimler, gururunu koruma tepkileri, mizaç değişiklikleri, kızgınlık ve sevgi patlamaları en çok göze arpanlarındandır(Ersanlı,1997).

Araştırmalarda gözlenen ortak sonuca göre gençler en çok gelecekte ne yapacakları konusunu sorun etmektedirler. Ergenlerin sorunlarının yoğunlaştığı bir diğer alan kişisel ve psikolojik ilişkiler alanıdır(Kulaksızoğlu,1982).

Ergenin kendi benliği ve iş hayatı ile ilgili duygusal problemleri de önemlidir. Bunlar arasında eksiklik ve üstünlük duygusu, suçluluk, gurur, başarı duyma, gelecek için birşeyler ümit etme, idealler ve ergenlik çağı değişmelerine karşı duyulan hisler vardır. Ergen, “Bu yetişkinler neden bu kadar anlayışsız” diye sorarken yetişkin, “Bu gençler neden böylesine çılgınca işlere kalkışıyorlar” diye sormaktadır (Varış,1968).

Bowly (1953) tarafından suçlu çocuklar üzerinde yapılan incelemelerde suçlu çocukların çoğunluğunun (%57) ailenin bütünlüğünün bozulması sonucu davranış bozuklukları geliştirdiği ve bununda suça yönelmede önemli etken oluşturduğunu belirlemiştir.

Şaylıgil (1981) ise suça yönelme nedenlerini içeren araştırmasında çocuğun kişiliğinin güven duygusunun, öz saygısının aile içerisinde geliştiğini belirterek, suça yönelimde aile özelliklerinin birinci derecede etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Saldırganlık, ergenin ana-baba ve toplum kontrolü altında, yetişkinliğin gereklerini karşılamaya çalışırken ortaya çıkan engellemelerden şekillenir. Belirli bir ölçüde kaçınılmazsa da, saldırganlığın bağımsızlık kazanma yolunda yapıcı çabalara, aynı zamanda da sağlıklı rekabetsel hareketlere ve üretkenliğe kanalize edilmesi uygundur(Dinçel,1977).

Hırsızlık, yalancılık, toksit maddelere yönelim bu devrede görülen gösterilerdir. Otoriteye baş kaldırırlar, erişkinlerin sosyal ve politik düşüncelerini beğenmezler, yeni akımlara ilgi duyarlar ve böylece eski-yeni kuşak çatışması başlar.

Bowlby,(1953) de Freud gibi kişiliğin temellerinin atıldığı ilk beş yıl içinde anneden ayrı kalmanın, çocukta suçlu kişilik gelişmesinde önemli etken olacağını

savunur. Hırsızlık yapan bir çocuğun, bu suça yönelmesindeki amacın yalnızca fizyolojik gereksinmelerini değil, bunun yanı sıra, sevgi ve sevecenlik eksikliğini karşılamak olduğunu söylemektedir.

Suçluluk davranışının iletişim süreci içinde diğer insanlarla karşılıklı ilişki sonucu öğrenildiğini savunan Sutherland'a göre aile içinde suçlu davranış örneklerinin görülmesi , çocukta suça yönelmeye neden olabilir.

Toplumda değişen değer yargıları ve ahlak kurallarının yarattığı karmaşa hızlı ve düzensiz kentleşme, güçler, ekonomik bunalımlar gibi sosyo-ekonomik kaynaklı nedenler de ergeni suça yöneltebilmektedir(Şakra,1987).

Sosyalleşme, bir ferdin , bulunduğu toplumda kendinden beklenen sosyal norm ve rollerden haberdar olmasıdır. Aile kurumu içinde fert , bazı davranış şekillerini ve toplumla ilgili esas normları öğrenir(Dere, 1989).

Ebeveynlerin evliliklerindeki problemler, sık edilen kavgalar, aile bireyleri arasındaki düşmanlık (kötü ilişkiler) de ergen kişinin davranış bozukluklarında bir etken olabilir(web:aamft.org).

Değişim ve yenilikler yeni seçimleri ve bunun doğal sonucu olarak açmazları ve çatışmayı beraberinde getirmekte ,sonuçta bireyin yaşamında yeni problemler olarak ortaya çıkabilmektedir (Özbay, 2002).

Gibson ve arkadaşları (1992) araştırmaları sonucunda kız ve erkeklerin problemler açısından çok benzer olduğunu saptamışlardır. Problemlerin, genelde aile, okul ve kimlikle ilgili olduğu görülmüştür.

Çocuk ve ergenlerde birçok problem alanının aileden kaynaklandığı, sorunların anlaşılması , önlenmesi ve çözümlenmesi için aileye yönelik işlemlerin yapılması gerekliliği araştırma sonuçlarıyla de desteklenmektedir. Özellikle anne-baba arasındaki geçimsizliklerin çocuklarda duygusal ve davranışsal problemlere yol

açtığı görülmektedir. Böyle problemler, çocuğun akademik, sosyal ve duygusal dünyasında uyumsuzluklar ortaya çıkarmaktadır (Özbay, 2002).

2.1.1 ERGEN VE BENLİK KAVRAMININ GELİŞİMİ

Ben, benlik, kişilik, çoğunlukla eş anlamlı kullanılan kavramlardır. Kişiyi o kişi yapan başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışların tümünün örgütlenmiş bütünlüğünü anlatır. Gençlik Çağı benlik kavramının öne geçtiği çağdır. Duygularını inceler, bedenini inceler, nasıl bir kişi olduğu, ne olmak istediği konusunda kafa yormaya başlar(Yörtükoğlu, 2000).

Benlik, ergenin kim olduğu konusundaki düşüncelerinin ve kendi hakkındaki değerlendirmelerin tümüdür. Bireyin kendisi hakkındaki değerlendirmeleri gerçek benliğini oluşturur. Benlik, bireyin kendine bakışından oluşmakta ve bireyin davranışını tesbit eden değerlerin, amaçların, ideallerin bir organizasyonu olarak da tanımlanmaktadır. Benlik psikolojik bakımından bireyin çevresini algılamasında, değerlendirmesinde, yapılandırmasında ve çevresine tepkide bulunmasında en önemli dayanaktır. Benlik kavramı bireyin ‘algıladığı’, başkalarının onu nasıl değerlendirdiklerine dair inanışlarını içeren ‘başkalarının gözündeki benliği ‘ ve gelecekte olmak istediği ‘ideal benliği’ olarak üç ayrı biçimde düşünülebilir(Kulaksızozoğlu,1990).

Benlik kavramı bireyin zihinsel ve fiziksel özelliklerinin toplamı ve bireyin sahip olduğu bütün bu özelliklere ilişkin kendini değerlendirmesi olarak tanımlanabilir. Benlik kavramı bir anlamda bireyin kendi ben’inin, başka bir deyişle kendi kimliğinin farkında olmasıdır. Benlik bireyin kendini nasıl gördüğüdür. Birey kendisini yüzlerce sıfatla değerlendirebilir. Bireyin kendine ilişkin bu değerlendirmelerinin bir kısmı olumlu bir kısmı ise olumsuz olabilir. Örneğin, bir öğrenci kendisini derslerinde başarılı, zeki biri olarak görürken; diğer yandan kendisini düzensiz veya insan ilişkilerinde başarısız olarak tanımlayabilir. Burada beklenen, her bireyin kendisini çeşitli yönleriyle daha çok olumlu olarak

algılamasıdır. Buna olumlu benlik algısı da denmektedir. Öğrencinin benlik algısının olumlu veya olumsuz olduğunun bilinmesi önemlidir. Çünkü öğrencinin geliştirdiği benlik algısı onun ruh sağlığı, meslek seçmesi ve okul başarısı ile anlamlı olarak ilişkiidir (Yıldırım,2002).

Benlik imgesi bireyin sahip olduğu zihinsel ve fiziksel özelliklerinin farkında olmasıdır. Bu da ailede anne babanın çocuğa ilişkin sözlü ya da sözel olmayan tavırlarıyla oluşmaya başlar. Çocuğun ailede sevilip sevilmemesi, zeki ve akıllı olarak ya da aptal olarak görülmesi hep onun kendisine ilişkin bir imge oluşturmaya etki eder. Çocuğun zamanla sahip olduğu özelliklerinin farkına varmasıyla bu süreç, yani benlik imgesinin oluşumu hız kazanır.

Kuşkusuz benlik imgesinin başkalarının verdiği geribildirimlerden etkilenecek şekilde gelişmesi ve gelişmesi sürecinde birey pasif bir varlık değildir. Kendini zihinsel kapasitesi ile yaşantılarının zenginliği ve genişliğine göre bu bildirimleri alır ve kendine göre yorumlar.

Benlik imgesinin gelişim süreci ailede başlamakla birlikte, bu süreç çocuğun okula başlamasıyla hız kazanır. Okula başlayan çocuk böylece toplumun ağırlığını ilk kez ciddi bir biçimde üzerinde hisseder. İdeal benliğin bir parçası olan beden imgesi ailede anne, babanın, çocuğun bedeninin şekli ve ölçüsüne ilişkin yaptıkları yorumların etkisiyle bu dönemde de önemini korur. Çocuk bu dönemde kendisini sürekli çevresindeki diğer insanlarla karşılaştırır. Çocuğun benlik imgesinin oluşumunda kendini özellikle akranları ile karşılaştırması önemli bir yer tutar. Bu karşılaştırma özellikle de ergenlik döneminde oldukça belirgindir.

Benlik gelişimini sosyolojik bir yaklaşımla ele alan Fromm, benliğin gelişimi ile ilgili olarak yalnızlık, dışlanma, ait olma duygusu ve yaşamın anlamı gibi birtakım varoluşçu kavramlar üzerinde durmuştur. Fromm'a göre, bireyin benliği toplumun bireye tanıdığı fırsatlarla uygunluk içerisinde gelişmektedir (Akt; Can,1990).

Benlik kavramının, günlük davranışlarımız, öğrencilerin okuldaki başarıları, hatta yaptığımız işteki başarımız üzerinde büyük etkisi vardır. Benlik, kendi kişiliğimize

ilişkin kanılarımız ve kendi kendimizi görüş tarzımızdır. Bir insanın kendisini ve çevresini algılayış tarzı, onun genel tutumunu ve davranışlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Benlik kavramı, çocuğun kendisiyle ilgili olarak kafasında çizdiği görünümüdür. Bu görünüm, çocuğun kendine güvenli olup olmayacağını, içe ya da dışa dönük oluşunu belirler. Çocuğun benlik kavramı, dünyayı seyrettiği bir gözlük gibidir. Onun kişiliğinin odak noktasıdır (Düzgün, 1992).

Purkey (1970) benlik kavramını, “ bir bireyin kendisi hakkında sahip olduğu inançların karmaşık ve dinamik bir sistemi” olarak tanımladı. Horrocks (1969) benlik kavramını, bireyin “kendi kendine varsaydığı kimliği” olarak tanımladı. Biz, benlik kavramını bir bireyin, yalnızca ona özgü tutumlardan, duygulardan, algılardan, değerlerden ve davranışlardan ibaret kendine ilişkin görüşü olarak görürüz.

Benlik kavramı bir seferde gelişmez. Diğer insanlarla etkileşimden ya da kendi duygularımızla ve düşüncelerimizle iç diyalogumuzdan çıkar. Disiplin ve sevgi aracılığıyla ana- babadan, uygun davranış gösterme baskısıyla yaşlılarından, başarı ya da başarısızlıkla okul yaşantılarından ve bir yığın başka olaylardan etkilenir (Gander& Gandiner, 1993) .

Son elli yıldır psikologların üzerinde önemle durdukları konulardan birisi olan benlik, en geniş biçimde hümanistik psikoloji akımında ele alınmıştır. Rogers’ın kişilik teorisinde en önemli kavram olarak görülen benlik; bütün fikirleri, anlayış yeteneğini, “ben” veya “bana” ile karakterize edilen “ben kimim” ve “ne yapabilirim” sorularını içeren değerlerden oluşur. Benlik kavramı ise bir kimsenin kendine özgü ve çok çok zengin yaşantılarını, işlerliği olan iletişime elverişli terimlerle ve sembollerle ifade etmesidir. Yani benlik kavramı bireyin genelleşmiş terimlere dökülmüş benliğidir.

Aile yapısının ve çocuğa karşı tutumlarının çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça büyük rol oynadığı hemen hemen tüm kuramcıların birleştiği bir konudur. Benlik büyük ölçüde çocuğun çevresi ile girdiği etkileşimin sonucunda

oluştduğundan, çocuğun ilk girdiği toplumsal çevre olan ailenin çocuğun benlik kavramına etkisi önem kazanmaktadır(Erkan, 1993).

Benlik kavramı zaman içinde herhangi bir anda farkındalılığımız hakkında sahip olduğumuz fikirlerin ve tutumların özel bir birleşimi anlamına gelir. Benlik kavramı bireyin benliğinin deneyimlerinden çıkartılan düzenlenmiş bir bilişsel yapı olarak da değerlendirilebilir. Böylelikle kendimizle ilgili farkındalılığımızdan, kendimizi bir varlık olarak nasıl değerlendirdiğimize ilişkin fikirler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, benlik kavramı benliğin bilişsel yanıdır(Özbay&Öztürk, 1955).

Tipik bir ergenin benlik kavramı zayıf, incinebilir bir olgudur. Benliği daha önemli bir tanıma ulaştırmak çok önemli temel bir başarıdır. Bazı ergenler, durağan ve tutarlı bir benlik kavramı için temel oluşturan duygusal altyapıyı sağlayıcı olumlu yaşam deneyimlerinden yoksundur. Benlik kavramı "kişinin çevresiyle olan ilişkileri, etrafında kendi kendisi için önemli olan insanlarla etkileşimleri ve kendi davranışları hakkındaki tutumları sonucu oluşturdukları kendini değerlendirme biçimi olarak tanımlanır(Marsh, Relich &Smith, 1983). İnsanın kendisi hakkındaki tutumları, benliğin bilişsel boyutunu, kendisi hakkında ne hissettiğini, nasıl değerlendirme yaptığı ise duyuşsal boyutunu oluşturmaktadır. Benliğin bilişsel ve duyuşsal boyutları arasındaki uyum, benliği zamanla statik olmaktan kurtararak gelişimi için motivasyon sağlar (Ersanlı,1996).

Ergenliği en iyi tanımlayacak bir düşünce seçmek zorunda kalsaydık, olup biten pekçok şeyin hem nedeni hem sonucu olaran kimlik arayışını ya da benlik kavramını seçerdik. Benlik, bireyin kişiliği yolu ile pek çok farklı şekilde yansıyabilir. Bu birinin atılganlığı, diğerinin çekingenliği ya da başkasının aşırı sorumlulğu, diğerinin vurdumduymazlığı şeklinde ortaya çıkabilir(Kasatura, 1998). Benlik, Ben neyim? Ben ne yapabilirim?, Değer yargılarım nelerdir?, Hayattan ne bekliyorum?, isteklerim ve arzularım nelerdir?, sorularına verdiği cevapların bir anlatımıdır. İlk iki soruya verilen cevaplar gerçek benliği, diğer sorulara verilen cevaplar ise arzu edilen, ulaşılacak istenilen benliği ifade etmektedir(Gençtan, 1998).

Benlik temelde kişinin kendisini tanımlama ve değerlendirme biçimidir. Bu anlamda benlik bir taraftan bilişsel süreçleri kapsarken (self-concept) diğer taraftan değerlendirici boyutu ile kendisi hakkında afektif çıkarımlar (self-esteem) yapmayı sağlayan bir aygıt olduğu söylenebilir. Benlik bireyin kendi içinde kendini gözlemleyen, yargılama süreçlerini işleten, değerlendirici ve davranışa yönlendirici bir güçtür.

Diğer taraftan bireyin, zeka, başarı, yetenek gibi birtakım kişilik özelliklerini içeren bir yanı vardır. Bireyin kendi kişiliğini algılayış biçiminin bir ifadesi olan “benlik” kişilik gelişim sürecinde tüm bunları entegre bir yapı olarak bütünleştirici bir özellik ve psiko-sosyal olarak yapılandırılır (Can, 1990; Maccoby, 1980). Benlik kavramı psiko-sosyal gelişimin sonlarına doğru kristalize olmasına rağmen yaşam boyu gelişimin içerisinde değişikliklere uğradığı da kabul edilmektedir.

Benlik, daha geniş bir çerçeveye olan karşılaştırmalı kişiler arası ilişkiler çerçevesinde gelişen toplumsal bir olgu olarak görüldüğünde en iyi şekilde anlaşılabilir. Yani bireyin benlik duygusu yalnızca ideal olarak olmak istediği değil aynı zamanda diğer insanlarla etkileşimde kendi benliğini nasıl gördüğüyle de beslenmektedir. Birey toplumsal bir dünya içinde yaşadığından, benliğin toplumsal bir ürün olması şaşırtıcı değildir.

Öz-imaj, Rosenberg (1979) tarafından “bireyin benliğini obje olarak referans aldığındaki düşünce ve duygularının bütünlüğü” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım Offer ve arkadaşları (1981) tarafından genişletilerek, kişinin öz imajının öğrencilik, ailenin bir ferdi olma, arkadaşlık gibi çeşitli yönleri olduğu ileri sürülmüştür. Aynı yazarlar öz imajın, dürtü kontrol, ruh sağlığı ile ilgili uyum veya yeni durumlarda rahatlık gibi psikolojik işlevlerde nasıl belirlendiğinin de söz konusu olabileceğini ortaya atmışlardır.

Benlik kavramı, adölesanın kişilik yapısında önemli bir boyuttur. Yapılan çeşitli çalışmalarda benlik kavramının adölesanların uyum ve ruh sağlıklarıyla doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür.

Çevrede mevcut her şeyin gözlenmesinde, kavranmasında ve yorumlanmasında kişisel bir çıkış noktası olarak görülen benliğin, örgütlenmesini Purkey, “Benlik kavramı ve Okul Başarısı” adlı eserinde, çeşitli psikologların görüşlerinin bir sentezi olarak şöyle ifade etmektedir;

1. Benlik, kişiye özgü ve orijinaldir. Benliğe ait her öge olumlu ya da olumsuz bir değere sahiptir. Olumlu değer ifade eden bir benlik ögesi, geliştirici, yaşantıya açık, olumsuz değerleri olanları ise, eleştirici yaşantıya kapalıdır.
2. Benliğin örgütlenişi her insanın parmak izleri gibi tek ve örneksizdir(Kılıççı,1989).
3. Benlik kavramı doğuştan gelmez. Fakat kişinin çevresiyle olan etkileşimi ile gelişir. Benlik kavramının dinamik yönü önemlidir. Çünkü bu onun değişebilir olduğu anlamına gelir.

Franken şöyle der; “Benlik kavramının değişmesinin mümkün olduğunu ifade eden araştırmaların sayısı oldukça fazladır. Değişen benlik insanların istedikleri birşey değildir. Fakat o büyük ölçüde kendini yansıtma sürecine dayanır. Kendini yansıtma/ifade etme yoluyla insanların birbirlerini yeni ve daha güçlü şekilde anlayabildikleri bu yol/yöntem sayesinde insanlar ideal benlerini geliştirebilirler.

Benlik kavramının pek çok parçası vardır; fiziksel, bilişsel, sosyal ve kişilerarası.(web:teach.valdosta.edu). Amerikalı psikiyrist Arthur Deikman ‘The Observing Self’(1982) adlı kitabında insanda birbirinden farklı dört benlik olduğunu savunur. Bunlar; 1.Düşünen Benlik (the thinking self), (2) Duygusal Benlik (the emotional self), (3) İşlevsel Fonksiyonel Benlik (the functional self), ve (4) Gözleyen Benlik (observing self) adını verir(Cücenoglu, 1996).

Benlik karmaşıklığı yüksek olan bireylerin kendilerini daha olumlu değerlendirdikleri bulunmuştur. Olumlu ve olumsuz benlik karmaşıklığının ruhsal ve fiziksel sağlıkla da ilişkili olduğu ve benlik karmaşıklığının bir işlevi olan

ayrışma bütünleşme düzeyinin kendini değerlendirme ve kişiler arası ilişkilerde önemli rol oynadığı gözlenen bulgular arasındadır(web:psikolog.org.tr).

Çetin (1985) yaptığı araştırmaya göre, benlik kavramının değişkenliği ile benlik saygısı arasında yakın ilişki vardır. Benlik saygısı yüksek çıkan gençlerin benlik kavramları en az değişkenlik göstermektedir. İnsanlara güvenmekle benlik saygısı arasında da sıkı bir ilişki bulunmuştur. Benlik saygısı yükseldikçe insanlarda güven de artmaktadır. Gençlerdeki depresyon bulguları ile benlik saygısı da sıkı ilişki göstermektedir. Depresyon belirtisi olmayan gençlerin çoğunun benlik saygısı yüksektir. Depresyon belirtileri arttıkça benlik saygısında düşme gözlenmektedir. Ayrıca gençlerde yalnızlık, içe dönüklük ve hayalcilik eğilimi arttıkça benlik saygısı da o oranda düşmektedir.

Benliğin oluşumu birçok deneme ve yanılmadan ve birçok engelleri aştıktan sonra gerçekleşebilir. Oysa ergenlik döneminde benlik güçsüzleşebilir. Bir yandan alt benliğin bir yandan dış çevrenin baskısı altındadır. Erikson gençlik çağının bocalamasının bir hastalık değil, olağan bir bunalım olarak nitelendirir. Ona göre gençlik bunalımı gençin kendi kimliğini arayış bunalımıdır(Yörükoğlu, 1989).

Benlik saygısı ise benliğin duygusal boyutudur. Birey, kim olduğuyla ilgili belirli fikirlere sahip olmasının yanı sıra, kim olduğuyla ilgili belirli duygulara da sahiptir. Böylelikle benlik saygısı bireyin benliği beğenme ve değerli bulma derecesi olmaktadır. Bütün bunlardan, ortak olarak kişilik diye adlandırılan olgu ortaya çıkmaktadır. Bireyler farklı düzeylerde benlik farkındalığına, kişi olarak kendieri hakkında farklı fikirler ve bunun sonucu olarak onların kişiliği olarak yorumlanan olguyu ifade etmede farklı yollara sahiptirler(Özbay & Öztürk, 1995). Özsaygı, genellikle kendimize nasıl değer verdiğimizizi ya da kendimiz hakkında ne düşündüğümüzü ifade eder. Benlik kavramı aynı zamanda kendimiz hakkında sahip olduğumuz genel fikirleri anlatır. Özsaygı benlik kavramının parçalarıyla ilgili belirli ölçümleri ifade eder. Bazı yazarlar tarafından bu iki kavram dönüşümlü olarak da kullanılır.

Franken benlik kavramının özsaygı ile şu şekilde bağlantılı olduğunu ssöyler; “Özsaygısı iyi olan insanlar” çok kolaylıkla başkalaşabilen bir benlik kavramına sahiptirler. İnsanlar kendilerini tanıdıkları zaman, kendilerinin neye güçlerinin yettiğini ve neye yetmediğini bildikleri için verimlerini maksimum düzeye çıkarabilirler(web:teach.valdosta.edu).

Araştırmacılar erken ergenlik ve ergenlik dönemindeki kızların benlik saygılarının düşük olması ile ilgili diğer bazı sonuçlar ortaya koymuşlardır, örneğin erkek çocuklarla karşılaştırıldığında ergen kızların daha çok stresli oldukları, yaklaşık erkeklerin iki katı kadar depresyonda oldukları ve en az 4-5 kat daha fazla intihara yöneldiklerini vurgulamaktadırlar(web:aligullu.freesevers.com).

Markus ve Nurius’a göre(1984) bir kişinin benlik tasarımı, kompleks, çok yönlü ve kişinin değişik yönlerini karakterize eden bilişsel yapıların ve şemaların organizesidir. Benlik tasarımı, aktif, dinamik ve kişinin çevresiyle etkileşimiyle devamlı değişen bir yapıya sahiptir.

İnsanın kendisini başkalarıyla ilişkilendirmesi hayatının önemli parçasıdır. İnsan kendi ben’inin farklılığını ve özgürlüğünü diğer benliklerin varlığıyla gerçekleştirir. Farklı bir birey olarak çocuk gelişimini annesi, babası, kardeşleri ve başkalarının bulunduğu ortamda gerçekleştirir(Özbay, 1999).

Patterson (1973), kişinin olumlu bir benlik tasarımı geliştirebilmesi ve kendini kabul edebilmesi için , onun başkaları tarafından kabul edilmesi ve bazı alanlarda başarılı olması gerektiği görüşündedir. Birey kendini, benlik kavramına tutarlı olarak davranışını algıladığında yeterlilik, güven ve değerli olma duygularını yaşar. Tanımadığı normalden farklı olarak davrandığını algılıyorsa tehdit, yetersizlik, güvensizlik, ve değersizlik duygularını yaşar.

Çocukluğu olumlu toplumsal etkileşim, benlik saygısı ve özgüven için zengin bir temel sağlayan ergen, ergenlik dönemini, gelişimi başlamış olan benliği inceltme dönemi olarak değerlendirir. Çocukluğu, amaçlanacak çok az beklenti sağlayan, ya

da örnek alınacak çok az sayıda kural sağlayan bir ergen ise, ergenlik dönemini, gelişimi aslında hiç başlamamış olan bir benliği tanımlama dönemi olarak değerlendirir. İkinci kategoriye giren ergenler, benlik kavramlarının yönlendirilmesine ve değişmesine en duyarlı olanlardır.

Gerçekte, ergenlik dönemi gencin kişilik yapısında dramatik yönelimlerin ortaya çıktığı bir dönem değildir. Aslında ergenlik, benliğin genişlediği, açıldığı ve olgunlaştığı bir dönemdir. Bu bazen köklü değişimlerin olmadığı anlamına gelmemektedir. Ergenin sahip olduğu duygusal enerjisi, benliği değiştirmekten çok varolan benliği geliştirmeye ve iyileştirmeye doğru yöneltilmektedir. Yaşıt grubunun ergenin gelişen benlik duygusu üzerinde çok büyük bir etkisi olduğu sorgulanmaz bir gerçektir(Özbay&Öztürk, 1995).

Benlik kavramı bireyin beden imgesi ile yakın ilişkilidir. Ergenin beden imgesi adeta onun biyolojik kimliğinin bir metal resmidir. Bu resim içinde ergenin görüntüsü (e.g.,boyu, kilosu, giysisi, tavırları, jest ve mimikleri, ses tonu.) vardır. Ergenlikte benliğin simgesi bedendir. Ergenin bedenindeki değişimler benlik kavramının da değişmesine neden olmaktadır(Origlid&Quillon, 1972).

Ergenlerin, benlik duyguları, bedenlerine ilişkin sahip oldukları algılarla yakından ilişkilidir. Ergenin benliği, vurgu, yönelim ve ifade alanlarında görülen ani sapmalarla kendini gösteren, duyarlı, incinebilir bir duygu durumudur.

Benlik kavramı içinde bireyin duyguları, normlar, kişisel değerleri vardır ve bireyin diğerleri ile olan ilişkilerini etkiler. Ergenin benlik kavramı çocukluk yaşantılarından etkilenir ve bugünle gelecekteki tepkilerini içine alan bir bütünü oluşturur. Ergenin yukarıda anılan özelliklerinin farkına varması özbilinçlilik (self-consciousness) deneyimini oluşturur. Benlik kavramının sürekli bir yapıya sahip olduğu ve değişiminin zor olduğu belirtilmektedir. Ergenin yaşamında ve benlik kavramının oluşumunda en etkili kişiler ailesi, öğretmenleri ve arkadaşlarıdır. Benlik kavramı ve özimaj, litaretürde birbirinin yerine kullanılmaktadır(Peterson, 1981). Öz-imaj bireyin benliğinin obje olarak kabul ettiği ve referans alındığında sahip

olduğu düşünce bütünlüğüdür. Offer ve arkadaşları(1982) Bu tanımı geliştirmiş ve özimajı arkadaşlık, öğrencilik, aileye üye olma gibi yönleri olduğunu ve dürtü kontrolünün, psikolojik uyumunda özimaj içinde ele alınabileceğini vurgulamışlardır.

Araştırmalar, depresyonlu bireylerin çocuklarının benlik gelişimlerinde aksaklıkların olduğunu, bu çocuklarda benliklerine negatif atıflarda bulunma riskinin bulunduğunu ve daha sonra depresyon geliştirme açısından olumsuz etkilendiklerini göstermektedir.

Ergenliğin başlangıç döneminde görülen okul başarısızlığı, ufak çaptaki uygunsuz davranışlar, okulu sevmeme gibi özelliklerin, ergenliğin daha ileri yıllarında görülen depresyon ve psikolojik sağlık ile ilgili olduğu bilinmektedir(web:psikolog.org.tr).

Kişiliğe biçim veren, kalıtsal ve çevresel etmenlerin ortak bir ürünü olan benliğin oluşmasında ve gelişmesinde bireyler arası ilişkilerin özel bir yeri vardır(Ersanlı, 1996).

2.1.1.a. Benlik Kavramı ve Kimlik Oluşumu İlişkisi

Kişiliğin gelişme dönemleri içinde ergenlik, bireyin kişilik kazanmasında son aşamadır. Çocukluğun son dönemini yaşayan birey kişiliğin bütünleşme sürecini tamamlayarak erişkinliğe geçecektir. Bu dönemde, bütünleşme sürecinde kişinin gerçek bir kimlik kazanması beklenir(Seber&Tekin,1984).

Kimlik başarımı ve kendini tanıma özellikle ergenlik dönemi ile ilgili en önemli gelişimsel görevdir. Psikososyal gelişimin 12-20 yaşları arası kişinin kimliğini oluşturma, çözümleme ve sonuçlandırması ile ilgili sonuçlarla iç içedir. Bu aynı zamanda ergenlikte ortaya çıkan bir yığın problemlerin de ana eksenini oluşturmaktadır(Kulaksızoğlu, 1999).

Ergenin farklı olma çabaları, yetişkinleri veya otoriteyi takmamaları, başkalarının bakış açılarını anlamamakta zorlanmaları, zaman zaman kendine özgü iç

dünyalarında yaşamaları gibi sorunlar veya konular ergenin kimlik oluşturma süreciyle ilgilidir.

Otoriter, baskıcı, koruyucu, bağımlıkılıcı, uygun rehber ve modellerin bulunmadığı ortamlarda ergenlerin sağlıklı kimlik gelişimlerinin olması beklenemez. Kimlik gelişiminin sağlıklı olarak başarılmasında kişinin kendini tanıması, yeteneklerini bilmesi, özelliklerinin farkına varması, problemlerine ve özelliklerine ilişkin içgörü geliştirmesi gibi kendini tanıma çabalarının önemli olduğu bilinmektedir(Özbay,2002).

Birey kişiliğinin zeka, başarı, yetenek ve birtakım kişilik özelliklerini içeren bir yanı vardır. Bireyin kendi kişiliğini algılayış biçiminin bir ifadesi olan ve "benlik kavramı" olarak adlandırılan bu dizge, kişilik gelişim sürecinde oluşan bir kişilik boyutu olarak ele alınmakta ve bireylerin yaşamlarının her yönü ile kendileriyle ilgili yaşantı ve fikirlerinin fenomenolojik örgütlenmesi olarak tanımlanmaktadır(Combs,1981).

Ergenlerin benliğe karşı tavırlarında yaş değişkenlerin etkili olduğu bulundu. Genç ergenliğe kadar geçen zaman benliğin fonksiyon ve ilgilerinin gittikçe pekişmesini ve kararlılık kazanmasını sağlar. Bu gelişim sürecinin doğal sonucudur(Seber&Tekin, 1984).

Erik Eriksona göre gelişim dönemi olarak adolesanın temel amacı, bireysel özdeşlik duygusunun kazanılmasıdır. Kim olduğunu, ne olduğunu, nerede olduğunu bilmek, Erikson'a göre adolesans, bireyin kendini aradığı andır. Ancak aramanın başarılı olabilmesi birkaç ögeye bağlıdır. Herşeyden önce birey kendi yaşamının sınırlayıcı faktörlerini, bunun en önemlisi mensup olduğu cinsiyettir, gönül rızası ve hatta gururla kabul etmelidir. Kişinin özdeşliği hakkında seçik bir düşünce edinmesi için ikinci araç özdeşleşme sürecidir. Bu süreç, okul öncesi yaşında başlar, kız çocuk annesi, erkek çocuk babasıyla eş tutar(Uğurel, 1992).

Marcia yaptığı çalışmalarla ergenlerde 4 farklı kimlik statüsü olduğunu belirlemiştir. Bunlar erken bağlanmış, kargaşalı, kararsız ve başarılı kimlik statüleridir. Ergenlerin hangi kimlik statüsünde yer aldıkları kendilik imgelerini, beklentilerini ve strese karşı tepkilerini etkilemektedir(Akt:Güleç& Köroğlu,1997).

Erikson(1968), güvensizlik duygusuyla kendileri hakkında utanç ve güvensizlik duygularıyla, davranışlarına ilişkin suçluluk duygularıyla ve yetenekleri ile ilgili aşağılık duygusuna sahip olarak büyüyen gençlerin, ergenlik döneminde olması gerekenden daha fazla kimlik karmaşası yaşayabileceklerini belirtmiştir. Erikson, yaşamın belli dönemlerindeki başarı ya da başarısızlıkların, benlik kavramına değişik biçimlerde etkileri olduğunu belirtmiştir. Bireyin psiko-sosyal gelişiminde sekiz ayrı gelişim dönemi üzerinde duran Erikson, 12-20 yaşları arasında yer alan “ergenlik ve gençlik dönemi” diye adlandırılan devrede ego kimliğinin belirginleştiğini öne sürer. Birey bu dönemde bir benlik duygusu kavramı geliştirirken ne olduğunu, ne olmadığını, neler yapabileceği ya da neler yapamayacağını farkına varmaya başlar. Ergenlik ve gençlik dönemindeki başarısızlık kimlik karmaşasını gündeme getirir ki, Erikson’a göre bu karmaşa bireyde gerçek varoluş duygusunun gelişmesini engeller.

Rogers, (1961). Kişilik kuramının odak noktasını oluşturan benliğin gelişimi ile ilgili olarak da şu varsayımları ileri sürmektedir.

1. Benlik organizmanın çevre ile etkileşiminden bağımsız bir biçimde gelişir.
2. Benlik diğer insanların değer sistemlerini değiştirilmiş bir biçimde algılayarak içselleştirebilir.
3. Benlik kendi tutarlığı için mücadele eder.
4. Organizma, benlikle tutarlı bir şekilde hareket eder.
5. Benlik, yapısına uygun düşmeyen yaşantıları kendini tehdit eden tehlikeler olarak algılar.
6. Benlik olgunlaşma ve öğrenmeler sonucu değişikliğe uğrayabilir.

Bireyde oluşmuş çarpık benlik kavramı, geçmişe ait bastırılmış yaşantılar ve yanlış öğrenmeler kendini fark etme engelleridir. Kendini fark eden, potansiyellerini tanıyan biri kendi dünyasına gerçekçi gözle bakabilir. Çevresine sağlıklı ve dengeli bir uyum yapabilir. Kendini gerçekçi algılayan birey kapasite ve yeteneklerini en uygun düzeyde geliştirecek olanak ve ortamları yönelecektir (Altıntaş, 2002).

2.1.1.b. Aile İlişkilerinin Benlik Gelişimindeki Rolü

Ergenin gelişen benlik duygusu üzerinde ana babaların çok önemli rolleri bulunmaktadır. Sağlıklı bir benlik imajı geliştirmenin önemli bir yanı ergen erkeğin ve kızın kendi cinsiyetindeki ana babasıyla arasındaki ilişkilerin niteliğidir. Görgül araştırmalar ve klinik bulgular, duygusal olarak sağlıklı ben-diğeri tutumlarının ortaya çıkma olasılığının, çocuğun kendi cinsiyetindeki ana babasının çocuk yetiştirme sürecinde etkin bir rol alması sonucu arttığını göstermektedir(Özbay&Öztürk,1995).

Benlik gelişiminde ailenin taşıdığı önem, aile içi sağlıklı etkileşime ilişkin çeşitli kuram ve yaklaşımların geliştirilmesine yol açmıştır. İletişim kuramında ana baba ve çocuklar arasında yer alan çelişkili mesajın benlik gelişimindeki tehlikelerine dikkat çekilmiş, 1970'lerin aile terapisi yaklaşımında, annelik kimliğine dönük yüceltmenin, annenin çocuğun aşırı korumasına, çocuğun ise bağımlılıktan kurtulamamasına neden teşkil ettiği vurgulanmıştır(Poster,1982). Son dönem Aile Sistemi Kuramında ise, kuşak ve cinsiyetler arası iş bölümü ve güç ilişkileri gibi aile yaşamına ilişkin nesnel yönler, bireysel beklentiler, imaj ve dünya görüşü gibi öznel yönler, sosyal sınıf, ideoloji ve toplumsal cinsiyet rolü gibi sosyal-yapısal değişkenler arasında belirleyici ilişkiler benlik gelişiminin görece bağımsızlığa sahip en önemli koşulları olarak ele alınmaktadır(Noller&Callan,1991).

Çocuklar arasında farklı beklentileri olan anne babaların çocuklarında yarattıkları benlik çatışması, onun ruh sağlığını da bozacaktır. Olumlu bir benlik kavramı ve

benlik saygısı, ancak insanlar arası ilişkilerin neticesinde, kendilerine ve başkalarına saygının olduğu bir eğitim ortamında algılanabilir ve yaşanılarak öğrenilebilir(Düzgün,1992).

Araştırma bulgularına göre, ana babaların aşırı kontrol edici, otoriter ve baskıcı algılayan ergenlerin, öz değeri ve özgüveni düşük olmaktadır.(Karadayı,1994;Noller&Callan,1991). Güney(1989) ise, ayrıca bu gençlerin depresyon olasılığı artmakta, çevrelerine yeni uyum yolları geliştirme çabaları da düşük düzeyde kalmaktadır demektedir.

Slovkin ve arkadaşları(1992) ise, alkoliklerin özellikle insanlar arası ilişkilerle ilgili sorunları çözmede başarısız olduklarına dikkati çekerek, alkolik çocuklarının durumu “değiştirilmez” olarak algılamalarından değil, problem çözme yollarını ailelerinden öğrenememiş olmalarından kaynaklanabileceğini ileri sürmüşlerdir.(Tuğrul, 1994).

Çocuklar üzerine Pettit'in (1988) yaptığı çalışmada da sosyal yeterlilik ile problem çözme becerilerinin ilişkili olduğu ve ailesel yaşantılar ile sosyal yeterliliğin problem çözme yordadığı gözlenmiştir. Ayrıca Pettit(1988) erken ailesel yaşantılarının ve etkileşim biçiminin bireyin problem çözme becerilerini yordadığını ifade etmektedir.

Yaşları 7-13 arası olan ve 97 ciddi antisosyal davranış gösteren çocuklar üzerinde ebeveyn idare eğitiminin etkilerinin değerlendirildiği bir çalışmada, her olayın çocuk gelişimine katkı sağladığı bulundu. Etkili ebeveyn eğitimi agresif, antisosyal, suçlu davranış gösterenleri ve toplum düzenine aykırı hareket edenleri azaltır ve ileri sosyal yeterliliği artırır(Kazdin,Siegel,&Bass, 1992).

2.1.2 Ergen ve Problem Çözme Becerilerinin Gelişimi

Problem çözme ile, ilgili kaynaklar gözden geçirildiğinde genelde ilk ele alınan noktanın “problem çözme” (problem solving), “problem çözüm”(problem solution) terimlerinin açıklanması olduğu görülmektedir(D’Zurilla&Goldfried,1971;D’Zurilla,1988;Nezu,Nezu&Peri, 1989;D’Zurilla&Chang1955).

Klinik psikoloji ve danışma psikolojisi literatüründe problem çözme terimi yaşamda karşılaşılan güçlükler ile ilgili olarak kullanılmaktadır. Sosyal problem çözme, kişilerarası problem çözme, kişilerarası bilişsel problem çözme ve uygulamalı problem çözme ise kullanılan diğer terimlerdir(D’Zurilla,1988). Bu terimler içerisinde sosyal problem çözme yaşam içerisinde varolması nedeniyle en çok tercih edilen terimdir. Bu bakış açısı ile sosyal problem çözme, kişinin geniş bir ranj içerisinde yer alan stresli durumlar ile etkili bir biçimde başa çıkabilme yeteneğini artıran, bilinçli, rasyonel, çaba ve amaç belirliliği gerektiren bir süreçtir(D’Zurilla&Chang,1995).

Genel olarak problemlerin gerçek durum ile arzulanan durum arasındaki uyumsuzlıktan kaynaklandığı belirtilmektedir. Problemlili durumun çevreden veya kişinin kendisinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Problemlili durumun çevreden veya kişinin kendisinden de kaynaklanıyor olabileceği, bireysel farklılıkların bir fonksiyonu olarak, aynı olaya farklı kişilerin farklı tepkiler gösterebileceği ve bu farklılığın, kişinin algısından kaynaklanabileceği de belirtilmektedir(Nezu ve diğ,1989).

Bireylerin genelde problemlerini çözümlemek için geleneksel yollara başvurduğu, boyun eğme ya da bir başka kişinin hakemliğine gerek duyduğu görülebilmektedir. Problem çözme sürecinde kazan-kaybet ya da kaybet-kazan anlayışı yerine, iletişim, empati, koşulsuz kabul ve saygının yer aldığı etkin becerilerin bireylere özellikle de öğrencilere eğitimle kazandırılabilir. Bireyin, karşılaştığı problemleri çözmede, değişik bilgi dayanaklarından yararlanır. Bunlar genellikle önceki

uygulamalar(geleneksel/emsal), otorite figürleri, kişinin kendi deneyimleri ve bilimdir (Karasar,1994).

Etkili problem çözme, herbiri etkili problem çözümüne katkıda bulunan 5 karşılıklı süreci gerektirir. Bunlar:

1. Probleme odaklanma(problem orientation).
2. Problemin tanımı ve formülasyonu(problem definition and formulation).
3. Alternatiflerin üretilmesi (generation of alternatives),
4. Karar verme(decision making)
5. Çözümün uygulanması ve doğruluğunu kanıtlama(solution implementation and verification) (D’Zurilla&Goldfried, 1971;Nezu ve diğ,1989).

Probleme odaklanma; motivasyonel bir süreç olma özelliği ile dört süreçten farklılaşır. Diğer dört süreç ise, kişinin bir problemi etkili bir biçimde çözmesine yardımcı olan beceri ve yetenekleri kapsar. Bu sürecin fonksiyonu 5 madde halinde toplanmaktadır;

1. Probleme duyarlılığı artırmak ve problem çözme aktivitesi için fırsat yaratmak,
2. Dikkati pozitif çözme davranışlarına odaklandırma ve yapıcı olmayan kişiyi rahatsız edici düşüncelerden uzaklaştırmak,
3. Duygusal stres ve engeller karşısında maksimum çaba harcama ve ısrarlı olma,
4. Pozitif ve kolaylaştırıcı duygusal durumları artırırken yıkıcı duygusal sıkıntıları azaltmak(D’Zurilla,1988).
5. Problemin tanımı ve formülasyonunun hedefi, problemin spesifik doğasını netleştirmek ve anlamaktır.

Problemin değiştirilmesi ve daha iyi hale getirilmesi yeniden değerlendirilmesini ve ele alınmasını kapsar.(Nezu ve diğ.,1989).

Gerçek yaşamda problem çözme ya da stresli olaylarla başa çıkabilme, psikolojik , sağlık ve uyumla ilişkilidir. Problem çözme ve sağlık arasındaki ilişkiyi araştırma yollarından biri bireyin problem çözme kapasitesi ile ilgili inançları ve değerlendirmelerini incelemektir, kendini problem çözmede güvenli kontrollü hisseden ve probleminden kaçma yerine yüzleşmeyi seçenlerin daha az kişisel problem bildirdiklerini, kendilik algılarının daha olumlu olduğu, sosyal anksiyetelerinin daha az olduğu, kişiler arası ilişkilerde daha atılgan oldukları, fiziksel sağlıklarının ve MMPI ve SCL_90 ölçütlerine göre psikolojik sağlıklarının daha iyi olduğu akademik yönden daha uygun çalışma yöntemleri ve tutumları sergiledikleri, depresyon düzeylerinin daha düşük ve intihar eğilimlerinin daha az olduğu bulunmuştur.(Savaşır&Şahin ,1997).

Kişisel problemlilik kişinin sahip olduğu bell bir özelliğin kendisi veya başkası tarafından tolere edilemez olarak algılanmasıdır. Bu açıdan problemlilik bir taraftan içsel diğer taraftan dışsal yada sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Problemlilik konusunda Freud ve Adler farklı yaklaşımlar ortaya koymaktadırlar. Sigmund Freud'a göre problemlilik olumsuzluk içermekte ve düzeltilmesi konusunda profesyonel yardım gerektirmektedir. Alfred Adler ise insan doğasına olumlu yaklaşımın uzantısı olarak tüm davranışların amaçlılığından söz etmektedir. Bu kapsamda çocuklarda yanlış amaçlılıklar arasında ilgi ve dikkat çekme, güçlü olma çabası, karşılık verme, intikam alma ve aşağılık duygusu gibi yönelimler bulunmaktadır. Bu problemlilik durumlarının çocuğun basitçe yanlış yönlendirilmesi veya teşvik edilmesi sonucunda geliştiği belirtilir. Bu kapsamda insan davranışları her gelişimsel düzeyde uygun teşvik ve yönlendirme ile, özellikle sosyal ilgi geliştirilerek uyumlu hale dönüştürülebilir. Bunun dışında gelişimsel olarak krizlerin ve diğer gelişimsel problemlerin ortaya çıkması gelişimin doğal bir sonucudur. Örneğin ergenlik döneminin ortalarında içedönük eğilim ve benmerkezcilik bir problem olarak karşımıza çıkabilmektedir. Fakat bunun gelişimsel bir özellik olduğu bilindiğinde daha farklı veya yapıcı yaklaşım sergilenmesi mümkündür(Özbay, 2002).

Dr.Zurilla'ya(1990) göre problem çözme becerilerinin dört özel hedefi vardır.

1. Problemi tanıma ve formülleştirme
2. Alternatif çözümlerin oluşturulması
3. Kararların alınması
4. Çözümün yerine getirilmesi ve doğrulanması

Bu hedefler belli problemleri etkili bir biçimde çözmeyi gerektirir. Problemi tanıma ve formüle etmenin hedefi, problemle ilgili gerçek bilgileri elde etmek, problemin doğasını açıklamak ve problem çözme hedeflerinin gerçek krokisi yapmak. Alternatif çözümlerin oluşturulmasının hedefi, birçok alternatif çözüm yollarından en iyi çözümü çıkarmak. Karar almadaki hedef, farklı alternatifleri kıyaslamak ve gerçek problem içinde uygulamak için en iyi taslak çözümü seçmektir. Çözümün yerine getirilmesi ve doğrulanmasının amacı gerçek sorunların değerlendirilmesi ve doğrulanmasıdır. Buna ilaveten Dr.Zurilla problem çözme becerisi ile problem çözme performansı arasında önemli bir fark ortaya koymuştur. Problem çözme becerilerinin ölçümleri, problem çözme çalışmasını oluşturan kişinin davranışlarını, becerilerini ve düşüncelerini değerlendirmelidir(D'Zurilla&nezu,1990).

Ronning, McCurdy ve Ballinger (1984) problem çözmede bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmanın önemini vurgulamışlardır. Gange(1980) ise başarılı bir problem çözmenin entellektüel beceriler, sözlü bilgi ve bilişsel stratejiler gerektirdiğini öne sürmüştür. Gelişen iyi problem çözme becerilerinin bileşenleri:

- (a) sözlü beceriler, (b) bilişsel, (c) strajediler ve genel bilgiyi kullanan beceriler, (d) etkili kişiler arası sosyal beceriler, (e) bilişsel beceriler, ve (f) kontrol ve beceri duygusunun gelişimi.

Gençliğin dümenini sağlamlaştırmak ve yetenekli ve başarılı ergenliğe pozitif geçişi sağlamak için gençler kişiler arası etkileşimlerini ve tercihlerini artırmak için etkili bir problem çözme becerileri repertuarına ihtiyaç duyarlar.

Genel problem çözme becerisi yaşam problemleri ile olumsuz yönde ilişki bulunurken, sosyal problem çözme becerisi ile yaşanacak psikolojik stres arasında da olumsuz bir ilişki vardır(D'Zurilla&Sheedey,1991).

Bireylerin etkili problem çözme becerilerine ilişkin beklentileri stres durumlarıyla başarılı bir şekilde baş etme ya da edememe durumlarını etkiler. Bunun yanında problem çözme becerisi düzeyi ile olumlu ya da olumsuz başa çıkma tarzlarını kullanma gibi faktörler, problem çözmeye ilişkin değerlendirmeyi etkileyici faktörlerdir.

Yazıcı(2001) bireylerin planlı problem çözme becerileri arttıkça, aktif başa çıkma tarzlarının da geliştiği gözlemlenmiştir. Bireyler problemleri çözme sürecinde kendilerine güvenirlerse karşılaştıkları problemleri de aktif bir planlama süreciyle çözebilirler. Bireylerin problem çözme sürecindeki aceleci yaklaşımları, motivasyon kaybının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bireyler problemlerini çözme sürecindeki umut yapılarının olumlu yapıda olması kendine güvenli yaklaşımlarının ortaya çıkmasına neden olarak, problem çözme sürecinin etkililiğini artırır.

Yaklaşık 40 yıl önce Jahoda (1953,1958) problem çözme yeteneğinin pozitif ruh sağlığının bir bileşeni olduğunu vurgulamıştır. Jahodaya göre problem çözme becerisindeki herhangi bir noksanlık, yetersiz psikolojik uyum ve psikopatoloji ile ilişkilidir(Nezu ve diğ.,1989).

Sosyal problemlerin çözümü, çok defa başkalarına karşı sorumlu olmayı kabul etmeye ve anlamaya bağlıdır. Karşılaştığı güçlükler üzerinde başkalarının hüküm vermesini bekleyeceği yerde bu güçlüklerle çözüm yolları bulmak için cesaretlendirilen çocuk, mevcut problemin gerektirdiği işi yapmaya çalışırken; bilgisini, anlayışını, becerisini de kullanacak bir fırsat bulmuş olur. Böylece problem çözme çocuğun yeteneklerinin, kendine saygı ve güven duygularının gelişmesini hızlandırmasının yanında bir birey olarak geliştirmesini de çabuklaştırmaktadır.(Bingham,1998).

Sosyal problemlerin çözümünde rol oynayan diğer faktör de ahlaki duyguların gelişimidir. Ahlaki duygular, empati, suçluluk duygusu, utanma duygusu kazanma ve vicdanın gelişimi üzerine yoğunlaşmıştır; yani bireydeki doğru-yanlış, iyi-kötü yargılarına ilişkin vicdani tutum ve yargıya varırken dayandığı temel düşünce ahlak gelişimini ortaya koymaktadır(Arı ve diğ.,1997).

Çocukların psiko-sosyal temelli problem çözme becerisini etkileyen çeşitli değişkenlerin araştırıldığı bir çalışmada, yaş ve cinsiyetin psiko-sosyal temelli problem çözme becerisinde etkisinin olmadığı, bunun yanında zeka puanı ve alt sosyo-kültürel faktörlerin etkili olduğu saptanmıştır. İnsanlarla başarılı etkileşimde bulunma, belli sosyal beceriler gerektirir. Bu becerilerin bazıları, iletişimi başlatma, ilişkileri sürdürme, sosyal içerikli problemleri çözmedir(Anooshian,Pascal&McCreath,1984).

Ergenlik döneminde cinsiyet, bireyler için bilişsel değerlendirme sürecini yoğun bir şekilde elde tutan faktördür. Erkek adölesanların dışa dönük olma eğilimleri, daha aktif yaşantılara açık ve alternatif üretmede daha esnek davrandıkları, kız adölesanların ise daha fazla içedönük, dış yardım alma ve depresif davranma eğilimleri gösterdikleri görülmüştür.(Madvedova, 1999).

Problem çözme kavramına davranışsal açıdan bakıldığında, bireyin sorun davranış karşısında daha önceki davranış şeklini değiştirdiği, öğrenmenin bir formu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ruh sağlığı alanına bakılacak olursa, burada da etkili davranışların keşfedilmesine yardımcı olan genel başa çıkma stratejilerinin elde edilmesini sağladığı gözlenmiştir(Nezu ve diğ.,1989). Bireylerin kullandığı başa çıkma aktivitelerinin problem çözme yeteneğinin zeka ile ilişkili olduğu, sosyal problem çözme yeteneğinin ise zeka ile ilişkili olmadığı belirtilmektedir. Duygusal problem çözme, sosyal problem çözmeye oranla daha fazla soyut düşünme yeteneği gerektirmektedir(Siegel, Patt&Peizer, 1976).

İki tip başa çıkma ya da problem çözme vardır. Birinci tip başa çıkma stresle direkt meşgul olmayı içeren problem odaklı(aktif) stratejileri içerir. Burada gerçekçi bir

şekilde problemi çözmeye yönelik bilişsel aktiviteler kullanılır. Problem üzerinde odaklanılır ve muhtemel çözüme ilişkin cevaplar yapılandırılır. İkinci yöntem ise bir değişimi arama yerine, stres veren duruma ilişkin yaşanan duygularda ayarlamaya gitmeyi içerir(duygusal odaklı başa çıkma). Yapılan duygusal tercihlerle gerçekleştirilirken ulaşılabilecek başa çıkma sonucu çoğunlukla stresin etkilerini hafifletebilme ve ya değiştirebilme yönündedir(Lazarus&Folkman,1984).

Nezu'nun 1985 yılında gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmada iki yüz üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada kendilerini etkili problem çözücü olarak gören öğrencilerin, kendilerini etkisiz problem çözücü olarak gören öğrencilerle karşılaştırıldıklarında, problemle ilgili olarak daha az depresyon ve daha durgunluk ve sürekli kaygı yaşadıkları, bununla beraber kendilerini daha fazla içsel kontrol yönelimli, daha az problemlili ve sıkıntılı algıladıkları bulunmuştur(Nezu&Ronan, 1985).

Problem çözme konusunda bireysel farklılıkların önemini vurgulayan çalışmalar da mevcuttur. İki yüz üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada, kendilerini problem çözme konusunda “başarılı” olarak algılayan öğrencilerin, problemlili durumlar karşısında kaçınma yerine yaklaşımçı bir tarz takındıkları, kişisel kontrol duygusu yaşadıkları ve problem çözme yeteneklerine güvendikleri belirlenmiştir. Bu grup, kendilerini “başarısız” olarak algılayan, gruptan bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenler açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadırlar(Heppner ve diğ.,1982). Benzer bir çalışma 1984 yılında bireylerin karar verme stilleri ile ilgili olarak yapılmıştır. 243 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmaya göre, kişinin rasyonel karar verme stiline olan inancı, problemlili duruma karşı olan yaklaşma ya da uzaklaşma davranışını etkilemektedir. Rasyonel olarak karar verebileceğine inanan bireyler probleme yaklaşma davranışını göstermektedirler(Philips, Paziienza&Ferrin, 1984).

Karar verme stratejileri ile ilgili Dodge ve Frame'in yaptığı bir çalışmada mantıklı karar verme stilleri kullanma mantıklı problem çözme biçimlerinin sosyal

ilişkilerdeki yeterlik ve uygun sosyal becerilere sahip olma ile bağlantılı olduğu gözlenmiştir(Wentzel,1991).

Denney(1985) yaptığı çalışmada, yaşın problem çözme üzerine etkisini incelemiştir. Araştırmadan elde ettiği sonuca göre yaşca büyük bireylerin problem çözmede daha etkili performans gösterdiklerini bulmuştur. Geçmiş yaşantılar, değerler, takınılan tavır, bireyin problem çözme yeteneğini etkileyen güçlerdir.(Bingham,1998).

İki yüz on bir kollej öğrencisi üzerinde kişiler arası durumlar, önemli akademik başa çıkma ve problem çözme becerileri üzerinde ümidin etkilerinin sınındığı bir araştırmada Syndr'in (1995) modeliyle tutarlı olarak umut düzeyi yüksek olan öğrencilerin, umut düzeyi düşü k olan öğrencilerden daha iyi problem çözme yetenekleri gösterdikleri bulunmuştur; Umut başa çıkma aktivitelerinde akademik ve kişiler arası yaşam hoşnutluğunun her ikisinin de önemli bir belirleyicisidir(Chang, 1998).

Araştırmalara göre davranış bozukluğu olan çocukların olumlu problem çözme seviyeleri daha düşüktür. Davranış bozukluğu olan çocuklar daha düşük seviyede pozitif problem çözme ve daha yüksek seviyede,istenmeyen,davranış,gösterdiler(Saders&Dadds,Jonston&Cash,1992).

Araştırmalar psikiyatrik hastalar ve eroin bağımlısı ergenlerin proplem çözme yeteneklerinin aşağı düzeyde olduğunu gösterir. Folkman ve Lazarus(1980) kaygı düzeylerinin problem çözme ile olumsuz bir ilişki içinde olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Araştırmacıların bir kısmı depresif insanların problem çözme becerilerinde yetersiz olduğunu, stres yaratan olaylarda zayıf proplem çözme, sonuçları, yaşadıklarını, belirtmişlerdir.(D'Zurilla&Goldfried,1971; Nezu,1987). Problem çözme becerilerinin depresyonda stresin etkilerini yavaşlatıcı bir madde olduğu görülür. Tüm dünya çapındaki problem çözme becerileri üzerine odaklaşan

araştırmalar, etkisiz problem çözüme ve depresif semptomların arasında uygun bir bağlantı olduğunu göstermiştir(Hepper &Anderson,1985; Nezu,1985).

Yapılan başka bir araştırma sonucunda depresyon ve problem çözümü arasında ters bir bağlantı bulundu(Slesnick & waldron, 1997). Yapılan bir araştırmada dil ve kültürün ergenlerde problem çözme becerisini etkilemediğini bulmuşlardır (Vazquez&Ehly, 1994).

Ergenler üzerinde sosyal problem çözmeyi ölçmek için yapılan bir araştırmada; ailedeki ilişki faktörlerinin ve akademik başarı kriterlerinin kişiler arası bilişsel problem çözme ve sosyal problem çözme üzerinde etkili olduğu bulunmuştur(Kennedyve diğ., 1998). 382 kız ergen ve 398 erkek ergen üzerinde gerçekleştirilen, ergenlerin sosyal kabul rollerini ve bu kabulde agresif problem çözme stratejileri ve agresif davranışlar arasındaki ilişkilerin değerlendirildiği bir araştırmada, agresif bir problem çözme stratejilerini erkek ergenlerin daha çok kullandıkları bulundu(Pataslahti, Keltikangas & Jarvinen, 1996).

2.2.A ERGENLERDE UYUM VE DAVRANIM BOZUKLUKLARI

DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri (Köroğlu, 2001) sınıflandırmasındaki Dikkat Eksikliği ve Yıkıcı Davranışlar başlığı altındaki DAVRANIM BOZUKLUKLARI tanıları aşağıda verilmiştir.

En azından bir tanı ölçütünün son 6 aydır bulunması koşuluyla aşağıdaki tanı ölçütlerinden üçünün (yada daha fazla fazlasının)son 12 aydır bulunuyor olması ile kendini gösteren, başkalarının temel haklarına saldırdığı yada yaşa uygun başlıca toplumsal değerlerin yada kuralların hiçe sayıldığı, yineleyici bir biçimde ya da sürekli olarak görülen bir davranış örüntüsü:

2.2.A.1 İNSANLARA VE HAYVANLARA KARŞI GÖSTERİLEN SALDIRGANLIK

1. Çoğu zaman başkalarına kabadayılık eder , gözdağı verir yada gözünü korkutur.
2. Çoğu zaman kavga-döğüş başlatır.
3. Başkalarının ciddi bir biçimde fiziksel yaralanmasına neden olacak bir silah kullanmıştır.(örneğin değnek, taş, kırık şişe, bıçak, tabanca)
4. İnsanlara karşı fiziksel olarak acımasız davranmıştır.
5. Hayvanlara karşı fiziksel olarak acımasız davranmıştır.
6. Başkasının gözü önünde çalmıştır.(örneğin. Saldırıp soyma, çanta kapıp kaçma, göz korkutarak alma, silahlı soygun)
7. Birisini cinsel etkinlikte bulunması için zorlamıştır.

2.2.A.2 EŞYALARA ZARAR VERME

8. Ciddi hasar vermek amacıyla isteyerek yangın çıkarmıştır.
9. İsteyerek başkalarının malına mülküne zarar vermiştir.(yangın çıkarma dışında.

2.2.A.3 DOLANDIRILICIK YADA HIRSIZLIK

10. Bir başkasının evine, ya da arabasına zorla girmiştir.
11. Bir şey elde etmek, bir çıkar sağlamak ya da yükümlülüklerinden kaçınmak için çoğu zaman yalan söyler(yani başkalarını 'atlatır').
12. Hiç kimse görmeden değerli şeyler çalmıştır.(örn.kırmadan ve içeri girmeden mağazalardan mal çalma; sahtekarlık)

2.2.A.4 KURALLARI CİDDİ BİR BİÇİMDE BOZMA (İHLAL ETME)

1. 13 yaşının öncesinden beri ailenin yasaklarına karşın çoğu zaman geceyi dışarıda geçirmektedir.
2. Anababasının yada onların yerini tutan kişilerin evinde yaşarken en az iki kez geceleyin evden kaçmıştır(yada uzun süre geri dönmemişe bir kez)
3. 13 yaşının öncesinden beri çoğu zaman okuldan kaçmıştır.

Bu davranış bozukluğu toplumsal , okuldaki ya da mesleki işlevsellikte klinik açıdan önemli derecede bozulmaya neden olur.

Kişi, 18 yaşında ya da daha ileri bir yaşta ise Antisosyal Kişilik Bozukluğunun tanı ölçütlerini karşılamamaktadır.

Davranım Bozukluğu, Çocuklukta Başlayan Tipi; Davranım Bozukluğuna özgü en az bir tanı ölçütü 10 yaşından önce ortaya çıkmıştır.

Davranım Bozukluğu , Ergenlikte Başlayan Tipi ; Davranım bozukluğuna özgü hiçbir tanı ölçütü 10 yaşından önce başlamamıştır.

Davranım Bozukluğu, Başlangıcı Belirsiz; Başlangıç yaşı bilinmemektedir.

Davranım Bozukluklarının Derecelerini **DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri** aşağıdaki şekilde vermiştir.

Hafif: Tanı koymak için en az gerekli olan davranım sorunlarından, varsa bile, az fazlası vardır ve davranım sorunları başkalarına çok az zarar vermektedir.(örn. Yalan söyleme, okuldan kaçma, hava karardıktan sonra izin almadan dışarda kalma).

Orta derece:Davranım sorunlarının sayısı ve başkalarının üzerine etkisi ‘hafif’ ve ‘ağır’ arasında orta bir yeredir.(örn..başkası görmeden çalma, yıkıp dökme).

Ağır: Tanı koymak için en az gerekli olduğundan çok daha fazla davranım sorunları başkalarına oldukça fazla zarara neden olmaktadır (örn.cinsel ilişkiye zorlama, fiziksel acımasızlık, bir silah kullanma , başkasının gözü önünde çalma, kırıp girme).

2.2.A.5 KARŞIT OLMA – KARŞIT GELME BOZUKLUĞU

En az 6 ay süren , bu aşağıdakilerden dördünün (ya da daha fazlasının) bulunduğu bir negativistik, hostile ve karşı gelme davranışı örüntüsü :

1. Sık sık hiddetlenir(huysuzlaşır).
2. Sık sık büyükleri ile tartışmaya girer.
3. Büyüklerinin isteklerine ya da kurallarına uymaya çoğu zaman etkin bir biçimde karşı gelir ya da bunları reddeder.
4. Çoğu zaman isteyerek başkalarını kızdıran şeyler yapar.
5. Kendi yaramazlıkları için çoğu zaman başkalarını suçlar.
6. Çoğu zaman alıngandır, çabuk darılır ya da başkalarının kolay kızdırılır.
7. Çoğuzaman içerlemiş, kızgın ve güceniktir.Çoğu zaman kincidir ve intikam almak ister.

Söz konusu davranış ancak benzer yaş grubunda ve gelişim düzeyindeki kişilerde gözlenenenden çok daha sık olarak ortaya çıkıyorsa tanı ölçütünü karşıladığını düşünürüz.

Bu davranış bozukluğu toplumsal, okuldaki ya da mesleki işlevsellikte klinik açıdan önemli derecede bozulmaya neden olur.

Bu davranış sadece bir Psikotik Bozukluk ya da Duygudurum Bozukluğu için tanı ölçütlerini karşılamamaktadır.

2.2.A.6. BAŞKA TÜRLÜ ADLANDIRILAMAYAN YIKICI DAVRANIŞ BOZUKLUĞU

Bu kategori, Davranım Bozukluğu ya da Karşıt Olma-Karşıt Gelme Bozukluğu için tanı ölçütlerini karşılamaya davranım ya da Karşıt Olma-Karşıt Gelme davranışlarıyla belirli bozukluklar içindir. Sözelimi, ne Karşıt Olma – Karşıt Gelme

Bozukluğu için tanı ölçütlerini tam karşılamayan, ancak klinik açıdan önemli derecede bir bozulmanın olduğu klinik görünümleri kapsar.

Bireyin uyumunu bozan ve zorlaştıran birçok problem alanı vardır. Bunlar kişiler arası ilişkiler, ailevi sorunlar, korkular ve kaygılar, özgüven ve benlik saygısı, kimlik ve kendini tanıma, karşı cinsle ilgili problemler, akademik ve mesleki problemler, değer yargıları ve kuşak çatışması ve bağımlılık- bağımsızlık çabası şeklinde görülmektedir (Özbay, 2002)

Gençlerdeki davranım bozukluklarının klinik belirtilerinin; başkaldırma, sık yalan söyleme, evden kaçma, hırsızlık, araba hırsızlığı, saldırganlık, kavgacılık, silah kullanmaya eğilim, yangın çıkarma, insanlara, hayvanlara, eşyaya ve mala zarar verme gibi aileye ve toplum değerlerine ters düşen hareketler en sık görülen belirtilerdir. Psikososyal etkenler arasında parçalanmış aileler, ağır ana-baba geçimsizlikleri, ekonomik ve kültürel yönden düşük, dağınık topluluklarda yetişme gibi etkenler sayılmaktadır (Öztürk, 2001).

Her davranış bozukluğu mutlaka bir nedene dayanmakta, her davranış bozukluğunun altında mutlaka bir neden yatmaktadır. Birbirinden farklı değişik nitelikteki bu tepkileri iki grupta toplamak mümkündür.

1. İçe Yönelmiş Uyumsuz Davranışlar; Genellikle çok mutsuz, iyice korkutulmuş, sindirilmiş, suçluluk duygusu içinde, güven duygularını yitirmiş ve hemen hemen insanlarla ilişkileri kalmamış ruhsal uyumsuz kişilerdir.

2. Dışa Yönelmiş Uyumsuz Davranışlar; Yalancılık, saldırganlık, hırsızlık, giyim-kuşam, tuvalet v.b. gibi davranışlarda aşırılıklar, dikkatli, kıskanç, itaatsiz, aşağılık duygusu (eksiklik-yetersizlik duygusu) gibi geçici sosyal uyumsuzlukardır (Çaplı, 1993) .

Gelişmeye tepki olarak ortaya çıkan gelip geçici uyum ve davranış bozuklukları, eğer beklenen kısa sürelerde geçmezse, ileri yaşlarda da devam ederse, o zaman bunlara gerçek uyum bozuklukları demek gerekir. Bu çeşit uyum bozuklukları ruhsal

bir rahatsızlığın veya ruhsal sorunların belirtisi olarak kabul edilir(Aydoğmuş, 1990).

Aydoğmuş (1990), yalanın ileri yaşlardaki davranış bozukluklarında ve topluma karşı yönelmelerde, suça sapmalarda , yerleşmiş yalan çok sık kullanılan vazgeçilmez bir araçtır demekte ve diğer davranış bozukluarınında çalma, kibrit ve ateşle oynama, çekingenlik reaksiyonu, firar, kaçma olarak eklemektedir.

Okul çağında görülen uyum ve davranış bozukluklarını şöyle sıralayabiliriz; İlgisizlik, içine kapanıklık, aşırı çekingenlik, sebepsiz aşırı korku, anneden veya evden ayrılamamak, aşırı huzursuzluk, arkadaş edinememek, sebepsiz sıkıntı, dikkati çeken şımarıklık, söz dinlememek, sık sık kabahat yapmak, kurallara ve disipline uymamak, okul eşyalasına zarar vermek, isyankarlık, yalan söylemek, yerinde duramamak (aşırı hareketlilik), orayı-burayı karıştırmak, kavgacılık, saldırganlık, ders çalışmamak, evden kaçmak, suça yönelmek, kibritle, ateşle oynamak, sigara ve benzeri şeylere heves, arkadaşlarının eşyalarına zarar vermek, okul başarısızlıkları, okul disiplinine uymama güçlükleri. Ergenlikteki uyum bozukluklarının temelinde otorite ile çatışma, kimlik kazanma sorunu, seksüel gelişme ile ilgili sorunlar yatar.

Her suçluluk türü, toplumsal ilişki ve denetimin farklı derecelerini yansıtır. Çocukluktaki uyum ve davranım bozuklukları ergenlikte evden, okuldan kaçma, hırsızlık, yangın çıkarma, sürekli baş kaldırma, tüm kuralları çiğneme ve saldırganlık görülebilir. Hatta çocuk ve gençlerde türlü suçlara neden olur. Bunlar arasında hırsızlık, yankesicilik, araba hırsızlığı, alkol, uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri kullanma, kavga, tahrip, bıçak ve tabanca taşıma, dövme, yaralama, öldürme gibi hafiften ağıra giden birçok suç yer alır (Yavuzer, 1987).

2.2.B. LİSELERDE DİSİPLİN SUÇLARI

Eğitimciler, öğrertmenler ve okul idarecileri daima öğrencileri arasında disiplin bozan ve bu çeşit davranışlara sahip çocuklarla karşılaşacaklardır. Öğrenciler bazan kendisini olumlu yollarla çevresine kabul ettiremeyince çeşitli uyum ve davranım

bozuklukları aracılığı ile karşımıza çıkarlar. Biz eğitimcilerin gencin davranışlarının kökenine inerek oluşacak rizikoları önlemek, asgariye indirmek elimizde. Genci yargılamadan önce, bu öğrencilerin evi, sosyal durumu, ekonomik yaşantısı, heyacansal durumuyla ilgilenmek yerinde olur. Bu çocuğun başarısızlıklarını örtmek için bilinçaltındaki sıkıntılarının şekil değiştirerek dışarı çıkışı olabilir. Bu, kendini çevreye kabul ettirme çabası olabilir. Amaç öğrenciye çarpık davranışı yerine olumlu bir davranış kazandırmaktır.

Disiplinli öğretmenin davranışları her zaman tutarlıdır. Öğrenci onun karşısında nasıl davranırsa, nasıl bir tepki ile karşılaşacağını bilir. Bu öğretmenlerin sınıfında yazılı olmayan, yalnız hissedilen kural ve düzenleri vardır. Çocukları sever ve onların her zaman iyiliğini ister. Onların ilgilerini ve davranışlarını küçümsemez. Bazen öğrenciler, disiplin bozan davranışlarını disiplini zayıf öğretmenlerde ortaya çıkarırlar(Berklin, 1978).

Bu öğrencileri, okuldaki sınıf dışı kol faaliyetlerinde görevlendirip yeteneklerinin ortaya çıkmasına katkı koyabiliriz. Okuldaki, gazete, müsamere, izcilik, ve spor gibi kollarda çalışabilir ve kendilerini geliştirebilirler.

Biri kız, biri erkek okulu olmak üzere iki ayrı okulun, 5 yıllık disiplin kurulu karar defterlerinde ki disiplin suçlarının tesbiti sonucunda; Öğretmene saygısızlık, hırsızlık, arkadaşlarıyla kavga etmek, sigara içmek, okuldan veya sadece belirli derslerden kaçmak, küfretmek, kız ve erkek öğrenciler ailelerinin haberi olmadan تنها yerlerde gezmek, okul eşyasına zarar vermek gibi suçlardan ceza aldıkları görülmüştür. Öğretmene saygısızlık suçunun tekrarlayıcı olması ve en ağır cezayı alması dikkat çekici idi. Demek ki ceza, nasihat, tavsiye, telkin, bir çocuğa ve gence yeterli olumlu davranış kazandırmıyor(Berklin, 1978).

Çocukları, kendilerinin iyiliği için idare etmek isteyen anne, baba ve öğretmenlerin işe, mevcut güçlükleri ortadan kaldırmakla başlamaları isabetli bir hareket olur. Böyle bir kampanyada atılacak ilk adım, faaliyetlerin çoğunu rutin yani alışkanlıklar haline getirmektir.

Evde günlük işleri; Giyinmek, soyunmak, uyumak, yüzünü yıkamak, diş fırçalamak gibi aksatmadan yaparak alışkanlık kazanmak, okulda ve sınıfta ders düzenini bozacak davranışlardan kaçınmak, boş ders saatlerinde sessizce kitap okumak ve genci motive edecek aktiviteler yapmalarını sağlamak, ve bu davranışları alışkanlık haline getirmeleri yararlı olacaktır(Cole, Morgan 1985) .

Öğretmenler sınıfta çocuğu azarlamak yerine, teşvik etmek, kabiliyetleri yönünde motive etmek ve şahsiyetlerini geliştirmek faydalı olacaktır. Evde anne babalar, okulda öğretmenler ve okul idaresi emirler vermek yerine teklif yapan , çalışıp çalışmama kararını öğrencilerin kendine bırakan davranışlar disiplin sağlama açısından daha etkili olmaktadır(Vassaf, 1985)

BÖLÜM III

YÖNTEM, EVREN VE ÖRNEKLEM

3.1.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmamız bir anket çalışmasıdır. Çalışma kontrol grubu örneğin içinden sağlanan kesitsel araştırma tipindedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN YERİ VE ZAMANI

Araştırma Mayıs 2005’de K.K.T.C Milli Eğitim Ve Kültür Bakanlığına bağlı Lefkoşa Türk Lisesi, Bülent Ecevit Anadolu Lisesi, Türk Marif Koleji, Anafartalar Lisesi, Sedat Simavi Endüstri Meslek Lisesi ve Atatürk Meslek Liselerinde yapılmıştır.

3.3. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmaya alınan liselerdeki Lise 1-2 ve 3. sınıfta toplam 323 öğrenci kınama ve okuldan kısa süreli uzaklaştırma cezası almıştır. Uyarma, mahrumiyet, okuldan tasdikname ile uzaklaştırma, örgün eğitim dışına çıkarma cezaları dikkate alınmamıştır.

Örneklemimizi oluştururken araştırma yaptığımız okulların okul disiplin defterlerindeki kınama ve kısa süreli uzaklaştırma cezası alan öğrencilerin tümü tesbit edilmiş ve kalabalık bir grup olmaları nedeni ile rastgele örneklem yöntemi kullanılarak 102 öğrenci seçilerek çalışmaya alınmıştır.

Elimizdeki listelere numaraları ve isimleri yazılmış ceza alan öğrencilere tek sayı, kontrol grubu öğrencilerde çift sayı verilmiştir. Öğrencilerin tedirgin olmamaları açısından durumları hissettirilmemiş kendilerinin gelecekleri açısından yapıcı bilimsel çalışmalar yapıldığı ve yardımcı olarak katkı koymaları istenmiştir.

Araştırmanın yapıldığı Sedat Simavi Meslek lisesinde 5 uzaklaştırma, 9 kınama, 14 kontrol grubu öğrenci (toplam 28), Atatürk Kız Meslek Lisesinde 2 uzaklaştırma, 6 kınama, 8 kontrol grubu (toplam 16), Türk Maarif Koleji 3 uzaklaştırma, 9 kınama, 12 kontrol grubu (toplam 24), Bülent Ecevit Anadolu Lisesinde 6 kınama, 6 kontrol grubu (toplam 12), Girne Anafartalar Lisesinde 7 uzaklaştırma, 2 kınama, 10 kontrol grubu (toplam 19), Lefkoşa Türk Lisesi 13 uzaklaştırma, 39 kınama, 53 kontrol grubu (toplam 105) öğrenciden oluşmaktadır.

3.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Anket formu öğrencilerin kendileri tarafından doldurulacak şekilde hazırlanmıştır. 3 bölümden oluşmaktadır. Anket forumunun bölümlerinin içeriği aşağıda belirtilmiştir.

1.BÖLÜM

Öğrencinin cinsiyeti, doğum yılı, sınıfı, sınıf tekrarı, ders başarısı, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, annenin babanın iş ve eğitim düzeyleri, anne babanın gelir düzeyi, anne babanın birlikte veya ayrı yaşamaları, anne babanın aile içi şiddet ilişkileri araştırılmıştır.

2.BÖLÜM

Öğrencilerin günlük yaşantılarındaki problemlerine genel olarak nasıl tepki gösterdiklerini belirlemeye çalışmaktır. Bu problemler kendini karamsar hissetme, arkadaşlarla geçinememe, bir mesleğe yönelme konusunda yaşanan belirsizlikler ya da boşanıp boşanamama gibi kararların verilmesi gibi zor konularla karşılatıklarında

tipik olarak nasıl davrandıklarını tespit etmek amacı ile problem çözme envanteri uygulanmıştır.

3.BÖLÜM

Gençlerin benlik imgeleri ile disiplin cezası alıp almamaları arasındaki bağı ölçmek amacı ile O.B.İ.Ö. uygulanmıştır.

3.4.1. Problem Çözme Envanteri (Problem Solving Inventory-PSI):

Hepper ve Petersen (1982) tarafından geliştirilmiş, 35 maddeden oluşan, 1-6 arası derecelendirilen likert tipi bir ölçektir. Kişinin sosyal problem çözmeye karşı olan tutumları ve problem stillerine karşı olan algısı hakkında bilgi verir. PSI, hem kişinin kendi problem çözme stilini, hem de problem çözme yeteneğini değerlendirmesine olanak veren bir ölçek olarak tanımlanmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye onaylanması Şahin ve Şahin tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçekteki her madde için kişilere kendilerinin hangi sıklıkta ölçek maddelerindeki gibi davrandıkları sorulmaktadır. Seçenekler 2 her zaman böyle davranırım”, “çoğunlukla böyle davranırım”, “sık sık böyle davranırım”, “arada sırada böyle davranırım”, “ender olarak böyle davranırım” ve “hiçbir zaman böyle davranmam” şeklindedir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği bireyin problem çözme becerileri konusunda yetersiz olarak algıladığını gösterir.

Ölçeğin toplam puanı 3 alt ölçekten elde edilen puanların öğrencilerin problem çözme becerilerinin düzeyi ile korelasyonları sırası ile -46, -44, -29 ve -43' dür. Ölçeğin öğrencilerin problem çözme becerilerinden memnuniyet dereceleri ile korelasyonları ise -42, -42, -24 ve -39 olarak bildirilmektedir. Ölçeğin SAT toplam puanı ile korelasyonu -28, SAT sözel puanı ile -19, SAT matematik puanı ile -31 olarak bulunmuştur.

Yapılan çalışmalar sonucunda ölçeğin “problem çözme yeteneğine güven”

(11.madde) “yaklaşma kaçınma” (16. madde) ve “kişisel kontrol” (5.madde) olmak üzere 3 faktörden olduğu belirtilmiştir. Ölçeğin tümü ve alt ölçeklerdeki her biri için elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayısı branjının .72 ile .90 arasında değiştiği, iki hafta ara ile yapılan tez tekrar test güvenirlik kat sayılarının ise -83 ile -89 arasında değiştiği belirtilmektedir (Akt.: Nezu, 1986)

Alt Ölçekler:

1. Aceleci Yaklaşım
2. Düşünen Yaklaşım
3. Kaçıngan Yaklaşım
4. Değerlendirci Yaklaşım
5. Kendine Güvenli Yaklaşım
6. Planlı Yaklaşım

3.4.2. Offer Benlik İmgesi Ölçeği (OBIÖ) :

Envante, ruhsal açıdan sağlıklı gençlerin incelenmesi amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Özbay ve Arkadaşları tarafından gerçekleştirilmiştir. Envanterin yapımında ve uygulamasında iki temel sayıltı gözönüne alınmıştır:

1. Genç dünyasının bir yönüne başarılı uyum yaparken diğer bir yönünde uyumsuz olabilmektedir. Bu nedenle adölesanın işlevini veya uyumunu birden fazla alanda çok yönlü olarak değerlendirmek gerekir.
2. Adölesanın psikolojik duyarlılığı yeterince kesin olduğundan Öz-Tanım Tekniği gerçeri tanımada güveniilir bir teknik olarak kullanılabilir. (Offer ve diğ. 1982)

Kültürler arası ergenlere uygulanabilirliğini görmek ve değişik kültürlerde ortak olarak geçerliliği olan maddeleri saptamak amacıyla aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 10 ülkeden araştırmacılarla işbirliği yaaparak, 130 maddeden 99’unun “evrensel ergenlik” özelliklerinin ölçebildiği sonucuna varmışlardır. Uluslararası OSIQ -99 çalışmaları sırasında toplam 5938 ergenden veriler toplanmıştır. Bunların

230 tanesi Türk ergenlerdir. Kùltürler arası karşılaştırmaların yapıldığı çalışmalardan sonra, bazı alt ölçeklerin elenmesiyle, 99 soruluk formun, güvenilir olarak 10 alt ölçekten meydana geldiği ve bir alt ölçeğin ise (bireysel değerler),yeterli iç tutarlılığa ulaşamadığı kabul edilmiştir Ancak henüz yeterli bilgi birikimi bulunmadığı için, OSİQ-99, birysel değerlerinde bulunduğu 11 alt ölçekten oluşan bir batarya olarak kullanılmaktadır.

Adölesanların dünyası ve bu dünyayı nasıl algıladıkları incelenmeye çalışıldığından benlik önce 5 boyuta ayrıldı, daha sonra bu boyutlar alt skalara bölünmüştür. Envanterde toplam 11 alt skala bulunmaktadır (Offer ve diğ. 1982).

Alt Ölçekler :

Aile İlişkileri: Ergenin ailesine ilişkin duyguları ile ilgilidir. Bu alt ölçek aynı zamanda ergenin yaşadığı evin duygusal atmosferi hakkında da bilgi verir.

Dürtü Kontrolü : Bu gruptaki sorular, ergenin iç ve dış çevredeki basıkalara karşı direnmede egosunun ne ölçüde güçlü olduğunu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Cinsel Tutumlar : Bu alt ölçekte ergenin cinsel konulardaki duyguları, tutumları ve davranışları ele alınmakta, karşı cinsle ilişkileri hakkında bilgi elde edilmektedir.

Birysel Değerler : Bu alt ölçekteki sorular ergenin davranışlarında kendini mi yoksa başkalarını mı merkez aldığı ile ilişkilidir. Ancak bu alt ölçeğin 99 soruluk uluslararası forumda içtutarlığı çok düşük bulunduğu için, bağımsız bir alt ölçek olarak ele alınamayacağı belirtilmektedir.

Başetme Gücü : Bu alt ölçekte ergenin çevreye ne kadar başarılı bir şekilde uyum sağladığı, kararlılığı ve özgüveni ele alınmaktadır.

Beden İmgesi ; Ergenin kendi bedenine karşı olumlu veya olumsuz duygularını ele alamaktadır.

Duygusal Düzey : Ergenin içindeki duygusal uyumunu ölçmektedir. Genel duygulanımlarının niteliğini ve duygulardaki değişimleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Beden İmgesi : Ergenin kendi bedenine karşı olumlu veya olumsuz duygularını ele almaktadır.

Duygusal Düzey : Ergenin ruhsal yapısı içindeki duygusal uyumunu ölçmektedir. Genel duygulanımlarının niteliğini ve duygulardaki değişimleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Çevre Uyumu : Ergenin kendi başetme yeteneği hakkında ne hissettiği ile ilişkilidir. Bu alt ölçek, ego gücünün bir ölçüsü olarak da görülebilir.

Meslek Ve Eğitim Hedefleri : Bu alt ölçekteki sorular ergenin bir mesleğe hazırlığını,gelecekle ilgili planlarını ve genel olarak çalışma ve iş konusundaki tutumlarını ölçmektedir.

Sosyal İlişkiler : Ergenin arkadaşlarının niteliği ve yaşıt grupları ile ilişkileri hakkında bilgi vermektedir.

Ruh Sağlığı : Bu ölçek, açık psikopatoloji belirtilerinin olup olmadığını gösterir.

3.5. VERİ TOPLANMASI

Araştırmanın veri toplama aşamasında Milli Eğitimve Kültür Bakanlığından araştırma için izin alınmıştır. Okulların okul müdürleri, disiplin kurulu başkanları ve okulun rehber öğretmenleri ile araştırmacıdan oluşan bir ekiple çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce hangi nitelikteki okullarda, hangi tür disiplin cezalarının hangi davranış bozukluklarından kaynaklandığı okul disiplin karar defterlerinde incelendi. Okulda ceza alan tüm öğrenciler tesbit edilerek isim, okul no, aldığı ceza ve nedenleri kayıt altına alınmıştır ve bilgiler gizli tutulmuştur. Araştırmacı Okul Disiplin Cezalarından yalnızca kınama ve uzaklaştırma cezaları alan öğrencileri örneklem yöntemi ile seçmiştir. Aynı sınıftaki benzer cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeye sahip kontrol grubu öğrenciler de rehber öğretmen yardımıyla seçilmiştir. Bu öğrenciler rehber öğretmen ve araştırmacı ile birlikte boş bir sınıfta uygulamaya alınmışlardır. Öğrencinin ismi ankete yazılmamıştır. Ceza alan öğrencilerin anketleri üzerine tek sayı, ceza almamış öğrencilere de çift sayı verilmiştir. Gençlere huzurlu bir ortamda sağlıklı yanıtlar vermelerinin araştırma açısından ne denli önemli olduğu açıklanmıştır. Bireysel başarılarının sonucunda topluma koyacakları katkıların artacağını, toplumun geleceğinin kendi ellerinde olduğunu, çağdaş ve örnek bir toplum oluşturabilmemiz için bize yardımcı olmalarını rica ettik .Sorular hakkında kısa açıklamalar yapılmış ve yanıtlama sırasında takıldıkları sorulara yardımcı olunmuştur.

3.6. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ ANALİZ TEKNİKLERİ

Bu araştırmada kullanılan anket formu ile elde edilen bilgiler, SPSS (Statistical Package For Social Sciences) istatistik çözümleyici data editörüne aktarılmış ve SPSS ortamında istatistiksel çözümlemeye tabii tutulmuştur. Buna göre grup ortalamaları arası farkın düzeyini belirlemek için t testi ve ki-kare analizleri yapılmıştır.

BÖLÜM 1V

BULGULAR VE YORUMLAR

1. Deneklerin Özellikleri :

Araştırmamıza toplam 204 öğrenci alınmıştır. Bunların 73'ü kız (%35.6) ve 129'u erkek (%63.9), öğrencidir. İki öğrenci ise cinsiyetlerini belirtmemiştir. Öğrencilerin 39(%19.1) uzaklaştırma cezası, 61(%29.9) kınama cezası ve 104(%51.0) herhangi bir disiplin cezası almamıştır. Öğrencilerin 2 tanesi (%01.0) hazırlık, 84'ü(%41.4) Lise 1, 64(%31.5) Lise 2 , 53 (%26.1)Lise sonsınıftadır.Öğrencilerin yaş ortalaması 16.47 ± 1.14 (14-20 yaş arası)bulunmuştur.

Öğrencilerin 133'ü (%65.8) hiç sınıf tekrarı yapmamıştır, 45'i(%22.3) öğrenci bir kere sınıf tekrarı, 18 (%8.9) iki kere sınıf tekrarı, 6 (%3.0) üç ve daha fazla kere sınıf tekrarı yapmıştır.

11. Grupların Demografik Özelliklerinin Karşılaştırılması:

Disiplin cezası almış öğrencilerin problem çözme becerileri ve benlik imgelerini ceza almamış öğrenciler ile karşılaştırmak için, rehber öğretmenlerin yardımıyla kontrol grubu benzer sosyal yapıdaki öğrencilerden seçilmiştir. İki grup birbiri ile karşılaştırıldığında disiplin cezası almış öğrencilerin anne-babanın anlaşma ($p=0,912$), kavga etmek ($p=0,965$), birbirlerine şiddet uygulama ($p=0,634$) sıklıkları açısından ki-kare istatistik yöntemle karşılaştırıldığında istatistik olarak anlamlı fark tesbit edilmemiştir.

Kontrol ve araştırma grubu benzer yapıda ailelerin çocuklarıdır. Anne-babanın ayrı-birlikte yaşaması, ve ilişkileri açısından fark yoktur ($p= 0.634$).

Kontrol ve araştırma grubunun ailelerinin gelir düzeyleri ki-kare istatistik yöntemle karşılaştırıldığında istatistik olarak gelir düzeylerinde arasında anlamlı fark bulunmamıştır.($p=0.314$)

Kardeş sayısı açısından karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.($p=0,367$). Kaçınıcı çocuk olduğu yönünde de gruplar arasında fark bulunmamıştır($p=0,746$)

Tablo I – Disiplin Cezası Almalarına Göre Oluşturulan Öğrenci Gruplarının Yaş Ortalamalarının Karşılaştırılması

	KONTROL	KINAMA	UZAKLAŞTIRMA
YAŞ ORTALAMASI	16.29 ± 1.03 (n=101)	16.75 ± 1.27 (n=57)	16.51 ± 1.14 (n=37)

(p=0.051)

Kınama, uzaklaştırma cezası alan ve hiç ceza almamış öğrencilerin yaş ortalaması ANOVA yöntemi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (P=0.051). Tukey ile yapılan ileri incelemede kınama cezası alan öğrencilerin kontrol grubuna göre daha büyük yaşta olduğu tesbit edilmiştir(p=0,041)

**Tablo II– Disiplin Cezası Almalarına Göre Oluşturulan Öğrenci Gruplarının
Cinsiyet Dağılımlarının Karşılaştırılması**

	KONTROL n (%)	KINAMA n (%)	UZAKLAŞTIRMA n (%)
KIZ	50 (48.5)	17 (28.3)	6 (15.4)
ERKEK	53 (51.5)	43 (71.7)	33 (84.6)
TOPLAM	103 (100)	60 (100)	39(100)

(p=0,003)

Gruplar ki-kare yöntemi ile karşılaştırıldığı da erkeklerin kızlara göre anlamlı olarak daha yüksek oranda disiplin cezası aldığı tesbit edilmiştir(p=0,003)

Tablo III - Disiplin Cezası Almış Grupların Sınıf Tekrarı Açısından Karşılaştırılması

	KONTROL n (%)	KINAMA n (%)	UZAKLAŞTIRMA n (%)
SINIF TEKRARI YOK	80 (76.9)	34 (57.6)	19 (48.7)
1 TEKRAR	17 (16.3)	14 (23.7)	14 (35.9)
2 TEKRAR	4 (3.8)	9 (15.3)	5 (12.8)
3 TEKRAR	3 (2.9)	2 (3.4)	1 (2.6)
TOPLAM	104 (100)	59 (100)	39 (100)

(p=0,016)

Gruplar sınıf tekrarı açısından ki- kare istatistik yöntemiyle karşılaştırıldığında anlamlı fark bulunmuştur(p=0,016). Kontrol grubunda sınıf tekrarının en az olduğu görülmektedir.

Tablo IV- Disiplin Cezası Almış Grupların Ders Başarısı Açısından Karşılaştırılması

	KONTROL n (%)	KINAMA n (%)	UZAKLAŞTIRMA n (%)
EN İYİ	28 (28.0)	5 (8.8)	2 (5.1)
ORTA	57 (57.0)	32 (56.1)	28 (71.8)
ORTANIN ALTI	15 (15.0)	20 (35.1)	9 (23.1)
TOPLAM	100	57 (100)	39 (100)

(P=0,002)

Grupların ders başarısı açısından ki-kare istatistiksel yöntemiyle istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Disiplin suçu işleyen öğrenciler daha sık olarak ‘ortanın altında’ ders başarısı olduğunu bildirmiştir.

Tablo V- Disiplin Cezası Almış Üç grubun Annelerinin Mesleği Açısından Karşılaştırılması

	KONTROL n (%)	KINAMA n (%)	UZAKLAŞTIRMA n (%)
EV HANIMI	57(54.8)	30(50.0)	18(47.4)
MEMUR	17(16.3)	10(16.7)	10(26.3)
İŞÇİ	14(13.5)	6(10.0)	3(7.9)
SERBEST	13(12.5)	12(20.0)	6(15.8)
EMEKLİ	2(1.9)	1(1.7)	1(2.6)
ESNAF	0(0)	1(1.7)	0(0)
TOPLAM	103(100)	60(100)	38(100)

(P=0,806)

Disiplin cezası almış öğrencilerin annelerinin meslekleri açısından ki-kare istatistik yöntemi ile karşılaştırdığımızda anlamlı bir fark bulunmamıştır(p=0.806).

TabloVI - Disiplin Cezası Almış Üç Grubun Babalarının Meslekleri Açısından Karşılaştırılması

	KONTROL N(%)	KINAMA N(%)	UZAKLAŞTIRMA N(%)
İŞSİZ	5 (4.9)	1 (1.7)	2 (5.4)
MEMUR	33 (32.0)	20 (33.3)	13 (35.1)
İŞÇİ	23 (22.3)	8 (13.3)	3 (8.1)
SERBEST	32 (31.1)	25 (41.7)	13 (35.1)
EMEKLİ	7 (6.8)	5 (8.3)	5 (13.5)
ESNAF	3 (2.9)	1 (1.7)	1(2.7)
TOPLAM	103(100)	60(100)	37(100)

(P=0,620)

Disiplin cezası almış üç grubun babalarının meslekleri açısından ki-kare istatistik yöntemi ile karşılaştırdığımızda anlamlı bir fark bulunmamıştır(p=0,620).

Tablo VII - Disiplin Cezası Almış ve Almamış Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerinin Karşılaştırılması

	CEZA YOK N(%)	CEZA VAR N(%)	TOPLAM N(%)
LİSE ALTI	95 (54.0)	81 (46.0)	176 (100)
LİSE ÜSTÜ	9 (33.3)	18 (66.7)	27 (100)

(P=0.046)

Lise ve üstü eğitim alan annelerin çocukları disiplin cezası alma yönünden, lise eğitimi altında eğitim almış annelerin çocukları ile ki-kare istatistik yöntemi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.046$) fark bulunmuştur. Eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarında disiplin cezası daha sık görülmektedir.

Tablo VIII -Disiplin Cezası Almış ve Almamış Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeylerinin Karşılaştırılması

	CEZA YOK N(%)	CEZA VAR N (%)	TOPLAM N (%)
LİSE ALTI	52 (61.2)	33 (38.8)	85 (100)
LİSE VE ÜSTÜ	50 (43.9)	64 (56.1)	114 (100)

(P=0.016)

Babasının eğitim düzeyi lise eğitim altında olan öğrencileri, lise ve üstü eğitim alanlarla ki-kare istatistik yöntemle karşılaştırdığımızda istatistik olarak anlamlı (p=0.016) fark bulunmuştur.Eğitim düzeyi yüksek babaların çocuklarında disiplin cezası alma oranı daha yüksektir.

**Tablo IX- Disiplin Cezası Alan Öğrenci Gruplarının Problem Çözme Becerisi
Puan Ortalaması Karşılaştırılması**

	KONTROL	KINAMA	UZAKLAŞTIRMA
PROBLEM ÇÖZME PUAN ORTALAMASI	94,12 ±16,29 (n=79)	95,26 ± 15,89 (n=34)	95,27 ±19,08 (n=22)

(p =0,926)

Gruplar problem çözme ölçeği puan ortalamaları açısından ANOVA yöntemi ile karşılaştırıldığında istatistik olarak anlamlı fark tesbit edilmemiştir.(p=0,926).

Tablo X- Disiplin Cezası Alan ve Almayan Öğrencilerin Problem Çözme Ölçeği Puan Ortalaması

	KONTROL N (%)	CEZA N(%)
PROBLEM ÇÖZME ÖLÇEĞİ PUAN ORT.	94.12± 16.29 (n=79)	95.26±17.4 (n=56)

p=0.695

Disiplin cezası alan ve almayan öğrencilerin P.Ç.Ö. puan ortalaması açısından Student's t-testi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark tesbit edilmemiştir(p=0.695).

Tablo XI– Disiplin Cezası Almış ve Almamış Öğrencilerin Offer Benlik İmgesi Puan Ortalaması Karşılaştırılması

	CEZA YOK	CEZA VAR	p
O.B.Ö.TOP	148.61± 33.62 (n=62)	155.76± 32.15 (n=55)	0.244
Benlik aile	31.50 ±7.82 (n=90)	34.41 ±7.93 (n=86)	0.015*
Benlik dürtü	10.14 ±3.62 (n=90)	10.47± 3.62 (n=86)	0.520
Benlik cinsel	2.16±1.50 (n=104)	2.18 ±1.62 (n=97)	0.921
Benlik birey	8.23±2.49 (n=98)	8.66± 3.05 (n=92)	0.293
Benlik başetme	5.19 ±2.74 (n=100)	6.14 ±2.57 (n=97)	0.013*
Benlik beden	12.71 ±5.20 (n=94)	13.73 ±5.57 (n=89)	0.203
Benlik duygusal	17.18 ±6.36 (n=96)	18.40± 6.28 (n=94)	0.190
Benlik çevre	18.21 ±4.15 (n=95)	18.90± .77 (n=88)	0.291
Benlik meslek	6.79 ±3.25 (n=102)	7.51 ±3.31 (n=92)	0.130
Benlik sosyal	16.04 ±3.53 (n=95)	15.52 ±3.51 (n=89)	0.324
Benlik ruhsağlığı	21.30 ±7.08 (n=97)	22.07 ±7.00 (n=88)	0.459

*p≤0.05

Disiplin cezası almış ve almamış öğrencilerin OBİÖ puan ortalaması Student's t-testi ile karşılaştırıldığında aile ilişkileri ve başetme gücü alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p \leq 0.05$). Disiplin cezası alan öğrenciler anlamlı olarak daha yüksek puan alınmıştır.

TabloXII– Disiplin Cezası Almış Üç Grup Öğrencinin Benlik İmgeleri İle Aile Durumlarının Karşılaştırılması

	KONTROL	KINAMA	UZAKLAŞTIRMA
Aile ilişkileri puan ortalaması	31.50±7,82 (n=90)	33,42±7,20 (n=50)	35,80±8,7 (n=36)

($p=0,020$)

ANOVA ile yapılan araştırmada öğrencilerin aile ilişkileri karşılaştırıldığında anlamlı fark bulundu ($p=0,020$). Tukey ile yapılan ileri incelemede öğrencilerde uzaklaştırma-kınama ($p=0,349$), uzaklaştırma-kontrol ($p=0,017$) ve kontrol-uzaklaştırma ($p=0,017$) grupları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durumda uzaklaştırma cezası alan öğrencilerin aile yaşantılarına bağlı olarak benlik imgelerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo XIII Üç Grup Öğrencinin Bireysel Değerler Alt Ölçek Puan Ortalamalarının Karşılaştırması

	KONTROL	KINAMA	UZAKLAŞTIRMA
Bireysel değerler puan ortalaması	8,23 ± 2,49 (n=98)	8,10 ± 2,95 (n=55)	9,48 ± 3,05 (n=37)

p=0,037

Öğrenci grupları bireysel değerler alt ölçek puan ortalamaları açısından ANOVA yöntemi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (p=0.037). Tukey ile yapılan ileri incelemede bireysel değer puanı uzaklaştırma alan öğrencilerde kınama (p=,050) ve kontrol (p=0,050) grubuna göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

TabloXIV – Üç Grup Öğrencinin Benlik İmgesi ile Başetme Alt Ölçek Karşılaştırılması

	KONTROL	KINAMA	UZAKLAŞTIRMA
Başetme puan ortalaması	5,197±2,74 n=100	5,87±2,43 n=58	6,53±2,75 n=39

P=0,022

Öğrenci grupları başetme alt ölçek puan ortalamaları açısından ANOVA yöntemi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p=0.022$). Tukey ile yapılan ileri incelemede bireysel değer puanı uzaklaştırma alan öğrencilerde kontrol grubuna göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p =0,021$).

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇ

Disiplin cezası almış ve almamış öğrencileri problem çözme becerileri ve benlik imgeleri açısından karşılaştırmak için kontrol grubu rehber öğretmenin yardımı ile disiplin cezası alan öğrencilere benzer özellikte öğrenciler arasından seçilmiştir. İstatistik değerlendirmede iki grup birçok özellik açısından benzer bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre; disiplin cezası almış ve almamış öğrenciler sosyo- ekonomik düzeyleri , anne-babanın birlikte yada ayrı yaşamaları, aile içinde şiddetin varlığı, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, anne babanın meslek dağılımı açısından benzer özellikler içermektedir.

Disiplin cezası alan öğrencilerde sınıf tekrarı daha fazladır ve yaş ortalaması daha yüksektir. Disiplin cezası alan öğrenciler arasında ders başarısı düşük olanlar daha yaygındır. Prof. Dr. Haluk Yavuzer de yaptığı araştırmada suçlu çocukların en az bir yıl sınıfta kalmış başarısız öğrenciler olduğunu tesbit etmiştir (Yavuzer,). Dr. Kuzuoğlunun 278 suçlu ve 200 suçsuz denek üzerinde gerçekleştirdiği ‘çocuk suçluluğu ve okul arasındaki toplum- bilimsel ilişkilerin incelenmesi’ konulu araştırmasında elde ettiği bulgulara göre; suçlu çocukların %63,3’ü sınıf tekrarı yapmış, okul başarısızlığı görülmüş, okulda ceza alma olaylarının da daha fazla olduğu ve yine suçlu çocukların yarısından çoğunun devamsızlık durumlarının ileri derecede olduğunu saptamıştır (Yavuzer, 2001).

Araştırmamızda disiplin cezası alan öğrenciler arasında erkekler daha yüksek orandadır. Prof. Dr. Haluk Yavuzer’in araştırmasında da 1978 yılı istatistiklerine göre, 1.1.1978 ile 31.12.1978 tarihleri arasında İstanbul Emniyet Çocuk Bürosuna 2542 çocuk getirilmiştir. Bu çocuklar çeşitli kez yeniden getirilmiş çocuklardır. Getirilen tüm çocukların 291’i kız, 953’ü erkektir. Yapılan geniş çaplı araştırmalar sonucu, İstanbulda işlenen suçların %25’i çocuklar tarafından

işlenmektedir.(Yavuzer,2001). Bu durum düşündürücüdür. K.K.T.C. de de Doç. Dr. Ankey'in yaptığı araştırma sonuçlarına göre; 2000 yılında 25, 2001 yılında 14, 2002 yılında 21 çocuğun adam öldürme, adam öldürmeye teşebbüs, vahim yaralama, darp ve tecavüz gibi nedenlerden ötürü yargı önüne çıktığına ve çeşitli cezalara çaptırıldığına dikkati çekmiştir.Yüksek mahkeme Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan 2002 faaliyet raporuna göre 2002 yılında ülke genelinde 217 çocuğun 16'dan küçük suçlu çocuk olduğu ve çocuk suçlularda büyük artışın varolduğu görülmüştür. 177'si erkek, 9'u kız tam 186 çocuk yargılanıp mahkum edildi. Soygun, ev ve dükkan açmak, sirkat, trafik suçlarını içermektedir(Ankey,2000)..

Adaya göçün serbest hale gelmesiyle yapay bir sosyal mobilite olayı oluşmuş , suçlarda artış görülmüştür. Suçların artışında medyanın da rolü olmuştur. Türkiye'de okullarda görülen şiddet olayları , etkilerini kısa sürede yavru vatanda da göstermiş özellikle orta eğitim kurumlarında 'Bağdat Caddesi' olayları yinelenmiş daha önce hiç görülmeyen toplu intihar olayları gerçekleşmiştir. Yine yapılan bir araştırmada K.K.T.C. 1995 tarihine kadar gerçekleşen suçlar incelenmiş ve üç gruba ayrılmıştır. 1.ci grup 1571 de fetih sonrası gelenler, 2.ci grup 1974 barış hareketi ile gelenler, 3.cü grup ise sonradan kimlikle adaya gelişlerin başlamasıyla gelen grup. Hırsızlık suçunun 3 kümede dağılımı birinci kümede %8.3, ikinci kümede %2.7, üçüncü kümede %22.2 olarak görülmüştür.(Ankey,2000)

K.K.T.C.'de Eğitim Bakanlığının istatistiki bilgilerinden ve ilgili 4 lisenin disiplin karar defterlerinde yaptığımız inceleme sonucunda şu değerlere elde edilmiştir. Anafartalar Lisesi, Bülent Ecevit Lisesi Lefkoşa Türk Lisesi Türk Maarif Koleji Lisesinde 2004-2005 öğretim yılında toplam 2327 öğrenci mevcut. Bu öğrencilerin 629'u (%27) T.C. vatandaşı. Bu dört okulda disiplin cezası alan 255 öğrencinin 152'si (% 59.60'ı) Türkiye kökenlidir.. Bu istatistiki bilgi de bize göç olgusunun ülkede yarattığı uyum ve davranım bozukluğunu etkilediğine ışık tutmaktadır.

Disiplin cezası alan öğrencilerin hem anne hem babalarının eğitim düzeyi kontrol grubuna göre daha yüksek bulunmuştur. Bizim bulgularımızdan farklı olarak Prof. Dr. Haluk Yavuzerin yaptığı araştırmada suçlu çocukların ailelerin öğrenim

durumunu araştırıldığında deneklerin annelerinin %76.6 sının, babalarının da %40.7 sinin tahsilsiz olduğu saptanmıştır. Ailenin de aylık gelirinin asgari ücretin üzerinde olduğu saptanmıştır (Yavuzer,2000).

Disiplin cezası alan öğrencilerin problem çözme envanteri puan ortalaması kontrol grubundan farklı bulunmamıştır. Yrd. Doç.Dr. Yaşarın lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda; lise öğrencilerinin aile ve arkadaşan algıladıkları sosyal desteğin problem çözme becerileri konusunda önemli olduğu; aile ve arkadaşan algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça problem çözme becerilerinin arttığını göstermiştir.

Disiplin cezası alan öğrencilerin yaşadığı evin atmosferi hakkında bilgi veren aile ilişkileri alt ölçeğinden, çevreye ne kadar başarılı bir şekilde uyum sağladığı, kararlılığı ve özgüvenini ele alan başatme alt ölçeğinden kontrol grubuna göre daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. Ergenin davranışlarında kendinimi yoksa başkalarını mı merkez aldığını değerlendiren bireysel değerler alt ölçeğinden uzaklaştırma cezası alanlar daha yüksek puan almıştır .

İngiltere’de 8-13 yaş arası 179 öğrencide zorba , kurban, zorba/ kurban ve zorba/ kurban rolünde olmayan 4 grup öğrencinin benlik algısı ve kişilik yapıları karşılaştırıldığı da zorba öğrencilerin sosyal kabul görme, atletik yetenek gibi alanlarda zorba/kurban olmayanlara göre farklı olmadığı kendilerini kurbanlar ve zorba/kurbanlardan daha fazla sosyal kabul edilir buldukları görülmüştür. Zorba öğrencilerin yine dışa dönüklük, nerotizisim ve psikotizizm puanları zorba /kurban olmayanlarla benzer bulunmuştur(Piek ve Edwards,1997). Bu araştırmada zorba öğrencilerin benlik algısı değerlendirmesinin hiç de düşük olmadığı, birçok alt ölçekte zorba/kurban olmayanlardan farklılık göstermezken, kurban ya da zorba/kurbanlara göre çok daha iyi puanlar aldıkları tespit edilmiştir.

Çocukluktan yetişkinliğe geçişin sorunlarının yaşandığı ergenlik dönemi özellikleri bu çalışmada yer alan öğrencilerde de görülmektedir. Gencin, psiko-

sosyal, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ortamlarda yetişmesi ve okul hayatının güçlükleri, kız erkek arkadaşlıklarındaki sorunlar, ana-baba, öğretmen ve okul idaresinin tutum ve tavırları ve öğrencinin bireysel özellikleri bu dönemin nasıl atlatılacağı konusunda bize ışık tutmaktadır. Genç, öğrenci, evlat, arkadaş, kardeş ve toplumsal, çağdaş bir birey olmanın sorumluluk ve katkılarını içine sindirmekte ve benlik algısında bütünleşmektedir. Çocuk ve genç eğitimin anahtarı özgüveni kazanmak ve kendisini bildiği andan itibaren bireyle büyüyen, gelişen problemlerini çözme becerilerini geliştirmek durumundadır. Bu zaman alan bir süreçtir.

Savaşlar, kentleşme, sanayileşme, teknik ilerleme, sosyo-kültürel sürtüşmeler, haksız kazanç, sorumluluk bilinci olmayan, üretim ve çalışmadan yoksun bireyler, gençler ülkede, kurumlarda dolayısıyla okullarda suç artışlarında başlıca etken faktör olmaktadır.(Yavuzer, 2001)

Psiko-sosyal, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi düşük, genellikle dağılmış aile tiplerinde ilgi ve sevgiden yoksun gençler kültür çatışması sonucunda kimlik bunalımı, yeni ortama uyum savaşı vermektedirler. Bu gençler başlangıçta karşı gelme, yalan söyleme gibi uyum ve davranım bozukluklarını içeren okul disiplin kuralları kapsamındaki küçük suçlar, daha sonrada hırsızlık, saldırganlık, adam öldürme, mala ve şahsa tecavüz, gibi toplum kural ve yasalarına karşı gelme gibi büyük suçlara yönelmektedirler. Bu gençler sigara, alkol yada uyuşturucu madde kullanmaya yatkın olmakta sıkıntı ve kırıklıklarına bir çıkış yolu olarak bu yola başvurmaktadırlar. Doç.Dr. Mehmet Çakıcı'nın da vurguladığı gibi, ergenlik çağının en önemli kimlik sorunu kişinin bireyselleşmesidir. Bireyselleşme başarılı bir şekilde tamamlandığı zaman kendini kontrol eden ve yükselmiş benlik saygısı gibi kuvvetli hislere sahip özellikteki kişiler ortaya çıkmaktadır.Eğer ergendeki bu bireyselleşme döneminde bir aksama olduğu takdirde, ortaya çıkan kişilik, davranışlarını ve kimliğini tanımlayan kendi içsel kontrolünün dışında dış faktörlerden etkilenecektir. Düşük kendi benlik algıları nedeniyle alkol ve uyuşturucu madde kullanan ergenler arkadaşları tarafından daha fazla etkilenmekte ve hayat tarzları farklı süreçte şekillenmektedir (Çakıcı, 2000).

Akran grubu arasında doğal statüsü olmayan ve kendini göstermek isteyen öğrencilerin özellikle agresyon modelini daha kolay benimseyebileceğini bildirmektedir (Piek ve Edwards,1997). Araştırmamızda disiplin cezası alan öğrencilerin hipotezde beklenenin aksine problem çözme becerilerinde disiplin cezası almayan öğrencilere göre fark bulunmaması, hatta benlik imgesi ölçeğinin başatme ve bireysel değerler alt ölçeklerinden daha yüksek puan alması Piek ve Edwards'ın çalışmasıyla paralel bulgulardır.

Okullarda yaşanan davranım bozukluklarının alışkanlık haline getirilmesinin sonucunda, hergeçen gün disiplin suçlarında artış göstermesi endişe verici bir durum arz etmektedir. Aşırı derecede itaatsizlik ve karşı koyma, otoriteye başkaldırmayı adet haline getirme, ana babaya, otoriteye öğretmenlere saygısız ve düşman olma, sevgiden yoksun, manevi değerlerin her geçen gün azaldığı maddi değerlerin ise ön plana çıktığı bir çevrede sosyal kurallara karşı gelme eğilimi, yalancılık, hırsızlık, yankesicilik, sahtekarlık, evden kaçma, okuldan kaçma, saldırganlık ve yıkıcı davranışlar, kavgacılık, huysuzluk, tahrik edici davranışlar, alkol, sigara ve uyuşturucu kullanımı yaygın olarak ve açıkca görülmektedir.

5.2 ÖNERİLER

Tüm dünyada görüldüğü ve ülkemizde de ATATÜRK'ün de dediği gibi “Gençler geleceğin mirascıları sizlersiniz. Neslimizin geleceği gençlerin elindedir.” Çocuklarımız ve de gençlerimiz, toplumun geleceğini oluşturduğu ve her yerde her yaşta korumamız gerektiği gerçeği tartışmasız kabul edilmektedir. Bu düşünceden hareketle çocukların suç işlemelerini önleyebilmek ailede ve toplumsal her kurumda her zaman ve her yerde toplumsal huzuru yakalayabilmek sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma, birlik-beraberlik, yardımlaşma ve sabırla erdemliliği yakalayabilmek ve çağdaş toplum seviyelerine ulaşabilmek, toplumda ruhsal yönden sağlıklı, uyumlu bireyler ve davranış değişikliklerini kazandırmak amacıyla şu öneriler sıralanabilir.

Bu çalışmalar iki aşamada yapılmalıdır.

I- Gençlerin suça yönelmesini önlemek için yapılması gereken hizmetler.

II- Suça yönelmiş gençlerin yeniden topluma kazandırılması için gençlere ve ana babalara verilmesi gereken hizmetle

5.2.1 Gençlerin Suça Yönelmesini Önlemek İçin Yapılması Gereken Hizmetler

1. Ülkede yeniden eğitim planlaması şart. Önleyicilik ya da erken tanı suça yönelme davranışlarının giderilmesinde en etkili yöntemlerden biridir. Bu yöntemle, çocuk suça yönelmeden gerekli önleyici tedbirler alınmalı. Ve önleyici tedbir olarak PDRM erken tanı merkezleri kurulmalı, yaşam becerileri programları hazırlanmalı.
2. Ana-Baba Okulu Eğitim projesi bir an önce yaşama geçirilmeli. Bu amaçla daha geniş kitlelere ulaşarak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin

yaygınlaştırılarak çocuk eğitimi ve ana-baba-çocuk ilişkilerinin geliştirilmeleri konularında ana-babalara gerekli bilgiler verilmeli,

3. Özellikle nüfus yapısının değişim gösterdiği bölgelerde gençlere yönelik kültür merkezleri kurulmalıdır. Böylece sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyleri düşük bölgelerdeki gençlerin psiko-sosyal yönden gelişmeleri, kent kültürüne uyum sağlamaları ve boş zamanlarını değerlendirmelerini, toplumsallaşma sürecinde karşılaşılabilecek sorunları çözebilmelerine yardımcı olunmalı,
4. Kitle iletişim araçları ile aileler çocuk eğitimi konusunda bilgilendirilmeli ve ailelerin çocuklara karşı tutum ve davranışlarında olumlu etkiler yaratılmalı,
5. Gençlerin boş zamanlarını değerlendirecek parasız spor, müzik, tiyatro, ve folklor çalışmalarını kapsıyan eğitim merkezleri açılarak, başıboş, amaçsız gezmeleri önlenerek zamanlarını değerlendirmeli, ilgilerini belli yönle kanallere yönlendirmelidir.
6. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetlerine gereken önem verilmeli ve yaygınlaştırılmalı, psikolojik danışma hem problemlili hem de diğer gençlere ruhsal ve duygusal gelişmeyi sağlamak amacıyla tüm gençlere yeterince uygulanması gerekir. Her okul bünyesinde Rehberlik Merkezleri kurulmalı ve bakanlıktaki rehberlik Merkezleri ile sürekli, işbirliği ve iletişim içerisinde olmalıdır. Bu uygulama okuldaki rehberlik faaliyetlerinin doğal bir parçası düşünülmelidir. Böylece problem henüz ortaya çıkmadan risk faktörü oluşturan bireylere yardım edilmiş, okul toplumun daha sağlıklı öğrencilerden oluşmasına katkı koymuş olacaktır.
7. Okul Disiplin Yönetmeliği daha çağdaş bir yapıya kavuşturulmalı ve yeniden düzenlenerek uygulamaya konmalıdır. Disiplin yönetmeliği, ceza uygulaması yerine psikolojik danışmanlık ve rehberlik içerikli, gence davranış değişikliği yaratacak ve onu okula bağliayacak türde olmalı, demokratik okul disiplin kuralları yaşama geçirilmeli,

8. Öğretmenlerin saygınlıklarının yükseltilebilmesi, okullarda verimin ve kalitenin artırılabilmesi için özel dersin mutlak sürette kaldırılması gerekmektedir. Öğretmen ile öğrenci-veli arasına maddi menfaat girdiği zaman öğretmen saygınlığını kaybeder. Üreten, yaratan, araştıran kendini sürekli yenileyen bir öğretmen kadrosu oluşturmak için öğretmeni özendirici, teşvik edici eğitim fırsatları yaratılmalı ve ekonomik yönden kalkındırılmalıdır. Dolayısıyla öğretmen için özel ders cazip gelmiyecek boş saatlerini kendini geliştirmek için değerlendirecektir.
9. Okul müdürü, okul idaresi, öğretmen ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik merkezi bir bütün olarak aynı doğrultuda birlik ,beraberlik içinde öğrenciyi koruyan, kollayan, psikososyal açıdan geliştiren tutum ve davranış içerisinde olmalıdır.
10. Okullar da atelye çalışmaları düzenleyerek öğretmen-öğrenci-veli iletişimi daha sağlıklı hale getirilmeli ve güçlendirilmeli, öğrenci sorunları, başarısızlıkları zamanında tesbit edilip değerlendirilmeli.

5.2.2 Suça Yönelmiş Çocukları Yeniden Topluma Kazandırılması İçin Çocuklara Ve Ana-Babalara Verilmesi Gerekli Hizmetler

1. PDRM 'de disiplin suçu işleyen çocuklara dönük yoğun danışmanlık programları hazırlanması – uygulanması.
2. Bu çocukların aileleri ile iletişim, işbirliği, ailelere dönük eğitim ve danışmanlık hizmetleri

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ABROMOVITZ, R.H. , PETERSON,A.C.& SCHULENBERG, J.E. (1984). **New Direction For Mental Health Services.**

ADAMS J.F. (1995). **Ergenliği Anlamak.** (Cev. B. Onur) Ankara: İmge Kitapevi

AKSOY, Necmettin (1982). **Psiko-Sosyal açıdan Suçluluk** Dr. tezi.İstanbul:Cerrahpaşa Tıp Fakóltesi Psikiyatri

ALTINTAŞ E. (2002). **Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri İçinde** G. CAN (Ed.), Psikolejik Danışma ve Rehberlik. Ankara: PegemA.

ANAOSIHIAN, L.J,PASCAL,V.U&MC CREATH,H (1984). **Problem Mapping Before Problem Solving: Young Children's Cognitive Maps and Search Strategies in Large Scale Enironments.** Child Development, 55,

ANKAY, Aydın (1998). **Ruh Sağlığı ve Davranış Bozuklukları** , Ankara: Turhan Kitabevi.

ANKAY, Aydın (2000). **Toplumsal Düşünce Dergisi**,Sayı.1, s;16, Ankara:

ARI, R, ÜRE, Ö& YILMAZ, H. (1997). **Eğitim Psikolejisi**, Konya: Güney Ofset

ATABEK, Erdal (2002). **Erken Büyüğen Çocuklar**, İstanbul: Altın Kitaplar.

AYDIN, G. & DEMİR, A. (1989). **ODTÜ Öğrencilerinde Depresif Belirtilerin Yaygınlığı.** İnsan Bilimleri Dergisi. 8(1),

AYTUNA, Hasip (1962) **Normal Çocuklarda Anormallikler**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- BAŞAR, Figen, (1992), **Ankara Kabala Çocuk İslahevinde kalan 15-18 Yaş grubu Ergenlerin Suça Yönelmelerinde Ailenin Etkisi üzerine Karşılaştırmalı bir Araştırma** ,Ankara: Ankara Üniversitesi Master tezi.
- BERKTİN, Cezmi Tahir (1978) **Çocuklarda ve Gençlerde Davranış Bozuklukları**; Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- BİNGHAM,A (1998) **Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi**, (Çev: F. Oğuzkan), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- CAN, G. (1990). **Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımını Etkileyen Etmenler**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- CARVER, S.C, SCHEIER, F.M & WEINTRAUB, J.K.(1989) **Assesing Coping Strategies: a Theoretically Based Approach**. Journal of Personality and Social Psychology, 56(2)
- CHANG,E.C (1998). **Hope, Problem Solving in A College Student Population: Some Implications for Theory and Practice**. Journal of Clinical Psychoogy, 54,
- COOMBS, A. W. (1981). **Some Observation on Self Concept Theory and Research**, Self Concept Advances in Theory and Research
- COLE, Luella, Morgan,Joyn J.B(1985) **Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi**, İst: Milli Eğitim Bakanlığı
- CÜCELOĞLU, D. (1996). **İçimizdeki Çocuk** , İstanbul: Remzi Kitapev
- CÜCELOĞLU, Doğan (2001). **Yetişkin Çocuklar**, İstanbul : Sistem Yayıncılık.
- CÜCELOĞLU, Doğan (2000). **İnsan ve Davranışı**, İst: remzi Kitabevi

ÇAKICI, Mehmet (2002) **Kişisel ve Sosyal Becerileri Geliştirme Kılavuzu**, K.K.T.C. Devlet Basımevi.

ÇAKICI, Ebru, Mehmet (2001) **8. Ulusal Sosyal Psikiyatri kongre Bilimsel Çalışmaları**.

ÇAPLI, Orhan (1993). **Çocukların Gençlerin Eğitimi**, İst. Bilgi Yayınevi.

DAVILA,J, HAMMEN, C, BURGE, D, PALEY, B & DALEY, S. E. (1995). **Poor interpersonal Problem Solving As a Mechanism of Stress Generation İn Depression Among Adolescent Women** . Journal of Abnormal Psychology, 104 (4)

DERE, Bedri (1989), **Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin problemlerinin Çözümüne Tesiri ve Kanuni Lisesi örneği**, Ankara: İst. Üniv. Dr. Tezi.

DİNÇER, Güler, (1977) **Ergenlerde Rorschach Tepkilerinin incelenmesi** Dr. Tezi, İst. İstanbul Üniversitesi.

DÜZGÜN, M. (1992). **Zihinsel Engelli Çocukların Benlik Gelişiminde Anne Baba Öğretmen Davranışlarının Önemi**. Çağdaş Eğitim Dergisi, 5 (1) Ankara.

D'ZURILLA,T.J & NEZU,A.M (1990). **Development and Preliminary of The Social Problem Solving Inventory** . A Jornal of Consulting and Clinical Psychology, 2 (2)

D'ZURILLA,T.J & CHANG,E.C. (1995) **The Relations Between Social Problem Solving And Coping** . Cognitive Therapy and Research , 19(5)

D'ZURILLA,T.J & SHEEDEY,C.F (1991) **Relation Between Social Problem Solving Ability And Subsequent Level of Psychological Stress in College Students**. Journal of Personality and Social Psychology, 61

ERSANLI, K. (1996). **Benliğin Gelişimi ve Görevleri**. Samsun: Eser Ofset.

ERSANLI , K. (1997). **Ben Olmak İstiyorum**. Samsun: Eser Ofset.

ERKAN, S. (1993). **Anne Babaların Demokratik, Otoriter ve İlgisiz Olarak Algılayan Bireylerin Benlik Kavramları ile İdeal Benlik Kavramlarının Bağdaşım Dereceleri Arasındaki Farklar**. Eğitim Dergisi, 3

FOLKMAN, S. & LAZARUS, S.R. (1980). **An Analysis of Coping in a Middle-Aged Community Sample**. Journal of Health and Social Behavior, 21

GANDER, M.J. & GARDINER, H.W. (1993). **Çocuk ve Ergen Gelişimi** (B.Onur), Ankara: İmge Kitapevi

GANGE, R.M. (1980). **Learnable Aspects of Problem Solving Educational Psychologist**. 15

GENÇTAN, E. (1998). **Psikanaliz ve Sonrası**, İstanbul: Remzi Kitapevi.

GIBSON, J.T, BAKER, C.E, SHOWALTER, S.M & AL-SARRAF, Q. (1992) **Gender and Culture: Reported Problems, Coping Strategies and Selected Helpers of Male-Female Adolescent in 17 Countries**.International Journal For The Advancement in Counseling, 15 (3)

GÖKÇE, Birsen (1984) **Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve sorunları**, Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı yayınları

GÜLEÇ, C. & KÖROĞLU, E. (1997). **Psikiyatri Temel Kitabı**, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

GÜNEY,M (1989). **Üniversite Öğrencilerinde Aile Yapıları ve Yetiştirmede Önem Verilen Özellikler**. Journal of Ankara Medical School,11(2)

- HAMBURG, D. (1993). **The Opportunities of Early Adolescence**. Teacher College Record. 24(3)
- HEPPNER, P.P. & ANDERSON, W.P. (1985). **The Relationship Between Problem Solving Self-Appraisal and Psychological Adjustment**. Cognitive Therapy and Research, 9
- HURLOCK, E.B. (1976). **Developmental Psychology**. New Delhi: Tata Mc Graw Hil Publishing.
- İNANÇ, B. (1987). **Adölesan Dönemindeki Özimaj Örüntüsünün İncelenmesi**. Ön Çalışma: Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , 1(1), 1987.
- JONES, W.H. & HOBBS, J. (1982). **Personality Processes and Individual Differences Loneliness and Social Skill Deficits**. Journal of Personality and Social Psychology. 42(4)
- KASATURA, İ. (1998). **Kişilik ve Özgüven**. İstanbul: Evrim Yayınevi
- KARADAYI, F. (1994). **Üniversite Gençlerinin Algılanan Anne Baba Tutumları Ana Babayla İlişkileri ve Bunların Bazı Kişilik Özellikleri İle Bağlatısı**. Türk Psikoleji Dergisi, 9(32)
- KAZDIN, A.E, SIEGEL, T.C. & BASS, D. (1992). **Cognitive Problem Solving Skills Training and Parent Management Training in The Treatment of Antisocial Behavior in Children**. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 60(5)
- KARASAR. N. (1994). **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler**, Ankara: 3 A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- KENNEDY, M.G. FELNER, F.D, CAUCE, A. & PRIMEVERA, J. (1998). **Social Problem Solving in Adjustment in Adolescence The Influcence of Moral Reasoning Level, Scoring Alternatives, and Family Climate**. Journal of Clinical Child

Psychology, 17(1)

KILINÇCI, Y. (1989). **Okulda Ruh Sağlığı**. Ankara: Şafak Matbaacılık.

K.K.T.C.MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, (1999), **Öğretmenler Yasası, Tüzük, Yönetmelikler**, Lefkoşa: K.T.O.E.Ö.S. Yayınları

KÖRPĞLU, Ertuğrul (2001),**DSMIV-TR Tanı Ölçütleri**, Ankara:Hekimler Yayın Birliği

KÖKNEL; Özcan,(2000) **Günlük Hayatta Ruh Sağlığı**, İstanbul: Alfa Yayınları

KUZGUN, Y. (1999). **İlköğretimde Rehberlik**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KULAKSIZOĞLU, A. (1999). Ergenlik Psikolejisi, İstanbul: Remzi Kitapevi

KUZGUN, Y. (1988). **Benlik ve İdeal Benlik Kavramlarının Tercih Edilen Meslek Kavramı İle İlişkisi**. A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,16

KUZGUN, Yıldız(2000), **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, Ankara:ÖSYM yayınları

LAZARUS, S.R. & FOLKMAN, S. (1984). **Stress, Appraisal and Coping**. New York:Springer Publishing Company.

LEADBEATER, B.J, HELLNER, L, ALLEN, J.P, ABER, J.L. (1989). **Assesment of Interpersonal Negotiation Strategies in Youth Engaged in Problem Behaviors**. Developmental Psychology, 25(3)

MACCOBY, E.E. (1980). **Social Development: Psychological Growth and the Parent Child Relationship**. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc.

MEDVEDOVA, L. (1999). **Coping Strategies and Personality Factors in Early Adolescence**. The 20th International Conference of the Society for Stress and Anxiety Research (STAR), 12-14 Eylül, Cracow, Polonya

MORSH, H.W, RELİCH,J.D & SMITH, I.D (1983) **Self Concept: The Construct Validity of Interpretations Based upon the Self-Description Questionnaire**. Journal of Personality and Social Psychology, 45

NADİR, Bahar (2002), **Ergenlerde Problem Çözme Becerisini Yoldayıcı Bir Değişken Olarak Benlik İmgesi** , Trabzon : Karadeniz Teknik Üniversitesi Master Tezi

NEZU, A.M, NEZU, C.M.& PERRI, M.G. (1989) **Problem Solving Therapy for Depression: Theory Research and Clinical Guidelines**. NY: John Waley & Sons Ltd

NEZU, A.M. & RONAN, G.F. (1985). **Life Stress, Current Problems, Problem Solving and Depressive Symptoms: An Integrative Model**. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 53(5)

NOLLER, P. & CALLAN, V. (1991). **The Adolescent in Family**, London: Routledge
OFFER, D, OSTROV, E. & HOWARD, K.I.(1982). **The Offer Self-Image Quesionnaier for Adolescents: A Manual**. Chicago: Michael Reese Hospital.

OFFER, D. OSTROW, E. & HOWARD, K. I (1984) **The Self-Image of Normal Adolescents**. New Directions for Mental Health Services, 22

ORIGLID, D. & QUILLON, H. (1987) . **Ergenlik Psikolejisi**. (Çev.B.Onur), Hacettepe Taş Kitapçılık Ltd. Şti.

OSTROV, E. OFFER, D. & HOWARD, K.I. (1986). **Cross-Cultural Studies of Sex Differences in Normal Adolescents' Self-Image**. Hillside Journal of Clinical Psychiatry

ÖZTÜRK, O. (1995). **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

ÖZTÜRK, Orhan (2001).**Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**,Ankara:Nobel Tıp Kitabı

ÖZBAY, H. & ÖZTÜRK, E. (1995). **Gençlik**. İstanbul: İletişim Yayınları.

ÖZBAY, Y. (2002). **Kişisel Rehberlik**. (İçinde G.Can Ed.) Psikolejik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Pegem A Yayınları

ÖZBAY, Y. (1999). **Gelişim ve Öğrenme Psikolejisi**, Trabzon: Empati Yayınları

PALMER, J.O. (1972) **Pattern of Perceived Reaction to Frustration Among Adolescents**, *General Psychology Monographs*, (85)

PETTIT, G.S. (1988) **Early Family Experience, Social Problem Solving Patterns and Children's Social Competence**. *Child Development*, 59 (1)

PETERSON, A.C.(1981) **Development of Self Concept in Adolescence**. MD.Lynch, A.A.Norem Heberon, K.J.Garden(eds), *Self- Concept: Advances in Theory and Research*. Cambridge, Mass.

POSTER, M. (1982) **Critical Theory of Family**. London: Pluto-Press Ltd.

PURKEY, W.W. (1970) **Self Concept and School Achievement** . New Jersey Prentice Hall Inc.

ROGERS, C. (1961). **On becoming a person**. NY: Harper & Raw.

RONNING, R.R, MC CURDEY, D & BALLINGER, R (1984) **Individual Differences: A Third Component In Problem - Solving Instruction**. *Journal of Research in Science Teaching*, 21(1)

SAVAŞIR, I, BOYACIOĞLU, G & KABAKÇI, E. (1996) **Bilişsel Davranışçı Terapiler**. Türk Psikologlar Derneği, Ankara: Özyurt Matbaacılık

SAVAŞIR, I. & ŞAHİN, N. (1997) **Bilişsel Davranışçı Terapilerinde Değerlendirme**.

Sık Kullanılan Ölçekler, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

SANDERS, M.R, DADDS, M.R, JONSTON, B.M & CASH, R. (1992) **Childhood Depression and Cundoct Disorder 1.Behavioral,Affective and Cognitive Aspects of Family Problem Solving Interactions.** Journal of Abnormal Psychology, 101 (3)

SEBER, G & TEKİN, D. (1984) **Ergenliğe Özgü Sorunlar Üzerinde Bir Araştırma.** Eskişehir: Anadolu Tıp Dergisi, 6(1)

SIEGEL, J.M. & PLATT, J.J. (1976) **Emotional and Real Life Problem Solving Thinking In Adolescent and Adult Psychiatric Patients.** Journal Of Clinical Psychology, 32 (2)

SLESNICK, N & WALDRON, H.B (1997) **Interpersonal Problem Solving Interactions of Depressed Adolescents and Their Parents.** Journal of Family Psychology, 11 (2)

ŞAHİN, D. & GÜVENÇ, G. B (1996) **Ergenlerde Aile Algısı Ve Benlik Algısı.** Türk Psikoloji Dergisi, 11 (38)

ŞAKRA, Tülin, (1987) **Çocukların Suça Yönelmelerinde Uyum Durumu ve Yaşlarının Etkisi,** Ankara: Hacettepe Üniversitesi Master tezi .

TUĞRUL, C. (1994) **Alkoliklerin Çocuklarının Aile Ortamlarındaki Stres Kaynakları. Etkileri ve Stresle Başa çıkma Yolları.** Türk Psikolejisi Dergisi, 9 (31)

UĞURE L, Ş.R. (1992) **Gençlik Psikolejisi.** İstanbul: Evrim Matbaacılık.

ÜNAL, Mehmet (1993) **Suçlu ve Suçlu Olmayan Çocukların Uyum Durumları ve Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması,**Ankara: Ankara Üniversitesi Master Tezi

VARIŞ, F (1968) **Ergenin Gelişimine Etki Yapan Faktörler.** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Basımevi.

WENTZEL, K.R. (1991) **Realtions Between Social Competence and Academic Achievement in Early Adolescence** . Child Development, 62(5)

WEINMANN, L.C. & NEWCOMBE, N. (1990) **Relational Aspects of Identity. Late Adolescents' Perception of Thein Relationships With Parents**. Journal of Experimental Child Psychology, 50

YAVUZER, Halide (1974) **Ergenlik Çağında Gelişmeyi Etkileyen Güçler**, İst. Boğaziçi Üniv. Yayınları.

YAZICI,H (2001) **Üniversite Öğrencilerinde Uyuma Dönük Başaçıkma Davranışları. Umutsuzluk ve Problem Çözme Becerileri**. 6.Ulusal Psikolejik Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi, Bildiri Özeti, ODTÜ, Ankara

YAVUZER, Haluk (2001) **Çocuk ve Suç**, İstanbul: Remzi Kitabevi

YAVUZER, Haluk (2001) **Çocuk Psikolojisi**, İst:Remzi Kitabevi

YAVUZER, Haluk (1986) **Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu**, İst:İstanbul Üniv. Edeb. Fak. Yayınları

YILDIRIM, İ (2002) **Bireyi Tanıma Teknikleri İçinde** G.Can(Ed), Ankara: Pegem A Yayınları

YÖRÜKOĞLU, Atalay (2000) **.Gençlik Çağı**, İstanbul :Özgüt Yayınları

YÜRÜKOĞLU, A. (1989) **Çocuk Ruh Sağlığı**. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

www.aamft.org. **Adolescent Behavior Problems.**

www.aile.gov.tr **Türk Ailesin de Adölesanların Sorunları ve Bunlara İlişkin Politikalar**

www.teach.valdosta.edu. **Self Concept and self Esteem**

www.aligullu.freesevers.com **Ergenlik Öncesi Döneminde Kızlara Nasıl
Destek Olabiliriz?**

www.psikolog.org.tr **Çocuk ve Gençlerde Depresyonun Gelişimi**

www.bkolej.edu.tr **Ergenlik**

www.psikolog.org.tr **Benlik Karmaşıklığı**

Sevgili gençler;

Elinizdeki form bir üniversitede sürdürülen bilimsel bir araştırmanın parçasıdır. Aşağıda sizinle ilgili çeşitli sorular sorulmaktadır. Bu bir sınav değildir, Bu sorularda doğru –yanlış cevap yoktur. Sizin için en uygun sıklıkla cevaplanması istenmektedir. Sorulara içtenlikle yanıt vermeniz ,çalışma sonuçlarının anlamlı bir veri olarak kullanılmasını sağlayacaktır. Cevaplamak istemediğiniz soru varsa ,boş bırakabilirsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz : a) Kız b) Erkek
2. Doğum yılı :..... :..... :.....
3. Hangi Sınıfdasınız : a) Lise 1 b) Lise 2 c) Lise 3 d) Hazırlık
4. Daha önce sınıf tekrarınız oldu mu ?
a) Hiçbir zaman b) 1 kere c) 2 kere d) 3 kere ve üstü
5. Sınıf arkadaşlarınıza göre ders başarınızı nasıl değerlendirirsiniz ?
a) Sınıfta en iyilerden biriyim b) Sınıfta ortalama ders başarısına sahibim
c) Sınıfta ortalamanın altında başarısına sahibim
6. Siz dahil kaç kardeşsiniz? :
7. Siz kaçınıcı çocuksunuz ?
8. Anneniz ne iş yapar ?
9. Babanız ne iş yapar ?
10. Annenizin eğitim düzeyi nedir?
a) Okuma –yazma bilmez b) Okuma- yazma bilir c) İlkokul mezunu
d) Ortaokul mezunu e) Lise mezunu f) Üniversite mezunu
11. Babanızın eğitim düzeyi nedir ?
a) Okuma-yazma bilmez b) Okuma- yazma bilir c) ilkokul mez.
d) Ortaokul mezunu e) Lise mezunu f) Üniversite me

12. Aşağıdaki ifadelerden hangisi anne- babamız için geçerlidir ?
a) Evlidirler , birlikte yaşıyorlar b) Evlidirler , ayrı yaşıyorlar
c) Boşandılar, ayrı yaşıyorlar d) Diğer
(açıklayınız:.....)

13. Evinize giren toplam aylık net gelir nedir ? Ortalama tahmin ediniz .
a) 600 milyon ve altı b) 600 milyon -1.500 milyar
c) 1.500milyar – 3 milyar d) 3 milyar ve üstü

14. Aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin için geçerlidir.

	Hiçbir Zaman	Bazen	Sık Sık
1. Annem-Babam kavga ederler			
2. Annem-Babam kavga ederler birbirlerine vururlar			
3. Annem bana vurur			
4. Babam bana vurur			
5. Annem- babam iyi anlaşır			

PROBLEM ÇÖZME ENVANTERİ

Bu envanterin amacı, günlük yaşantınızdaki problemlerinize (sorunlarınıza) genel olarak nasıl tepki gösterdiğinizi belirlemeye çalışmaktır. Bu problemler kendini karamsar hissetme, arkadaşlarla geçinememe ,bir mesleğe yönelme konusunda yaşanan belirsizlikler ya da boşanıp boşanamama gibi kararların verilmesi zor konularda ve hepimizin başına gelebilecek türde sorunlardır .Lütfen aşağıdaki maddeleri elinizden geldiğince samimiyetle ve bu tür sorunlarla karşılaştığınızda tipik olarak nasıl davrandığınızı gözönünde bulundurarak cevaplandırın. Cevaplarınızı bu tür problemlerin nasıl çözülmesi gerektiğini düşünerek değil, böyle sorunlarla karşılaştığınızda gerçekten ne yaptığınızı düşünerek vermeniz gerekmektedir. Bunu yapabilmek için kolay bir yol olarak her soru için kendinize şu soruyu sorun: ‘ Burada sözü edilen davranışı ben ne sıklıkla yaparım?’

Yanıtlarınızı aşağıdaki ölçeğe göre değerlendirin ;

1. Her zaman böyle davranırım.
- 2.Çoğunlukla böyle davranırım
- 3.Sık sık böyle davranırım .
- 4.Arada sırada böyle davranırım.
- 5.Ender olarak böyle davranırım.
- 6.Hiçbir zaman böyle davranmam.

1.Bir sorunu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise bunların neden başarısız olduğunu araştırırım.	1 2 3 4 5 6
2. Zor bir sorunla karşılaştığımda ne olduğunu tam olarak belirleyebilmek için nasıl bilgi toplayacağımı uzun boylu düşünmem.	1 2 3 4 5 6
3.Bir sorunu çözmek için gösterdiğim ilk çabalar başarısız olursa o sorun ile başa çıkabileceğimden şüpheye düşerim.	1 2 3 4 5 6
4.Bir sorunu çözdükten sonra bu sorunu çözerken neyin yaramadığını ayrıntılı olarak düşünmem.	1 2 3 4 5 6
5.Sorunları çözmek konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim.	1 2 3 4 5 6
6.Bir sorunumu çözmek için belli bir yolu denedikten sonra durur ve ortaya çıkan sonuç ile olması gerektiğini düşündüğüm sonucu karşılaştırırım.	1 2 3 4 5 6
7.Bir sorunum olduğunda onu çözebilmek için başvurabileceğim yolların hepsini düşünmeye çalışırım.	1 2 3 4 5 6

8.Bir sorunla karşılaştığımda neler hissettiğimi anlamak için duygularımı incelerim.	1	2	3	4	5	6
9.Bir sorun kafamı karıştırdığında duygu ve düşüncelerini somut ve açık seçik	1	2	3	4	5	6
10.Başlangıçta çözümünü fark etmesemde sorunlarımın çoğunu çözmeye yeteneğim vardır.	1	2	3	4	5	6
11.Karşılaştığım sorunların çoğu, çözebileceğimden daha zor ve karmaşıktır	1	2	3	4	5	6
12.Genellikle kendimle ilgili kararları verebilirim ve bu kararlardan hoşnut olurum.	1	2	3	4	5	6
13.Bir sorunla karşılaştığımda onu çözmek için genellikle aklıma gelen ilk yolu izlerim.	1	2	3	4	5	6
14.Bazen durup sorunlarım üzerinde düşünmek yerine gelişigüzel sürüklenip giderim.	1	2	3	4	5	6
15.Bir sorunla ilgisiz olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı olasılığını tek tek değerlendiririm.	1	2	3	4	5	6
16.Bir sorunla karşılaştığımda başka konuya geçmeden önce durur ve sorun üzerinde düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
17.Genellikle aklıma ilk gelen fikir doğrultusunda hareket ederim.	1	2	3	4	5	6
18.Bir karar vermeye çalışırken her seçeneğin sonuçlarını ölçer, tartar birbirleriyle karşılaştırır sonra karar veririm.	1	2	3	4	5	6
19.Bir sorunumu çözmek üzere plan yaparken o planı yürütebileceğime güvenirim.	1	2	3	4	5	6
20.Belli bir çözüm planını uygulamaya koymadan önce nasıl bir sonuç vereceğimi tahmin etmeye çalışırım.	1	2	3	4	5	6
21.Bir soruna yönelik olası çözüm yollarını düşünürken çok fazla seçenek üretmem.	1	2	3	4	5	6
22.Bir sorunumu çözmeye çalışırken sıklıkla kullandığım bir yöntem daha önce başıma gelmiş benzer sorunları düşünmektir.	1	2	3	4	5	6

- 23.Yeterince zamanım olur ve çaba gösterirsem karşılaştığım ortaya çıkabilecek sorunların çoğunu çözebileceğime inanıyorum. 1 2 3 4 5 6
- 24.Yeni bir durumla karşılaştığımda ortaya çıkabilecek sorunları çözebileceğime inancım vardır. 1 2 3 4 5 6
- 25.Bazen bir sorunu çözmek için çabaladığım halde bir türlü esas konuya giremediğimi gereksiz ayrıntılarla uğraşırım duygusunu yaşarım. 1 2 3 4 5 6
- 26.Ani kararlar verir ve sonra pişmanlık duyarım. 1 2 3 4 5 6
- 27.Yeni ve zor sorunları çözebilme yeteneğime güveniyorum. 1 2 3 4 5 6
- 28.Elimdeki seçenekleri karşılaştırırken ve karar verirken kullandığım sistematik bir yöntem vardır. 1 2 3 4 5 6
- 29.Bir sorunla başa çıkma yollarını düşünürken çeşitli fikirleri birleştirmeye çalışmam. 1 2 3 4 5 6
- 30.Bir sorunla karşılaştığımda bu sorunun çıkmasında katkısı olabilecek benim dışındaki etmenleri genellikle dikkate almam. 1 2 3 4 5 6
- 31.Bir konuyla karşılaştığımda ,ilk yaptığım şeylerden biri, durumu gözden geçirmek ve konuyla ilgili olabilecek hertürlü bilgiyi dikkate almaktır. 1 2 3 4 5 6
- 32.Bazen duygusal olarak öylesine etkilenirim ki sorunumla başa çıkma yollarından pek çoğunu dikkate bile almam. 1 2 3 4 5 6
- 33.Bir karar verdikten sonra ortaya çıkan sonuç genellikle benim beklediğim sonuca uyar. 1 2 3 4 5 6
- 34.Bir sorunla karşılaştığımda o durumla başa çıkabileceğimden genellikle pek emin değilimdir. 1 2 3 4 5 6
- 35.Bir sorunun farkına vardığımda ilk yaptığım şeylerden biri sorunun tam olarak ne olduğunu anlamaya çalışmaktır. 1 2 3 4 5 6

OFFER BENLİK İMGESİ ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki her cümleyi dikkatle okuduktan sonra her ifadenin yanındaki rakamlarda size en uygun olan birisinin içine (x) işareti koyunuz. Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz.

1. Bana çok uygun 2. Bana uygun 3. Bana biraz uygun 4. Bana pek uygun değil
5. Bana çoğunlukla uygun değil 6. Bana hiç uygun değil

1. Başka insanlarla birlikteyken biri benimle alay edeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6
2. Annem ve babamın gelecekte benimle gurur duyacaklarını sanıyorum .	1	2	3	4	5	6
3. Sırf zevk olsun diye birisine zarar vermeye kalkmam.	1	2	3	4	5	6
4. Kolay tepem atar.	1	2	3	4	5	6
5. Annem ve babam hep başkasının tarafını tutarlar.
(örneğim kardeşlerimden birinin)	1	2	3	4	5	6
6. Karşı cinsten akranlarım beni hep sıkıcı bulurlar.	1	2	3	4	5	6
7. Kendimi genellikle gergin hissederim.	1	2	3	4	5	6
8. Genellikle pikniklerde veya arkadaş toplantılarında kendimi
bir yabancı gibi hissederim.	1	2	3	4	5	6
9. Ailem gelecekte benim yüzümden hayal kırıklığına uğrayacak.	1	2	3	4	5	6
10. Zaman zaman pek kontrol edemediğim ağlama veya gülme
nöbetlerine tutulurum.	1	2	3	4	5	6
11. Eğer kafama koyarsam öğrenemeyeceğim hiçbirşey yok gibidir.	1	2	3	4	5	6
12. Genellikle babamın hiçbir işe yaramadığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
13. Çoğu zaman kafam karmakarışıktır.	1	2	3	4	5	6
14. Kendimi tanıdığım insanların çoğundan daha aşağı hissederim.	1	2	3	4	5	6
15. Benim için annemi babamı tanımak mümkün değil.	1	2	3	4	5	6

- 16.Olaylar üzerinde düşünüp ,onları sıraya koyup, bir anlam çıkarmaya çalışmakla uğraşmam. 1 2 3 4 5 6
- 17.Geçen yıl sağlığım beni çok endişelendirdi. 1 2 3 4 5 6
- 18.Kendi hatam olmayan şeylerden ötürü bile çoğunlukla kendimi suçlarım. 1 2 3 4 5 6
- 19.Genellikle mutluyum. 1 2 3 4 5 6
- 20.Eleştirileri kırılmadan kabul edebilirim. 1 2 3 4 5 6
- 21.Bazen kendimden öyle utanırımki hemen bir köşeye saklanıp ağlamak isterim. 1 2 3 4 5 6
- 22.Gelecekte mesleğimden gurur duyacağından eminim. 1 2 3 4 5 6
- 23.Duygularım kolayca incinir. 1 2 3 4 5 6
- 24.Arkadaşlarımdan birinin başına bir iş geldiğinde ben de üzülürüm. 1 2 3 4 5 6
- 25.Kendiminde hatalı olduğunu bilsem bile suçu başkasına yüklerim. 1 2 3 4 5 6
- 26.Gelecekte halimi gözümün önünde canlandırdığımda bu beni tatmin ediyor. 1 2 3 4 5 6
- 27.Çoğu zaman kendimi duygusal yönden boş hissediyorum. 1 2 3 4 5 6
- 28.Çalışmak yerine aylaklık etmeyi tercih ederim. 1 2 3 4 5 6
- 29.Her zaman doğru söylemek hiç gerekli değildir. 1 2 3 4 5 6
- 30.Rekabetçi bir toplum içinde yaşıyoruz ve bundan korkmuyorum. 1 2 3 4 5 6
- 31.Annem ve babam genellikle iyi geçinirler. 1 2 3 4 5 6
- 32.Başka insanların benden pek hoşlanmadıklarını düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6
- 33.Yeni arkadaşlıklar kurmakta çok zorluk çekerim. 1 2 3 4 5 6

- 34.Çok fazla huzursuzum. 1 2 3 4 5 6
- 35.Beni bazen kızdırsa da annemin babamın disiplinli olmasını doğru buluyorum. 1 2 3 4 5 6
- 36.Bir başka insanla birlikte çalışmaktan hiç hoşlanmam. 1 2 3 4 5 6
- 37.Bedenimin dış görünüşünden gurur duyarım. 1 2 3 4 5 6
- 38.Zaman zaman gelecekte ne tür bir iş yapacağım diye düşünüyorum . 1 2 3 4 5 6
- 39.Baskı stres altındayken bile ben sakin kalmayı becerebilirim. 1 2 3 4 5 6
- 40.İleride bir aile kurduğumda bu ailenin bazı açılardan kendi aileme benziyeceğini düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6
- 41.Yaşamaya devam etmektense ölmenin daha iyi olacağını sık sık düşünürüm. 1 2 3 4 5 6
- 42.yeni arkadaşlıklar kurmak bana çok zor gelir. tarafından geçirilmek isterim. 1 2 3 4 5 6
- 44.Ailemde kararlar verilirken benim de söz hakkım olduğunu hissedirim. 1 2 3 4 5 6
- 45.Yanlışlarımın düzeltilmesine dert etmem,çünkü bundan yeni birşeyler öğrenebilirim 1 2 3 4 5 6
- 46.Kendimi çok yalnız hissediyorum.. 1 2 3 4 5 6
- 47.Kendim birşeyler elde ediyorsam davranışlarımın başkalarını nasıl etkileyeceği beni ilgilendirmez. 1 2 3 4 5 6
- 48.Yaşamayı seviyorum. 1 2 3 4 5 6
- 49.Ruh durumumda büyük bir iniş çıkış yoktur. 1 2 3 4 5 6
- 50.yeni yapılmış bir ş bana zevk verir. 1 2 3 4 5 6
- 51.Annem ve babam genellikle bana karşı sabırlıdır. 1 2 3 4 5 6

- 52.Beğendiğim insanları taklit etmek zorundaymışım gibi geliyor. 1 2 3 4 5 6
- 53.kendi çocuklukları mutsuz geçmişse ,anne babalar çoğunlukla çocuklarını anlamazlar. 1 2 3 4 5 6
- 54.Yaşitlarımla beraber olmaktansa yalnız olmayı tercih ederim. 1 2 3 4 5 6
- 55.Birşeyi yapmaya karar verince muhakkak yaparım. 1 2 3 4 5 6
- 56.Kızların ,oğlanların (karşı cinslerin)beni çekici bulduklarını düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6
- 57.Başkalarından öğreneceğim çok şey olduğunu düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6
- 58.Sürekli olarak birşeyden ürküyorum 1 2 3 4 5 6
- 59.Çok sıklıkla 'hiçte olmak istediğim gibi biri değilim' diye düşünürüm. 1 2 3 4 5 6
- 60.Elimden geldiğince arkadaşlarıma yardım etmeyi severim. 1 2 3 4 5 6
- 61.yeni bir durumla karşılaşacağımı bilirse o durum hakkında önceden mümkün olduğu kadar çok bilgi toplamaya çalışırım 1 2 3 4 5 6
- 62.Genellikle kendimi evde bir fazlalık gibi hissederim. 1 2 3 4 5 6
- 63.Eğer başkaları benimle aynı fikirde olmaz beni desteklemezlerse fena halde canım sıkılır. 1 2 3 4 5 6
- 64.Anne babamdan birisini diğerinden çok daha fazla seviyorum. 1 2 3 4 5 6
- 65.Başka insanlarla birlikte olmak hoşuma gider. 1 2 3 4 5 6
- 66.Eğer bir konuda başarısız olursam , tekrar başarısız olmamak için neler yapabileceğimi anlamaya çalışırım. 1 2 3 4 5 6
- 67.Genellikle kendimi çirkin hisseder ,çekici olmadığımı düşünürüm. 1 2 3 4 5 6
- 68.Hiç boş durmadığım halde işlerimi bir türlü bitiremiyorum. 1 2 3 4 5 6

- 69.Diğer insanlar bana baktıklarında herhalde vücudumun çok iyi gelişmemiş olduğunu düşünüyorlardır. 1 2 3 4 5 6
- 70.Annem ve babam benden utanıyorlar. 1 2 3 4 5 6
- 71.Gerçek olanla hayal ürünü olanı birbirinden ayırabileceğime inanmıyorum. 1 2 3 4 5 6
- 72.Kendimi güçlü ve sağlıklı hissediyorum. 1 2 3 4 5 6
- 73.Üzgün olduğum zaman bile iyi bir fikraya gülebilirim. 1 2 3 4 5 6
- 74.Genellikle vaktimin çoğunu evden uzakta geçirmeye çalışırım. 1 2 3 4 5 6
- 75.Hayatı, çözümü olmayan sonsuz sayıda problemler dizisi olarak görüyorum. 1 2 3 4 5 6
- 76.Kendi kararlarımı verebilecek yetenekte olduğumu hissediyorum. 1 2 3 4 5 6
- 77.Yıllardır anne babama kin besliyorum. 1 2 3 4 5 6
- 78.Gelecekte kendi sorumluluklarımı üstlenmeyi düşünmeyeceğimden eminim. 1 2 3 4 5 6
- 79.Hiçbir yeteneğimin olmadığını düşünüyorum. 1 2 3 4 5 6
- 80.Başıma geleceğinden emin olduğum bir olayla başa çıkabileceğim konusunda önceden hazırlık yaparım.(Başıma geldikten sonra düşünürüm). 1 2 3 4 5 6
- 81.Annem ve babam genellikle benden memnundurlar. 1 2 3 4 5 6
- 82.Yeni arkadaşlıklar kurmakta fazla zorluk çekmem. 1 2 3 4 5 6
- 83.Meseleleri çözmeye çalışmaktan zevk almam. 1 2 3 4 5 6
- 84.Okul ve ders çalışmak benim için çok önemli değil. 1 2 3 4 5 6
- 85.Genellikle annemin hiçbir işe yaramadığını düşünürüm. 1 2 3 4 5 6
- 86.Karşı cinsten bir arkadaşımın olması benim için önemlidir. 1 2 3 4 5 6

- 87.Kalleşlik yapan kişilerle ahbablığının olmasını istemem. 1 2 3 4 5 6
- 88.Birisinin kendi geleceğiyle ilgili olarak biraz endişe duyarsa geleceğini daha iyi duruma getirebilir. 1 2 3 4 5 6
- 89.Kendimi genellikle kontrol altında tutarım. 1 2 3 4 5 6
- 90.Katıldığım eğlence ve arkadaş toplantılarının çoğundan zevk alırım. 1 2 3 4 5 6
- 91.Sebebini anlayamadığım korkularım pek fazla. 1 2 3 4 5 6
- 92.Kendimi sıklıkla kederli, hüzünlü hissederim. 1 2 3 4 5 6

GENEL ORTAÖĞRETİM DAİRESİ
(KURULUŞ, GÖREV VE ÇALIŞMA ESASLARI) YASASI
(50/1989 Sayılı Yasa)

ve

MESLEKİ TEKNİK ÖĞRETİM DAİRESİ
(KURULUŞ, GÖREV VE ÇALIŞMA ESASLARI) YASASI
(69/89 Sayılı Yasa)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, Genel Ortaöğretim Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası'nın 13/2 maddesi ve Mesleki Teknik Öğretim Dairesi (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) Yasası'nın 17/2 maddesi uyarınca aşağıdaki Tüzüğü yapar.

BİRİNCİ BÖLÜM
GENEL HÜKÜMLER

Kısa İsim
R.G. 70
29.6.1998
EK.III
AE:343

Madde 1 : Bu Tüzük, "Ortaokullar ile Ortaöğretim Kurumları İçinde ve Dışında Uyulacak Kurallar ve Disiplin Tüzüğü" olarak isimlendirilir.

R.G.130
7.12.1998
EK IIII
AE.726

Amaç

Madde 2 : Bu Tüzüğün amacı, ortaokullar ile ortaöğretim kurumlarının içinde ve dışında uyulacak kurallar ve disiplin işlerine ilişkin esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 3 : Bu Tüzük, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel ortaokullar ile ortaöğretim kurumlarının öğrencilerini ve bu kurumlarda dışarıdan bitirme sınavlarına girenleri kapsar.

Tanımlar

Madde 4 : Bu Tüzükte geçen;
"Bakanlık", Eğitim öğretim işleri ile ilgili Bakanlık,
"Ortaokullar ile Ortaöğretim Kurumları" resmi ve özel ortaokullar ile liseleri ve bunların dengi okulları,
"Müdür", Okul müdürünü,
"Uyarma", öğrencinin davranışlarında kusurlu olduğunun bir yazı ile dikkatinin çekilmesini,
"Mahrumiyet", öğrencinin belli bir süre için ders dışı eğitici ve toplu etkinliklere (spor çalışmaları, okul gösteri ve gezileri gibi) alınmamasını ,
"Kınama", öğrenciye cezayı gerektiren davranışta

bulunduğunun ve tekrarından kaçınmasının yazılı olarak bildirilmesini,

“Okuldan kısa süreli uzaklaştırma” , öğrencinin bir günden beş güne kadar okulun açık olduğu sürede okula devamına izin verilmemesini,

“Okuldan Tasdikname ile Uzaklaştırma” öğrencinin, başka bir okulda öğrenimine devam etmek üzere bulunduğu okuldan uzaklaştırılmasını,

“Örgün Eğitim Dışına Çıkarma” öğrencinin devam zorunluluğu olan okullara kayıt yaptıramayacak şekilde okuldan tasdikname ile uzaklaştırılmasını,

“Öğretim Yılı” okulların açıldığı günden bir sonraki öğretim yılının başlama tarihine kadar olan süreyi,

“Ders Yılı”, derslerin başladığı günden , II. Dönem sonu sınavlarının bittiği güne kadar geçen ve iki dönemi kapsayan süreyi,

“Dönem” derslerin başladığı tarihten yarı yıl tatiline veya yarı yıl tatilinin bitiminden II. Dönem sonu sınavlarının bittiği güne, kadar geçen süreyi, anlatır.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖĞRENCİLERDEN BEKLENEN DAVRANIŞLAR

Öğrencileri
n Uyacağı
Kurallar

Madde 5 : Öğrencilerin :

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti'nin Yasalarına, toplumun ahlak kurallarına ve okul düzenine uymaları, çevreye iyi örnek olmaları,
- Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı kalmaları, korumaları ve kollamaları,
- Doğru sözlü, dürüst ve çalışkan olmaları, yalan söylememeleri,
- Çevresindeki kişilere, öğretmenlerine, okul yöneticilerine, görevlilere, arkadaşlarına karşı saygılı, hoşgörülü ve çevreye iyi örnek olmaları,
- Bütün arkadaşlarının kendisi gibi Türk toplumunun veya dünya insanlığının ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bir üyesi olduğunu unutmamaları, onları sevip saymaları, onur ve haklarına saygı göstermeleri,
- Devlet malını, okulunu ve eşyasını kendi öz malı gibi korumaları,
- Sigara, içki ve uyuşturucu gibi sağlığa zararlı maddeleri kullanmamaları,
- İyi işler başarmak için, verimli çalışmaya ve zamana muhtaç olduklarını unutmamaları, değerlendirilmesi gereken zamanın kaybolmasına neden olan, insanı istenmeyen sonuçlara sürükleyen kumar ve benzeri oyunlardan uzak kalmaları,

- i. İçkili , kumar oynatılan ve bunun gibi zararlı yerlere gitmemeleri ,
- j. İyi ve nazik tavırlı olmaları, kaba söz ve davranışlardan kaçınmaları,
- k. Okul sınırları içerisinde zararlı ve siyasi amaçlı faaliyetlere katılmamaları, bunlarla ilgili amblem, afiş, rozet, yayım ve benzerlerini taşımamaları ve bulundurmamaları,
- l. Okula ve derslere düzenli ve sürekli devam etmeleri,
- m. Çevrenin tabii, tarihi güzelliklerini korumak ve onları geliştirmek için katkıda bulunmaları,
- n. Kitapları sevmeleri, korumaları, okuma alışkanlığı kazanmaları, boş zamanlarını faydalı işler yaparak geçirmeleri,
- o. Fiziksel, zihinsel ve duygularını verimli ve yararlı kılacak, irade ve yeteneklerini geliştirmeleri, böylece dengeli bir biçimde geliştirdikleri varlıklarını , millet, yurt ve insanlık için yararlı bir şekilde kullanmaları,
- p. Okul içinde uyacakları kurallara, okul dışı eğitici etkinliklerde de uymaları istenir.

Davranışları kazandırılması **Madde 6** : Beşinci maddede belirtilen kuralların, derslerde, törenlerde toplantılarda, sosyal, kültürel ve benzeri tüm eğitici etkinliklerde davranış olarak kazandırılmasına özen gösterilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ONUR KURULU

Onur Genel Kurulu **Madde 7** : Öğrencilerin okul yönetimine katılmalarını ve okul düzenine yardımcı olmalarını sağlamak amacıyla, okulda her sınıfın bütün şubelerinden birer öğrenci, ders yılı başında sınıf öğretmenlerinin gözetiminde seçilerek "Onur Genel Kurulu" oluşturulur. Bu kurulu oluşturacak öğrenciler 10. maddede belirtilen nitelikleri taşıyanlar arasından seçilir. Nakil veya diğer sebeplerle boşalan üyeliklere müteakip dönem başında aynı usulle yeni temsilciler seçilir.

Onur Genel Kurulunun Görevleri **Madde 8** : "Onur Genel Kurulu" "Onur Kurulu"nu seçer, okulda öğrenciliğe yakışmayan davranışları inceler ve bunların düzeltilmesi için alınması gereken önlemler hakkında Onur Kurulu'na ve Okul İdaresi'ne önerilerde bulunur. Onur Genel Kurulu her dönemde en az bir kez toplanır.

Onur Kurulu **Madde 9** : Onur Genel Kurulu'nda her sınıfın temsilcileri kendi aralarından bir öğrenciyi, Onur Kurulu üyeliğine seçerler. Genel Kurul ayrıca son sınıf temsilcileri arasından bir öğrenciyi Onur Kurulu ikinci başkanlığına, başka bir öğrenciyi de Onur Kurulu ikinci başkanlığına yedek olarak

seçer.

Sınıfları birer şube olan okullarda temsilciler onur kurulunu oluşturur. Son sınıf temsilcisi aynı zamanda onur kurulu ikinci başkanı olur.

Son sınıfı bulunmayan okullarda en yüksek sınıf, bu sınıf birden fazla ise genel kurulca seçilen temsilci ikinci başkan olur.

**Temsilcilerde
Aranan
Nitelikler**

- Madde 10 :** Bir öğrencinin, Onur Genel Kurulu temsilciliğine veya Onur Kurulu Üyeliği'ne seçilebilmesi için ;
- Okul disiplinine aykırı bir davranışının olmayıp, disiplin cezası almamış olması,
 - Davranışlarıyla arkadaşlarına örnek olması,
 - Çalışkan, dürüst, doğru sözlü ve güvenilir olması, gibi nitelikleri taşıması gerekir. Bu niteliklere sahip olmadığı sonradan anlaşılanlar ile disiplin cezası alan öğrencilerin üyeliği düşer.

**Onur Kurulu
Başkanı**

- Madde 11 :** Onur Kurulu Başkanı, Disiplin Kurulu üyelerinin dışında , Öğretmenler Kurulunca seçilen bir öğretmendir. Öğretmenler Kurulu Disiplin Kurulu üyelerini seçerken, 18 . madde esaslarına göre Onur Kurulu başkanını da seçer.

**Onur
Kurulunun
Görevleri**

- Madde 12 :** Onur Kurulu :
- Ayda en az bir kez toplanır. Okulun disiplin ve düzeni ile ilgili olarak Okul Müdürünce verilen veya temsilcilerce gündeme getirilen konuları görüşür, aldığı kararları Okul Müdürlüğüne bildirir.
 - Okul Müdürü tarafından iletilen "Uyarma", "Mahrumiyet" ve "Kınama" cezası gerektiren olayları inceler ve aldığı kararı ve görüşünü okul müdürlüğüne bildirir. Müdür, onur kurulunda incelenen konuları gerek görmesi halinde Disiplin Kurulu'na gönderebilir.
 - Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmek ve disiplini bozucu davranışları engellemek amacıyla programlar hazırlayarak okul yönetimine sunar.
 - Gerektiğinde eğitici kol başkanlarıyla işbirliği yaparak okul ve çevresinin temizliği ve düzeni için etkinlikler planlar ve uygular.
 - Öğrencilerin sorumluluk yüklenmelerine, dürüst, güvenilir, saygılı ve başarılı olmalarına katkıda bulunmak, sağlığa zararlı alışkanlıklar edinmelerini ve uygun olmayan yerlere gitmelerini önlemek için önlemler alarak, anne ve babalarla ve okul aile birliği ile işbirliği yapar.

**Onur Kurulu
Kararlarının
Yazılması**

- Madde 13 :** Onur Kurulu'nun bütün kararları, Onur Kurulu karar defterine yazılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİSİPLİN CEZALARI VE CEZAYI GEREKTİREN DAVRANIŞLAR

Madde 14 : Öğrencilere , kusurlu veya cezayı gerektiren davranışlarının niteliklerine göre ;

- a. Uyarma - Mahrumiyet -Kınama
- b. Okuldan kısa süreli uzaklaştırma,
- c. Okuldan tasdikname ile uzaklaştırma
- d. Örgün eğitim dışına çıkarma cezalarından biri verilir.

Madde 15 : a. **“Uyarma”, “Mahrumiyet” ve “Kınama” cezalarını gerektiren davranışlar şunlardır;**

1. Görgü kurallarına uymamak,
2. Okulda başkalarını rahatsız edecek şekilde yüksek sesle konuşmak,
3. Okulu ve çevresini kirletmek,
4. Öğretmen veya okul yönetimi tarafından verilen ödevleri ve görevleri yapmamak,
5. Okul yönetiminin belirlediği kılık kıyafete uymamak,
6. Okulda veya okul dışında sigara içmek,
7. Başkasına ait eşyayı sahibinin izni olmadan almak veya kullanmak ,
8. Dersle ilgili araç ve gereçleri yanında bulundurmamak, bu konuda uyarılara aldırmazlık etmemek,
9. Yalan söylemek,
10. Okul binasını, okulun hertürlü demirbaşlarını kirletmek ,
11. Kavga etmek,
12. Okula geldiği halde özürsüz olarak derslere, törenlere, etütlere, diğer eğitici çalışmalara, sınavlara, atölye, laboratuvar ve uygulama çalışmalarına katılmamak, geç katılmak veya katıldıktan sonra ayrılmak ve okulu izinsiz terketmek ,
13. Okul kitaplığından, laboratuvarlarından, atölyelerinden, veya spor tesislerinden aldığı kitap , araç ve gereçleri geri vermemek, eksik vermek, kötü kullanmak,
14. Okul içinde veya dışında yöneticilere, öğretmenlere, arkadaşlarına ve okulun diğer personeline kaba ve saygısız davranmak ,
15. Dersin ve ders dışı etkinliklerin akışını ve düzenini bozacak davranışlarda bulunmak
16. Okul yönetimi tarafından verilen izin süresini özürsüz olarak uzatmak,
17. Kopya yapmak veya yapılmasına yardımcı olmak
18. Okula geç gelmek ve derslere geç girmek.
19. Kişisel durumu ve adresi ile ilgili bilgileri kasıtlı olarak okula yanlış bildirmek,
20. Okul yetkililerinin ve Disiplin Kurulu’nun çağrılarına uymamak, çağrı yazılarını almaktan kaçınmak,
21. Okulda bulunduğu halde kasıtlı olarak bayrak törenlerine katılmamak, özürsüz olarak bayrak törenlerine gelmemek,

22. Yukarıda verilen suçların tekrarı halinde kısa süreli okuldan uzaklaştırma cezası verilebilir.

b. Okuldan Kısa Süreli Uzaklaştırma Cezasını Gerektiren Davranışlar :

1. Arkadaşlarına sarkıntılık, hakaret ve iftira etmek veya başkalarını bu gibi davranışlara kışkırtmak,
2. Kişileri veya grupları ; dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç , din ve mezheplerine göre ayırmayı, kınamayı, kötülemeyi amaçlayan davranışlarda bulunmak ,
3. Okul içinde öğrenciler arasında gruplaşmalara, sürtüşmelere, çatışmalara neden olabilecek izinsiz, gösteri veya toplantı düzenlemek, siyasi partilere, bu partilere bağlı yan kuruluşlara veya sendikalara ait amblem, rozet, slogan, bildiri, ilan, broşür ve benzeri propaganda araçlarını dağıtmak,
4. Yatılı okullarda gece izinsiz ve özürsüz dışarıda kalmak,
5. Okul duvarlarına, demirbaş eşyasına , kendisinin veya arkadaşlarının araç ve gereçlerine ahlak dışı, ideolojik veya siyasi amaç taşıyan resim, amblem ve benzerlerini yapmak, yazılar yazmak,
6. Toplumun genel ahlak ve görüşüne aykırı her türlü yayını okula, okula bağlı yerlere sokmak veya yanında bulundurmak,
7. Kumar oynamak veya oynatmak,
8. Öğretmen veya okul yönetimi tarafından verilen görevlerin yapılmasına engel olmak,
9. Okul dışı eğitsel etkinliklerde okul içerisinde uymak zorunda oldukları kurallara uymamak.
10. Okulla ilişkisi olmayan şahısları okula çağırıp okulda terör estirtmek, öğrenci, öğretmen ve yöneticileri tehdit ettirmek ,

c. Okuldan Tasdikname ile Uzaklaştırma Cezası Gerektiren Davranışlar :

1. Hırsızlık yapmak,
2. Okulla ilişkisi olmayan kimseleri okulda veya okula ait yerlerde barındırmak ,
3. Resmi belgelerde değişiklik yapmak, sahte belge düzenlemek , üzerinde değişiklik yapılmış belgeleri kullanmak, bu belgelerin sağladığı kazançlardan başkalarını yararlandırmak,
4. Okul sınırları içinde herhangi bir yeri okul yönetiminden izinsiz olarak eğitim ve öğretim amaçları dışında kullanmak veya kullanılmasına yardımcı olmak,
5. Okulun bina, eklenti ve donanımlarını, okula ait taşınır veya taşınmaz mallarını tahrip etmek.
6. Ders , sınav ve diğer etkinliklerin yapılmasını engellemek veya arkadaşlarını bu eylemlere katılmaya kışkırtmak ,
7. Öğretmenlere, yöneticilere ve diğer okul görevlilerine hakaret etmek, onların okulda veya

eklentilerinde görevlerini yapmalarına engel olmak,

8. Okula yaralayıcı, öldürücü aletler, silah ve patlayıcı getirmek veya, bunları bulundurmak,

9. Zor kullanarak veya tehditle kopya yapmak veya yapılmasını sağlamak,

10. Okulda içki içmek, içkili olarak okula gelmek veya uyuşturucu madde kullanmak,

11. Ulusal bayrağa ve/veya K.K.T.C. Bayrağı'na kasıtlı olarak saygısızlık yapmak,

12. Milli Eğitim Yasası'nın Genel Amaçları bölümünde öngörülen Milli ve Manevi değerleri sözle, yazıyla veya başka bir şekilde aşağılamak, bu değerlere küfretmek,

13. Kendi yerine başkasını sınava sokmak, başkasının yerine sınava girmek,

14. Okul içinde siyasi partilerin, bu partilere bağlı yan kuruluşların ideolojik amaçlı dernek ve kuruluşların veya sendikaların siyasî ve ideolojik görüşleri doğrultusunda eylem düzenlemek, başkalarını bu gibi eylemleri düzenlemeye kışkırtmak, düzenlenmiş eylemlere etkin biçimde katılmak.

d. Örgün Eğitim Dışına Çıkarma Cezasını gerektiren davranışlar (Zorunlu Eğitim Çağı Dışında Olanlar İçin) :

1. Kişileri veya grupları; dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezheplere göre ayırmayı kötülemeyi amaçlayan bölücü toplu eylemlere katılmak,

2. Disiplin ile ilgili işleri ve Disiplin Kurulu'nun çalışmasını zor kullanarak veya tehditle engellemek,

3. Okulda uyuşturucu madde ticareti yapmak,

4. Ahlak kurallarına bağlı olmadığı tespit edilmiş olmak, herhangi bir kimsenin iffet ve namusuna tecavüz etmek,

5. Güvenlik Kuvvetleri tarafından aranan kişileri okulda veya okula ait yerlerde bilerek ve isteyerek saklamak ve barındırmak,

6. Okula, derslere, sınavlara girilmesine, ders ve sınavların yapılmasına engel olmak, dersteki öğrencileri dışarı çıkarmak, çıkarmayı kışkırtmak ve zorlayıcı davranışlarda bulunmak,

7. Okul içinde veya dışında tek veya toplu halde okulun yöneticilerine, öğretmenlerine ve diğer personeline saldırıda bulunmak, bu gibi hareketleri düzenlemek veya kışkırtmak,

8. Okulun bina, eklenti ve donanımlarını, okula ait taşınır veya taşınmaz malları kasıtlı olarak tahrip etmek,

9. Okul içinde veya dışında yaralayıcı, öldürücü her türlü alet, silah patlayıcı maddeler kullanmak

suretiyle herhangi bir kimseyi yaralamaya teşebbüs etmek, yaralamak, öldürmek, maddi veya manevi zarara yol açmak,

10. Kişi veya kişilere her ne sebeple olursa olsun eziyet etmek, işkence yapmak veya yaptırmak,
11. Yasa dışı örgütlere üye olmak, bu kuruluşlarla ilgili etkinlikte bulunmak; bu gibi kuruluşların propagandasını yapmak,
12. KKTC Anayasası'nın temel ilkelerine aykırı eylemler düzenlemek, düzenlenmesini kışkırtmak, düzenlenmiş bu gibi eylemlere katılmak ve katılmaya zorlamak,
13. Yol kesmek, adam kaçırmak, haraç almak.

BEŞİNCİ BÖLÜM CEZA TAKDİRİ VE UYGULAMA

**Ceza
Takdirinde
Dikkat
Edilecek
Hususlar**

- Madde 16 :** Disiplin cezaları takdir edilirken;
- a. Öğrencilerin kişisel özellikleri,
 - b. Davranışlarının niteliği, önemi ve ne gibi şartlar altında yapıldığı,
 - c. Davranışın yapıldığı zamanki öğrencinin psikolojik durumu,
 - d. Öğrencinin okul içinde ve dışındaki genel durumu,
 - e. Öğrencinin yaş ve cinsiyeti,
 - f. Öğrencinin derslerdeki ilgi ve başarısı,
 - g. Öğrencinin aynı öğretim yılı içinde daha önce ceza alıp almadığı,
 - h. Öğrencinin, konu davranışı alışkanlık haline getirip, getirmediği gibi hususlar göz önünde bulundurulur.

**Uygulama ile
İlgili esaslar**

- Madde 17 :** Disiplin cezalarının uygulanmasında aşağıdaki esaslara uyulur:
- a. Okuldan kısa süreli uzaklaştırma cezasının uygulanmasında;
 1. Yatılı öğrencinin, yataktan ve yemekhaneden yararlanıp, yararlanamayacağına karar verilir,
 2. Yurtta kalması engellenen öğrenci, velisi çağrılarak, velisine teslim edilir,
 3. Okuldan kısa süreli uzaklaştırma cezası, okula devamsızlıktan sayılmaz.
 - b. Okuldan "Tasdikname ile Uzaklaştırma" cezasının uygulanmasında; bu cezayı alan öğrenci, ceza aldığı okula mezun olana kadar her ne nedenle olursa olsun tekrar geri dönemez.
 - c. Örgün eğitim dışına çıkarma cezasının uygulanmasında; öğrencinin devam zorunluluğu bulunan okullara tekrar kayıt yaptırmasının mümkün olamayacağı hususu açıkça belirtilir ancak bu cezayı alan öğrenciler yaşlıları okuldan mezun olduktan sonra Dıştan Bitirme Sınavları ile ilgili Tüzük hükümlerinden

- yararlanabilir.
- d. İşlenen suçlar ile bu suçların karşılığı olan cezalar uyumlu bir şekilde saptanır.
 - e. Tutuklu veya gözetim altında bulunan öğrencilerin savunmaları ilgili makamlara müracaat edilmek suretiyle alınır.
 - f. Okul yöneticileri, öğrencilerin okul içinde veya okul dışında soruşturmayı gerektiren bir suç işlemeleri halinde ilgili makamlarla işbirliği yapar.
 - g. Disiplin cezalarından "Uyarma", "Mahrumiyet" ve "Kınama" cezaları okul müdürü, onur kurulu ve disiplin kurullarınca, diğer cezalar ise yalnız disiplin kurulu tarafından verilir.
Okul Müdürü veya Onur Kurulu tarafından verilen cezalar bir yazı ile Disiplin Kurulunun bilgisine getirilir,
 - h. Öğrencilerin davranış notu; I. sınıf başında "10" dur. Ceza verilmedikçe öğrencinin öğrenim süresi boyunca devam eder.

Ceza alan öğrencilerin davranış notlarından:

1. "Okuldan Kısa Süreli Uzaklaştırma" cezası için iki (2) ,
2. "Okuldan Tasdikname ile Uzaklaştırma" cezası için dört (4) ,
3. "Örgün Eğitim Dışına Çıkarma" cezası için altı (6) not düşülür.

- i. Öğrenciye cezayı gerektiren bir davranışından dolayı birden fazla disiplin cezası verilmez.
- j. Verilen cezalar öğrencinin dosyasına işlenir.

k. Öğrenciye verilen ;

1. "Uyarma", "Mahrumiyet", "Kınama" , "Okuldan Kısa Süreli Uzaklaştırma" Okul Müdürünün, "Okuldan Tasdikname ile Uzaklaştırma", "Örgün Eğitim Dışına Çıkarma" cezaları üst disiplin kurulunun onayından sonra uygulanır. Üst Disiplin Kurulunda görüşülmesi gereken disiplin dosyaları Disiplin Kurulunun, karar tarihinden en geç 5 iş günü içinde ilgili Öğretim Dairesi Müdürlüğü eliyle Üst Disiplin Kurulu'na gönderilir.

l. Cezalara itiraz edilmesi durumunda;

1. İtiraz dilekçesi okul müdürlüğüne verilir.
2. Okul Müdürlüğü itiraz dilekçesine gerekli diğer belgeleri ve itiraz gerekçeleri hakkındaki görüşlerini de katarak, dilekçe tarihinden en geç 5(beş) iş günü içinde ilgili Daire Müdürlüğüne gönderir.

ALTINCI BÖLÜM

DİSİPLİN KURULUNUN KURULUŞ VE ÇALIŞMA USULLERİ

Okul Disiplin
Kurulunun
Kuruluşu

Madde 18 : Okul Disiplin Kurulu, her ders yılının ilk onbeş günü içinde Öğretmenler Kurulunca önceden aday belirlenmeden, gizli oyla seçilecek iki öğretmen ve başmuavinden, okulda başmuavinin bulunmadığı hallerde müdürün görevlendireceği bir müdür muavinininden oluşur.

Yapılan seçimde asil üyeler oy eşitliği nedeniyle belirlenemiyorsa, seçim, eşit oy alanlar arasında yenilenir, yine eşitlik bozulmazsa kıdemli olan öğretmen asil üye olarak saptanır.

Disiplin Kurulu Üyeleri'nin görevi, yenisi kuruluncaya kadar devam eder.

Yedek Üyelik

Madde 19 : Disiplin Kurulu'na, aldıkları oy sırasına göre asil üyelerden sonra iki de yedek üye seçilir. Asil üyeliğin boşalması halinde bu üyelik sıraya göre yedek üyelerce doldurulur.

Disiplin
Kurulu
Başkanı

Madde 20 : Disiplin Kurulu'nun Başkanı okulun Başmuavindir. Başmuavin bulunmadığı hallerde Müdürün görevlendireceği bir Müdür Muavini yoksa Müdürün görevlendireceği Kıdemli Üyelerden biri kurula başkanlık eder. Üyenin başkanlık yaptığı durumlarda, birinci yedek üye de toplantıya katılır.

Okul Disiplin
Kurulu'nun
Görevleri

Madde 21 : Okul Disiplin Kurulu, okul düzen ve disiplini hakkında görüşmeler yapar ve kararlar alır.

Kişisel olmayan genel disiplin işlerinin görüşüldüğü toplantılara, varsa rehberlik servisi ilgilileri ile Okul Aile Birliği Başkanı da çağrılabilir.

Okul Disiplin Kurulu:

- a. Disipline aykırı davranışların nedenini inceler ve bunların ortadan kaldırılmasının yollarını arar.
- b. Disiplin kurallarına uymayan öğrencilerin yetiştiği çevre ve ailesi hakkında bilgi toplar, eğitimlerini, alışkanlıklarını inceler bu amaçla okul rehberlik servisinden, sınıf öğretmeni veya öğretmenden yararlanarak bunlarla sürekli işbirliği yapmak için gerekli kararları alır.
- c. Okulda disiplinsizliği hoş görmeyen bir "öğrenci kamuoyu" oluşturularak, disipline aykırı davranışta bulunan ve bulunabilecek olan öğrencileri kendi vicdanlarının ve öğrenci kamuoyunun kontrolünde tutma yollarını ve olanaklarını araştırır.
- d. Öğrencilerin haz duyacakları, onlara başarı hazzını tattıracak etkinliklere, okulda daha çok yer verilmesi için gerekli önerilerde bulunur.
- e. Her dönem başında toplanarak disiplin işleri bakımından okulun genel durumunu gözden geçirir ve alınması gerekli önlemler hakkında okul yönetimine önerilerde bulunur .

- f. Ders yılı içinde meydana gelen disiplin olaylarının nitelik nicelik ve nedenleri ile alınan önlemleri ve sonuçlarını saptayarak ders yılı sonunda bir rapor halinde okul müdürüne sunar.
- g. Okul Müdürünün havale edeceği disiplin olaylarını inceler, davranışların gerektirdiği kararları alır.

Toplantıya Çağrı	Madde 22 :	Disiplin Kurulu, kurul başkanının çağrısı ile toplanır. Disiplin Kurulu gerektiğinde bilgi almak üzere sınıf öğretmenleri ile rehberlik servisi yetkilisini, onur kurulu başkanını toplantıya çağırabilir. Disiplin Kurulu, dersleri aksatmayacak şekilde toplanır.
Toplantı ve Oy Çokluğu	Madde 23 :	Disiplin Kurulu, asil üyelerin ekseriyeti ile toplanır ve çoğunlukla karar verir . Disiplin Kurulu, kurula iletilen ve görev sahalarına giren disiplin olaylarına bakmak ve sonuçlandırmak zorundadır. Asil üyeler dışında toplantıya çağrılanlar oy kullanamazlar. Okul Müdürlüğünce kabul edilebilecek bir özürü bulunmadıkça disiplin kurulu üyeleri, kurula katılmaktan kaçınamazlar. Disiplin konusu davranıştan şikayetçi olan veya zarar gören üye kurula katılamaz.
Kurula Sevk	Madde 24 :	Bir disiplinsizlik olayının meydana geldiği, gerek doğrudan, gerekse ihbar veya şikayet üzerine öğrenilirse olayın niteliğine göre, okul müdürü tarafından ele alınıp sonuçlandırılabilmesi gibi, rehberlik servisi olan okullarda, gerekirse olay konusu bu servis ile de istişare edildikten sonra, okul müdürü tarafından Onur Kurulu veya Disiplin Kuruluna da sevk edilebilir. Disiplin Kurulu, olayı, Kurula gelişinden en geç 5 işgünü içinde karara bağlar. Bu sürenin yetmediği durumlarda, Okul Müdürünün onayı ile, bir defa olmak üzere, süre 5 işgünü daha uzatılabilir.
İfadelerin Alınması ve Delillerin Toplanması	Madde 25 :	Disiplin Kuruluna sevk edilen öğrencilerin ve olayla ilgili tanıkların Disiplin Kurulu başkanı tarafından yazılı ifadeleri alınır. Olay sınıfta, topluluğun bulunduğu yerlerde cereyan etmişse bu topluluğun çoğunluğunun ifadelerine baş vurulur. Olayla ilgili bilgi ve belgeler toplanıp bir dosya düzenlenerek Disiplin Kuruluna sunulur.
Kurulu Çağırma ve Savunma Alınması	Madde 26 :	Disiplin Kuruluna verilen öğrencilerin kurul tarafından yazılı veya sözlü olarak savunmaları alınır. Sözlü savunmalar tutanağa geçirilir ve tutanak hem ilgili öğrenci veya öğrenciler, hem de kurul başkan ve üyeler tarafından imzalanır.
Kurula Tekrar Çağırma	Madde 27 :	a. Disiplin Kurulu gerektiğinde, Disiplin Kuruluna verilen veya tanık olarak belirlenen öğrencileri dinlemek üzere kurulu tekrar toplantıya çağırılabilir.

- b. Bu öğrenciler çağrıya uyarak kurulca belirlenen gün ve saatte kurulda bulunmak zorundadırlar. Çağrıya özürsüz gelinmemesi durumunda dosyada bulunan bilgi ve belgelere göre karar verilir.

İfade ve Savunma Vermek

Madde 28 : İfade vermeyen, savunmada bulunmayan ve çağrıldığı halde gelmeyen öğrencilerin durumu bir tutanakla saptanır. Bunlardan Disiplin Kuruluna verilenler hakkında 27'inci maddenin (b) bendi uygulanır. Tanık olduğu saptanıp çağrıldığı halde gelmeyenler hakkında da ayrıca disiplin soruşturması yapılır.

Cezaların Takdiri

Madde 29 : Bir öğrenciye ceza verilirken, 16'ıncı maddede belirtilen hususlar göz önünde bulundurulur.

Davranışların olumlu yönde olması veya öğrencinin davranışının değişeceğine kanaat getirilmesi durumunda, Kurulca bir alt gruptaki ceza verilebilir.

Gereken durumlarda varsa rehberlik servisi yetkilileri ile istişare edilir.

Kararların Yazılması

Madde 30 : Kararlar gerekçeli olarak ya "Disiplin Kurulu Karar Defteri"ne yazılır ya da daktilo edilerek bu deftere yapıştırılır. Cezanın takdirinde esas alınan hususlar özetlenir, dayanan tüzük maddeleri belirtilir ve karar bütün üyeler tarafından imzalanır. Karara katılmayan üye gerekçelerini yazarak imza eder.

Kararların yazdırılmasından, imzalatılıp okul müdürlüğüne sunulmasından, karar defterinin saklanması ve diğer yazışma işlerinden Disiplin Kurulu Başkanı sorumludur.

Kararların Uygulanması

Madde 31 : Onur Kurulu veya Disiplin Kurulunca verilen "Uyarma " "Mahrumiyet" , "Kınama" ve Disiplin Kurulunca verilen "Okuldan Kısa Süreli Uzaklaştırma" cezaları okul müdürünün onayı ile sonuçlandırılır ve öğrenciye duyurularak yürürlüğe konur.

"Okuldan Tasdikname ile Uzaklaştırma"ve "Örgün Eğitim Dışına Çıkarma" cezası Üst Disiplin Kurulunun onayından sonra uygulanır.

Müdür, Onur Kurulu veya Disiplin Kurulu kararlarını, yasa, tüzük veya usule aykırı bulur veya yerinde görmezse gerekçesini de belirterek konunun bir daha incelenmesini ilgili kuruldan ister. Onur Kurulu kararında ısrar ederse, müdür olayı Disiplin Kuruluna aktarabileceği gibi kararı doğrudan da reddedebilir. Disiplin Kurulu ise Müdürün itirazı ve gösterdiği nedenler doğrultusunda kararı yeniden inceler ve en geç 5 işgünü içinde karara bağlar. Disiplin Kurulu eski kararında ısrar etmesi halinde ısrarın gerekçesini belirtir ve "okuldan kısa süreli uzaklaştırma" cezası ile ilgili olarak, müdür kararı onaylar veya incelenmek üzere üst disiplin kuruluna katarır. "Okuldan tasdikname ile uzaklaştırma" ve "örgün eğitim dışına çıkarma" cezalarında ise müdür disiplin kurulu kararını incelemek üzere üst disiplin kuruluna aktarır. Üst disiplin

kurulu kararı nihai olup uygulamaya konulur.

Onur Kurulu ile Disiplin Kurulu Kararlarına İtiraz	Madde 32 : Onur Kurulu ve Disiplin Kurulunun vermiş olduğu “uyarma” , ve “kınama” cezalarına itirazda bulunulamaz. Onur Kurulu ve Okul Disiplin Kurulunca verilen, okul müdürünün onayı ile yürürlüğe konulan diğer cezalara karşı itiraz etmek isteyen veli, cezanın duyurulması tarihinden itibaren üç iş günü içinde okul müdürlüğü kanalı ile veya doğrudan ilgili öğretim dairesi müdürlüğüne itirazda bulunulup, olayın Üst Disiplin Kurulunda görüşülmesini isteyebilir.
Disiplin Kurulunun karar verme zorunluluğu	Madde 33 : Disiplin Kurulları kendisine havale edilen konuları görüşüp karara bağlamak zorundadır.
Davranış Notunun Düzeltilmesi	Madde 34 : Disiplin Kurulu, davranış notu indirilmiş olan öğrencilerin durumunu, ders yılı sonunda inceler, sonucu öğretmenler kurulunun görüş ve kararına sunar. Öğretmenler Kurulu; davranış notları indirilen öğrencilerin durumlarını değerlendirerek davranış notlarını iade edebilir.
Cezaların Dosyalara İşlenmesi ve Silinmesi	Madde 35 : Ceza alan öğrencilerin durumları dosyalarına işlenir. ileriki ders yıllarında söz konusu davranışları bir daha tekrarlamamaları ve iyi hallerinin görülmesi durumunda, okul disiplin kurulunun değerlendirmesi ve öğretmenler kurulunun kararıyla, bu cezalarıyla ilgili kayıtları mezuniyet dönemleri içerisinde dosyalarından silinir.

YEDİNCİ BÖLÜM

ÜST DİSİPLİN KURULUNUN KURULUŞU VE GÖREVLERİ

Üst Disiplin Kurulunun Kuruluşu	Madde 36 : Üst Disiplin Kurulu, ilgili Öğretim Dairesi Müdürünün başkanlığında aşağıdaki yedi (7) üyeden oluşur. • En Kıdemli Kolej Müdürü, • En Kıdemli iki Lise Müdürü, • En Kıdemli Endüstri Meslek Lisesi Müdürü, • En Kıdemli Ticaret Lisesi Müdürü, • En Kıdemli bağımsız iki Ortaokul Müdürü, • Olayın olduğu okulun müdürü (oy hakkı yoktur) asil üye ise yerine yedeği çağrılır.
---------------------------------	--

Üst Disiplin Kurulunun Görevleri	Madde 37 : Üst Disiplin Kurulu ; a. Okullardan onaylanmak üzere gönderilen okul disiplin kurulu kararlarını inceleyerek aynen veya değiştirerek karara bağlar veya yeniden incelenmek üzere geri iade eder. Okul Disiplin Kurulu iade edilen dosyayı tekrar inceleyip Üst Disiplin Kuruluna havale eder. Üst Disiplin Kurulu dosyayı görüşüp karara bağlar. b. Okul Disiplin Kurulu kararlarına yapılan itirazları incelemek suretiyle verilen kararı ya değiştirir ya da itirazı reddeder.
Üst Disiplin Kurulu Kararlarına İtiraz	Madde 38 : Üst Disiplin Kurulu Kararlarına rıza göstermeyen öğrenci velisi Yüksek İdare Mahkemesine başvurabilir.
Toplantıya Çağrı	Madde 39 : Üst Disiplin Kurulu ilgili öğretim dairesi müdürünün başkanlığında ve o'nun çağrısı ile toplanır.

Toplantı gündeminin belirlenmesi, ilgililere duyurulması ve kurul çalışmalarının düzenli bir şekilde yürütülmesi başkan tarafından sağlanır.

Üst Disiplin Kurulu, üye tam sayısının çoğunluğu ile toplanır. Kararlar çoğunlukla alınır. Oylama açık bir şekilde yapılır ve çekimser oy kullanılmaz. Oyların eşitliği halinde başkanının olduğu taraf çoğunluk sayılır.

Karar Süresi ve usul işlemleri	Madde 40 : Üst Disiplin Kurulu, disiplin dosyasının ilgili öğretim dairesi müdürlüğüne intikalinden itibaren en kısa sürede konuyu görüşmek üzere toplanır. Kurul dosyada eksik gördüğü hususları ilgililere tamamlattırır. Gerekğinde ilgili mercilerden bilgi isteyebilir. Görüşme tamamlandığında alınan karar bir tutanakla saptanır ve imzalanır. Üst Disiplin Kurulu, disiplin dosyasının ilgili öğretim dairesi müdürlüğüne intikalinden itibaren en geç 15 iş günü içinde karar verip dosyayı kapatmak zorundadır.
---------------------------------------	---

SEKİZİNCİ BÖLÜM ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Zararın Ödetilmesi	Madde 41 : Okulun taşınır veya taşınmaz mallarına zarar verdiği takdirde meydana gelmiş olan zararını ilgililere ayrıca ödettirilmesi için okul müdürlüğüne gerekli işlemler yapılır.
Ceza Alan Öğrencilerin Sınavları	Madde 42 : Okuldan kısa süreli uzaklaştırma cezası alan öğrenciler bu cezalarını çektikleri süre içinde girmedikleri sınavların yerine sınava alınırlar.
Cezaların	Madde 43 : Bütün cezalar öğrenciye müdür tarafından bildirildikten

**Bildirilmesi
Uyarılması**

sonra uygulanır. Ayrıca öğrenci velisine de yazılı olarak ceza ve gerekçesi bildirilir.

**Düzenlenecek
Belgeler**

Madde 44 : Onaylamak için veya itiraz üzerine Üst Disiplin Kuruluna gönderilecek dosyalarda aşağıdaki belgeler bulunur.

- a. Yazılı ifadeler, savunma ve soruşturma ile ilgili diğer belgeler,
- b. Okul Disiplin Kurulu Kararı ve okul müdürünün onayı,
- c. İtiraz edilmişse buna ilişkin yazı veya dilekçe
- d. Kararı ilgili veli veya velilere bildiren yazı veya yazıların fotokopisi,

Madde 45 : Bu tüzükte sayılanlar dışında kalan diğer disiplin olayları da soruşturulur ve davranışın niteliğine göre Disiplin Kurulunca disiplin cezalarından biri takdir edilir.

Madde 46 : Disiplin cezasının verilmesine neden olan aynı davranışın cezanın verildiği öğretim yılı içinde aynı öğrenci tarafından tekrarlanması halinde bir derece ağır ceza uygulanır.

DOKUZUNCU BÖLÜM YÜRÜRLÜK - YÜRÜTME

**Yürütme
Yetkisi**

Madde 47 : .Bu tüzüğü Milli Eğitimden sorumlu bakanlık yürütür.

**Yürürlüğe
Giriş**

Madde 48 : Bu tüzük Resmi Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

**Yürürlükten
Kaldırma**

Madde 49 : Bu tüzüğün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren uygulanmakta olan "Disiplin Yönetmeliği" bu yönetmelik altında yapılan işlemlere hâlel gelmeksizin yürürlükten kaldırılır.

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
GENEL ORTAÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı: G.O.Ö.D 35/2005

11.01.2005

Asuman Bolkan
Atleks Sanverler Ortaokulu
Lefkoşa.

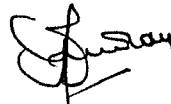
İlgi: 07.04.2005 tarihli başvurunuz hk.

Başvurunuz incelenmiş olup Müdürlüğümüze bağlı Lefkoşa Türk Lisesi, 20 Temmuz Fen Lisesi, Bülent Ecevit Anadolu Lisesi, Türk Maarif Koleji, YDK, Anafartalar Lisesi, GAK, ve Namık Kemal Lisesi'nde disiplin suçu almış 120 öğrenciye uygulamak istediğiniz "**Disiplin Cezası Almış Lise Öğrencilerinde Problem Çözme Becerisi ve Benlik İmgesi**" konulu anket sorularının uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Ancak testi uygulamadan önce, Müdürlüğümüzle istişare bulunup, anketin hangi okullarda, ne zaman uygulanacağı birlikte saptanmalıdır.

Anket uygulandıktan sonra sonuçların Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne ulaştırılması gerekmektedir.

Bilgilerinize saygı ile rica ederim.

Yeter ARSLAN
Müdür

HU/BE

Tel (90) (392) 228 3136
Fax (90) (392) 228 2334
E-mail meb@mebnet.net

Lefkoşa-KIBRIS